

ISSN 2079-4835

Міністерство освіти і науки України
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

**ІНТЕЛЕКТ
ОСОБИСТІТЬ
ЦИВІЛІЗАЦІЯ**

*Тематичний збірник наукових праць
із соціально-філософських проблем*

**Виходить двічі на рік
Видається з 2003 року**

№ 2 (27) 2023

*Журнал внесено до міжнародних наукометричних баз
та інформаційно-аналітичних систем
Google Scholar, ResearchBib, Index Copernicus, CrossRef, Ulrich's Periodical Directory,
Elektronische Zeitschriften bibliothek, CiteFactor, Advanced Science Index*

Кривий Ріг
ДонНУЕТ
2023

*Головний редактор — Остапенко С. А.
Заступник головного редактора — Удовіченко Г. М.
Відповідальний секретар серії — Ревуцька С. К.*

Редакційна колегія

Арістова Н. О., д-р пед. наук (Інститут педагогіки НАПН України); Гаврілова Л. Г., д-р пед. наук (ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет); Ковальчук В. І., д-р пед. наук (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка); Малихін О. В., д-р пед. наук (Інститут педагогіки НАПН України); Саяпіна С. А., д-р пед. наук (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); Введенська Т. Ю., канд. філол. наук (НТУ «Дніпровська політехніка»); Висоцька Т. М., канд. філ. наук (НТУ «Дніпровська політехніка»); Луценко Л. О., канд. філол. наук (Криворізький державний педагогічний університет); Остапенко С. А., канд. пед. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Покулевська А. І., канд. філол. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Романуха О. М., канд. істор. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Топольник Я. В., канд. пед. наук (ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»); Удовіченко Г. М., канд. пед. наук (Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського); Щербакова Н. В., канд. філ. наук (Таврійський державний агротехнологічний університет); Білялова Гульміра, д-р філ. наук (Павлодарський державний університет імені С. Торайгірова, Казахстан); Кураташвілі Альфред, д-р екон., філ. і юрид. наук (Інститут економіки імені П. Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі, Грузія).

*Журнал зареєстровано в Міністерстві юстиції України.
Регістраційний номер КВ № 13180-2064 ПР від 25.07.2007 р.*

*Засновник та видавець Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.*

*Журнал рекомендовано до друку вченою радою
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
протокол № 5 від 21.12.2023)*

Мова видання: українська, англійська.

*Усі права захищені.
Передрук і переклади дозволяються лише з відома автора та редакції.*

*Адреса видавця та редакції:
50042, м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.
тел. (0564) 409-77-97, e-mail: intelekt@donnuet.edu.ua,
www.donnuet.edu.ua*

ISSN 2079-4835

**Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade**

**INTELLIGENCE
PERSONALITY
CIVILIZATION**

*Thematic collection of scientific works
in socio-philosophical issues*

**Issued 2 times a year
Published since 2003**

No 2 (27) 2023

*Journal is indexed in the international scientometrical bases and analytics systems
Google Scholar, ResearchBib, Index Copernicus, CrossRef, Ulrich's Periodical Directory,
Elektronische Zeitschriften bibliothek, CiteFactor, Advanced Science Index*

Kryvyi Rih
DonNUET
2023

UDC 159.92+569.89:008

Editor in chief — Ostapenko S. A.
Deputy editor in chief — Udovichenko H. M.
Executive secretary of series — Revutska S. K.

Editorial board

Aristova N. O., Grand PhD in Pedagogic sciences, Institute of Pedagogy of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; *Havrilova L. H.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Donbass State Pedagogical University; *Kovalchuk V. I.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University; *Malykhin O. V.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Institute of Pedagogy of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; *Saiapina S. A.*, Grand PhD in Pedagogic sciences, Donbass State Pedagogical University; *Vvedenska T. Yu.*, PhD in Philology, National TU Dnipro Polytechnic; *Vysotska T. M.*, PhD in Philological sciences, National TU Dnipro Polytechnic; *Lutsenko L.O.*, PhD in Philological sciences, Kryvyi Rih State Pedagogical University; *Ostapenko S. A.*, PhD in Pedagogic sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Pokulevska A. I.*, PhD in Philological sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Romanukha O. M.*, PhD of Historical sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Topolnyk Ya. V.*, PhD in Pedagogy, Donbass State Pedagogical University; *Udovichenko H. M.*, PhD in Pedagogic sciences, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi DonNUET; *Shcherbakova N. V.*, PhD in Philosophical sciences, Tavria State Agrotechnological University; *Gulmira Bilialova*, Grand PhD in Philosophical sciences, S. Toraighyrov Pavlodar State University, Kazakhstan; *Alfred Kuratashvili*, Grand PhD in Economics, Philosophy and Juridical Sciences, P. Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia.

The journal is registered at Ministry of Justice of Ukraine.
Registration number KB No 13180-2064 of July 25, 2007.

Founder and editor: Mykhailo Tuhan -Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih.
Certificate of Publisher ДК No 4929 of July 7, 2015.

The publication is approved by the resolution of Academic Council
of Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade
(Protocol No 5 of 21.12.2023).

Language of edition: Ukrainian, English.

Reprinting and translations are allowed
only with consent of the author and editorial board

Address of the editor and editorial office:
13, Kurchatova str., Kryvyi Rih, Ukraine, 50042
phone (0564) 409-77-97, e-mail: intelekt@donnuet.edu.ua,
www.donnuet.edu.ua

© Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, 2023

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-5-12

УДК (37.091.33:003.07-026.15):811.112.2(045)

Рибалка Н. В.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3804-6875

КРЕАТИВНЕ ПИСЬМО ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

UDC (37.091.33:003.07-026.15):811.112.2(045)

Rybalka N. V.,
Assistant Professor

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3804-6875

CREATIVE WRITING AS AN INTERACTIVE FORM OF THE GERMAN LANGUAGE TEACHING

***Мета** – розгляд питання розвитку умінь креативного письма на заняттях з іноземної мови; виявлення основних підходів до навчання письма; ознайомлення зі способами розкриття значення лексичних одиниць при поясненні слів, понять та реалій; запропонувати комплекс мовних креативних вправ та ігор як методів креативного письма у процесі навчання іноземній мові.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані за допомогою використання таких методів дослідження, як аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення передового досвіду та спостереження.*

***Результати.** Спираючись на те, що розвиток креативних здібностей у студентів та набуття ними навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності є нині одним із важливих завдань у процесі навчання, а також через те, що креативне письмо, і загалом, письмова мова почала займати особливе місце у навчанні іноземних мов, ми дійшли висновку, що зростання ролі креативного письма у навчальному процесі пов'язане із посиленням використання інтерактивних форм роботи з мовою, оскільки творчий підхід набагато полегшує процеси запам'ятовування та заучування нової інформації. Багато педагогів зазначають, що саме письмова робота, на відміну від інших видів навчальної діяльності, допомагає студентам розвивати їх креативні здібності.*

Студентам дуже часто важко грамотно викладати свої думки як в усній, так і в письмовій формі. У зв'язку з цим виникає перешкода розвитку цілого ряду професійних компетенцій, а одним із стимулів у подоланні страху є креативні завдання, які підвищують навчальну та професійну мотивацію. Практичні завдання та вправи з креативного письма під час навчання іноземній мові: допомагають закріпити освоєний матеріал; спрямовані на розвиток та формування якостей креативної особистості, креативного мислення, а також комфортне знаходження у креативному середовищі; роблять процес навчання іноземній мові більш цікавим та менш стресовим і проходять у творчій та невимушеній атмосфері; допомагають позбутися страхів та невпевненості; викликають бажання поділитися своїми думками та емоціями письмово та в усній формі. Як наслідок, це викликає потребу розширення словникового запасу, знайомства з новими лексичними та граматичними

структурами, і таким чином відбувається активний пошук різних форм та способів самовираження.

Слід також зазначити, що навчаючи писемному мовленню можна використовувати як письмові, так й усні форми роботи завдяки тісній взаємопов'язаності всіх видів мовної діяльності, тому представлений комплекс вправ та ігор може бути використаний на заняттях з іноземної мови в різних варіантах залежно від виду комунікативних умінь, на розвиток яких направлено заняття.

Ключові слова: іноземна мова; інтерактивні форми навчання; іншомовна комунікативна компетенція; креативне мислення; креативне письмо; мовні креативні вправи; писемне мовлення

Постановка проблеми. В епоху роботів, штучного інтелекту та повального захоплення самовдосконаленням, ми постійно стикаємося зі статтями, постами і відео про те, як розвивати різні hard і soft skills, але надзвичайно важливими залишаються і звичайні людські компетенції, такі, наприклад, як креативність, які потрібно теж розвивати та удосконалювати. Одним із методів розвитку креативності може бути креативне письмо (creative writing) або творче письмо.

Якщо звернутися до інтернет-словника, то креативний – це "той, хто може створювати нове" або "призначений для збудження творчої фантазії". Виходить, креативне письмо— це навичка, яка дозволяє створювати нові, унікальні тексти, джерело яких — уява та фантазія. Його відмінна риса — відсутність рамок, які притаманні академічній, публіцистичній та технічній літературі.

У creative writing немає загальновизнаного визначення, оскільки за цим терміном ховається велика предметна область.

Часто під creative writing мається на увазі лише процес створення художніх творів (поезія, проза, сценарії телевізійних програм, фільмів та серіалів, пісні, мемуари, біографії, твори, оповідання, романи, записи у щоденнику і навіть анекдоти). І тут креативне письмо є синонімом терміна письменницька майстерність.

В освітній же сфері «креативне письмо» розуміють як навчання самостійному оригінальному формулюванню і обґрунтуванню своїх думок та ідей письмово, тобто бути творчою особистістю [7]. Коли ми виявляємо творчий підхід, ми робимо більше, ніж просто подаємо інформацію. Ми використовуємо нашу уяву, щоб висловити наші емоції, створити оригінальні речі або використати та подати існуючі ідеї по-новому.

Оскільки креативне письмо відрізняється від інших видів письма, цей метод підвищує наше розуміння мови та змушує нас використовувати її по-новому. Це стосується й вивчення іноземної мови.

Написання історій, чи то реальних, чи то уявних, це чудовий спосіб попрактикуватися в новій мові. Ви активно використовуєте словниковий запас, розширюєте його і тренуєтеся складати речення. Коли пишуться такі статті як есе або ділові листи, зазвичай робота відбувається в більш жорсткій структурі і часто просто використовуються кліше, що запам'яталися.

Creative writing передбачає вираження своїх реальних почуттів, емоцій і думок. Ви вільні у самовираженні і навіть у помилках, які потім можна буде самостійно або з додатковою допомогою виявити, що допоможе звернути увагу на свої слабкі місця та підкорегувати їх, тому навчання буде швидшим та ефективнішим, якщо ви отримуватимете зворотний зв'язок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему навчання креативного письма було досліджено у працях багатьох вітчизняних на іноземних методистів. Серед авторів зарубіжних досліджень можна назвати І. Бьотхер, П. Вітті, Ф. Германнса, Н. Гольдберг, Н. Еверетт, Дж. Кемерон, Л. ЛаБрантс, А. Ламотт, Є. Ліпінську, М. Марксберри, Г. Поммерін, П. Портманна, Г. Ріко, А. Серетни, Дж. Ямагачи. Проблемою розвитку письмової компетенції

та технологією творчого письма займалися такі вітчизняні науковці як О. Пеліщенко, Н. Станкевич, О. Тарнопольський [6] та ін.

Незважаючи на багатий науковий доробок зазначених дослідників, питання розвитку умінь креативного письма на заняттях з іноземної мови у вітчизняній методиці викладання іноземних мов донині не отримала належного теоретичного обґрунтування.

Мета статті – розглянути питання розвитку умінь креативного письма на заняттях з іноземної мови; виявити основні підходи до навчання письма; ознайомитися зі способами розкриття значення лексичних одиниць при поясненні слів, понять та реалій; запропонувати комплекс мовних креативних вправ та ігор як методів креативного письма у процесі навчання іноземній мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток креативних здібностей у студентів та набуття ними навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності є нині одним із важливих завдань у процесі навчання. Викладач, у свою чергу, виступає у ролі помічника, щоб направляти учнів у правильному руслі.

Варто зауважити, що креативне письмо, і загалом, письмова мова почала займати особливе місце у навчанні іноземних мов. Зростання ролі креативного письма у навчальному процесі вчені пов'язують із посиленням використання інтерактивних форм роботи з мовою, оскільки творчий підхід набагато полегшує процеси запам'ятовування та заучування нової інформації. Багато педагогів зазначають, що саме письмова робота, на відміну від інших видів навчальної діяльності, допомагає студентам розвивати їх креативні здібності [1,3].

При написанні тексту студент мислить самостійно, використовуючи наявний в арсеналі багаж знань. Так, у листі можуть бути наведені логічно підкріплені думки, пов'язані між собою послідовно. Хороша письмова робота містить у собі пошук вирішення проблеми і пропонує знайдену відповідь читачам. [4]

Письмові тексти, на сьогоднішній день, є невід'ємною складовою нашого життя. Спілкування в соціальних мережах, написання електронних листів та звітів, складання оголошень, резюме або рекомендацій при влаштуванні на роботу є важкодоступними без певних навичок, особливо іноземною мовою.

На заняттях з іноземної мови можна використовувати комплекс практичних завдань на розвиток навичок креативного писемного мовлення. У методиці викладання іноземних мов на сьогодні виділяють 3 основні підходи до навчання письма:

1) *текстовий*, саме письмове висловлювання, орієнтоване на те, щоб текст виступав як зразок для аналізу з наступним створенням самостійного письмового повідомлення;

2) *процесуальний*, спрямований на створення студентами своїх власних текстів, а не аналіз чи імітація ними кінцевого продукту інших письменників;

3) *жанровий (жанрово-стильовий, жанрово-орієнтований)*, метою якого є формування у студентів вміння викладати думки у вигляді конкретного мовного жанру відповідно до очікувань потенційного читача/слухача [5].

Дослідники зазначають, що необхідно змінювати різні підходи до навчання письмової мовної діяльності, залежно від етапу навчання [6]. При цьому перед викладачем іноземної мови стоїть важливе, але складне завдання відбору необхідних мовних жанрів, оволодіння якими можливе на тому чи іншому етапі навчання. Жанри, які у пріоритеті у мовній практиці студента як майбутнього спеціаліста служитимуть орієнтиром для педагога. Разом з тим варто враховувати такі властивості особистості як самостійність, ерудованість, винахідливість, гнучкість розумових процесів, які впливають на формування вміння створювати власні тексти.

Для розвитку навичок креативного письма на заняттях з іноземної мови можна запровадити низку наступних вправ:

1. Вправа «Літера-слово-текст». На першому етапі виконання даної вправи викладач ділить студентів на пари або команди та говорить будь-яке слово іноземною мовою, на кожному літеру якого потрібно написати інші лексичні одиниці. Це можуть бути різні слова, які приходять перші на думку, що починаються на літери, які входять до загаданого слова, або

можуть бути розміщені всередині/кінці складених слів (це залежить від постановки завдання і обговорюється перед початком виконання вправи). Наступним етапом проведення даної вправи є обмін листками з написаними словами (учасники можуть самостійно обрати з ким хочуть обмінятися або скласти всі разом, перевернути, перемішати та методом жеребкування отримати новий листок). Далі їх задача полягає у написанні якогось зв'язного тексту або розповіді, використовуючи дані лексичні одиниці та його презентація. При виконанні цієї вправи в групі серед студентів можна розвинути дух суперництва, що значно підвищить ступінь залучення учнів до процесу гри.

2. Вправа «Збери шматочки» може бути різновидом попередньої вправи. Завдання поділяється на дві частини. Студенти повинні написати в групах або самостійно асоціативні лексичні одиниці в рамках запропонованої теми (предмет мови може бути будь-яким: починаючи від простого слова «школа», закінчуючи складнішим, наприклад, «закоханість»). Дані лексичні одиниці можуть бути не тільки у межах однієї теми, а й мати певну класифікацію (наприклад, лише дієслова або лише прикметники тощо). Після того, як група ознайомиться зі списком, студенти мають скласти логічно пов'язану між собою розповідь із вибраних слів. Наприклад, викладач пропонує завдання написати 3 дієслова, 3 прикметника, 3 іменника, які асоціюються з життям студента в Німеччині або будь-якій іншій країні, мова якої вивчається. Другий етап - написати розповідь на тему «Німеччина очима студента-іноземця».

3. Вправа «Лист». Ця вправа має два етапи, виконуючи яку, студенти повинні поділитися на групи. Викладач роздає кожному з них заздалегідь підготовлені листи у вигляді записки, анонімного листа або окремого його фрагмента. На першому етапі учні читають текст листа та діляться своєю думкою. На другому етапі студентам даються певні завдання, наприклад, описати причини написання такого листа, написати лист у відповідь адресату, закінчити сам лист.

4. Вправа «Фрагмент». В основі цієї вправи також лежить незакінчений текст, наприклад, казка, розповідь, інструкція до чогось, опис природи і т.д. Завдання під час виконання вправи має на увазі під собою доповнення тексту. Це може бути його початком, продовженням чи кінцівкою. Однак, викладач на занятті може давати додаткові завдання до цієї вправи. Наприклад, попросити написати до кожного іменника один чи кілька прикметників і таким чином креативно доповнити розповідь чи казку.

5. Вправа «Кінець та початок». Викладач роздає студентам аркуші паперу, на яких написано два речення, не пов'язані один з одним за змістом. Перше речення – це початок, а друге – закінчення майбутнього оповідання. Завдання полягає в тому, щоб написати розповідь або казку за певний час, використовуючи ці два речення. Виконуватися дана вправа може як індивідуально, так і в парах або командою, що допоможе у розвитку спільної роботи між учнями та сприятиме підвищенню їхньої креативності.

Креативність у писемному мовленні сприяє створенню нових ідей та відкриттю різних мовних форм, а також дозволяє вільно користуватися мовою, відкидаючи страх бути неправильно зрозумілим іншими [2].

Наведені вище вправи можуть бути використані безпосередньо на самому занятті з іноземної мови, а наступні дві вправи можна запропонувати і як домашнє або факультативне/додаткове завдання:

6. Вправа «Шерлок Холмс» – Уявіть, що Ви Шерлок Холмс і спостерігайте за всім, що відбувається навколо Вас. Оберіть «жертву» – якогось перехожого, пасажира в метро або відпочиваючого в парку — і за зовнішнім виглядом та поведінкою спробуйте описати, хто він, чим займається, чи має сім'ю, яке у нього хобі і т.д.

Говорячи про цю вправу, хочеться нагадати пораду, яку чули всі творці: «Завжди носіть із собою блокнот та ручку», адже натхнення не чекає відповідного моменту та запрошення. Воно може застигнути вас у метро, на роботі чи на прогулянці. Важливо записати всі ідеї, які воно вам підкине, щоб потім, у спокійній обстановці, переглянути свої записи та використовувати їх у текстах.

7. Вправа «Передісторії відомих персонажів» – Чому зубна фея вирішила збирати зуби? Хто ховається за бородою Діда Мороза? Яке у цих персонажів було минуле і як вони дійшли до того, чим займаються зараз? Ця вправа допоможе творчо поглянути на знайомі явища та по-новому їх переказати.

Слід також зазначити, що навчаючи писемному мовленню можна використовувати як письмові, так й усні форми роботи завдяки тісній взаємопов'язаності всіх видів мовної діяльності. Наприклад:

Вправа "Діалог". Дана вправа може проходити як у форматі діалогу, так і у вигляді інтерв'ю. При цьому на рівень складності впливають такі фактори, як зміст теми, що обговорюється, словниковий запас студента, наявність граматичних конструкцій, а також обстановка, при якій вестиметься діалог. Основним завданням студента є підтримка розмови, доповнення діалогу за потреби, вміння вести бесіду, не зупиняючись.

Гра "Alias" ("Аліас", "Еліес" або "Скажи інакше") - напевно, у багатьох в арсеналі домашніх ігор є весела гра, яка була розроблена у Фінляндії у 90-х роках минулого століття і досі є однією із найпопулярніших ігор для вечірок.

Існує безліч версій і правил цієї гри: від настільної гри з купою атрибутів (поле, фішки, кубик, блокнот, олівець та пісочний годинник) до просунутих додатків Alias з Play Маркета з цілим списком опцій та різних словників. Проте ціль завжди залишається незмінною: за певний час потрібно пояснити максимальну кількість слів, щоб другий учасник або команда гравців змогли відгадати їх.

Досвід роботи показує, що дана гра цілком може використовуватися і при навчанні іноземної мови. Починаючи з рівня А2, робити це можуть вчителі на уроках та факультативах у школі; викладачі на парах у вузі та, навіть, репетитори на заняттях з дітьми, студентами та дорослими.

При поясненні слів, понять та реалій можливе використання всієї палітри способів розкриття значення лексичних одиниць:

- *опис значення слів* (як у тлумачному словнику, наприклад: Ein Haustier mit scharfen Zähnen, das Mäuse fängt, ist eine Katze);
- *синоніми або антоніми* (das Synonym für "Etag" ist Stockwerk; das Antonym zu/das Gegenteil von "Kälte" ist Wärme);
- *перерахування* (Lineal, Kugelschreiber, Radiergummi, Bleistift, Hefte, Bücher sind Schulsachen);
- *встановлення значення на основі контекстуального припущення* (Columbus entdeckte es im Jahre 1492: Amerika);
- *асоціації* (Sie sagte: "Wir schaffen das." (Angela Merkel));
- *продовження складного слова чи висловлювання* (Konserven... (Dose); Morgen, morgen, nur nicht heute sagen alle faulen Leute.) і т.д.

У грі не можна вживати при поясненні однокореневі слова та переклади іншою мовою, і тільки якщо вичерпано всі наведені вище можливості, допускається демонстрація жестів і міміки, а в крайньому випадку можуть бути названі слова, перші літери яких утворюють слово, яке розгадується.

Дана гра вже є на різних мовах у готовому роздатковому вигляді та онлайн, але якщо потрібне відпрацювання конкретного лексичного матеріалу, то викладач може розробити її власноруч, опираючись на свої освітні цілі.

Гра "Хто я? Що я?" також може активно використовуватися на заняттях з іноземної мови. Її суть полягає в тому, що всі учасники обирають собі картку і не дивлячись встановлюють її в обідок, який розміщується на голові; таким чином всі бачать тільки картку інших гравців, окрім своєї і повинні відгадати ким або чим вони являються в даний момент. Картки можуть бути різного тематичного спрямування, наприклад: професії, тварини, одяг, меблі, частини дома і т.д., тому перед гравцями постає нелегке завдання з'ясувати все за допомогою навідних питань, на які можна отримати у відповідь тільки «так» або «ні»,

запам'ятати отримані підказки і встигнути це зробити лише за хвилину, тому що потім черга переходить до наступного учасника. Гра може проводитися у парах та командах і продовжується поки не відгадається слово, після чого можна обрати собі нову картку і потім визначити переможця по кількості відгаданих слів, що також викликає неабиякий дух суперництва.

"**Krokodilspiel**" (гра "Крокодил") дуже схожа на попередню гру, але її відмінність полягає в тому, що обирається один учасник, який повинен за допомогою міміки, жестів або малюнку передати загадане слово, а інші гравці мають відгадати його, описуючи дії та розмірковуючи про все на іноземній мові.

Наведені ігри, безумовно, потребують достатніх лексичних та граматичних знань, але їх можна не боятися проводити як із дітьми, так і з дорослими, обираючи вивчений матеріал та поступово ускладнюючи.

Успішне виконання подібних вправ, ігор та практичних завдань на заняттях з іноземної мови можливе завдяки створенню певних умов, а саме: наявність мовного та креативного середовища, психологічна комфортність, достатній мовний рівень. Фахівці відзначають, що при недостатньому мовному рівні у студентів для виконання будь-яких завдань, як допомога можуть використовуватись картинки, жести, тлумачення [1].

Не слід забувати також, що оскільки креативне середовище має давати свободу діям студентів, не примушувати до виконання тих чи інших вправ, педагог, у свою чергу, повинен заохочувати ініціативність студентів, спрямовуючи їх до пошуку рішень, а також стимулюючи до реалізації креативного аспекту їхньої мовної діяльності. [3] Процес навчання іноземній мові має відбуватися у невимушеній обстановці. На занятті має панувати атмосфера співробітництва між викладачем та студентом, а також між самими учнями, оскільки наявність психологічно комфортного середовища є вкрай важливим для якісного засвоєння інформації.

Висновки. Підсумовуючи все вище сказане, можна впевнено сказати, що студентам дуже часто важко грамотно викладати свої думки як в усній, так і в письмовій формі. У зв'язку з цим виникає перешкода розвитку цілого ряду професійних компетенцій, а одним із стимулів у подоланні страху є креативні завдання, які підвищують навчальну та професійну мотивацію. Практичні завдання та вправи з креативного письма під час навчання іноземній мові допомагають закріпити освоєний матеріал. Вони також спрямовані на розвиток та формування якостей креативної особистості, креативного мислення, а також комфортне знаходження у креативному середовищі. Крім того, створення сприятливих умов для студентів у творчій та невимушеній атмосфері роблять процес навчання іноземній мові більш цікавим та менш стресовим. Вправи допомагають позбутися страхів та невпевненості, викликають бажання поділитися своїми думками та емоціями письмово та в усній формі. Як наслідок, це викликає потребу розширення словникового запасу, знайомства з новими лексичними та граматичними структурами, характерними для певного жанру створюваного ними тексту і таким чином відбувається активний пошук письмових форм та способів самовираження.

Сучасна наука розглядає проблему розвитку потенціалу особистості у тісному взаємозв'язку з проблематикою креативного мислення, виховання креативної особистості та створення умов для її розвитку. На думку багатьох фахівців, людина з дитинства має креативне мислення як здатність мислити нестандартно, проте з віком воно починає відходити на задній план. У зв'язку з цим на заняттях з іноземної мови викладачі повинні намагатися створювати умови для розвитку креативної особистості та «не дати згаснути» креативному мисленню.

Список літератури:

1. Близнюк Л. М. Креативне письмо як засіб мотивації студентів до вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. 2007. № 3. С. 28–32.
2. Булка Н. І. Креативність і соціальна компетентність. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 10. С. 46–49.

3. Гладка О. В. Навчання креативного письма на заняттях з іноземної мови як засіб формування комунікативної компетенції студентів. *Педагогічка вищої та середньої школи: зб. наук. праць*. Кривий Ріг: КПІ КНУ, 2012. Вип. 34. С. 43–436.

4. Гладка О. В. Формування письмової комунікативної компетенції студентів засобами технології креативного письма. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: Зб. наук. праць*. Херсон, 2012. Вип. №1(6). С. 265–268.

5. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. та ін. Освітні технології: навч.-метод. посіб. К.: А.С.К. 2003. 255 с.

6. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. К.: Інкос, 2006. 248 с.

7. Харцій О. М. Значення креативності в освіті: Навчальний посібник. Х: Основа. 2008. 189 с.

8. Spinner K. Kreativer Deutschunterricht. Seelze: Kallmeyer Verlag, 2001. 192 S.

9. Wittschas Dagmar. Kreatives Schreiben. 7-10 Jahrgangsstufe. Techniken. PB-Verlag Puchheim, 1997. S. 18, 33.

References:

1. Blyzniuk, L. M. (2007). *Kreatyvne pysmo yak zasib motyvatsii studentiv do vyvchennia inozemnoi movy* [Creative writing as a means of motivating students to learn a foreign language]. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn State University. Philological sciences*, no. 3. pp. 28–32.

2. Bulka, N. I. (2001). *Kreatyvnist i sotsialna kompetentnist* [Creativity and social competence]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota* [Practical psychology and social work], no. 10, pp. 46–49.

3. Hladka, O. V. (2012). *Navchannia kreatyvnoho pysma na zaniattiakh z inozemnoi movy yak zasib formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii studentiv* [Teaching creative writing in foreign language classes as a means of forming students' communicative competence.]. *Higher and secondary school teacher: Coll. of science works*. Kryvyi Rih, KPI KNU Publ., Issue 34, pp. 431–436.

4. Hladka, O. V. (2012). *Formuvannia pysmovoї komunikatyvnoi kompetentsii studentiv zasobamy tekhnolohii kreatyvnoho pysma* [Formation of written communicative competence of students by means of creative writing technology]. *Actual problems of state administration, pedagogy and psychology: Collection. of science works*, Issue 1(6), pp. 265–268.

5. Piekhota, O. M., Kiktenko, A. Z., Liubarska, O. M. (2003). *Osvitni tekhnolohii: navch.-metod. posibnyk* [Educational technologies: A Study Guide]. Kyiv, A.S.K. Publ., 255 p.

6. Tarnopolskyi, O. B. (2006). *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoї diialnosti u vyshchomu movnomu zakladi osvity* [Methodology of teaching foreign language speech activity in a higher language educational institution]. Kyiv, Inkos Publ., 248 p.

7. Khartsii, O. M. (2008). *Znachennia kreatyvnosti v osviti: Navchalnyi posibnyk* [The importance of creativity in education: A Study Guide]. Kharkiv, Osнова Publ., 189 p.

8. Spinner, K. (2001). *Kreativer Deutschunterricht*. Seelze: Kallmeyer Verlag. 192 S.

9. Wittschas, Dagmar. (1997). *Kreatives Schreiben. 7-10 Jahrgangsstufe. Techniken*. PB-Verlag Puchheim. S. 18, 33

Objective. *The objective of the article is to consider the development of creative writing skills in foreign language classes; identify the main approaches to teaching writing; familiarization with methods of revealing the meaning of lexical units when explaining words, concepts and realities; offer a set of language creative exercises and games as methods of creative writing in the process of teaching a foreign language.*

Methods. *The main scientific results are obtained using such research methods as analysis of psychological and pedagogical literature, generalization of best practices and observation.*

Results. *Based on the fact that the development of students' creative abilities and their acquisition of skills of independent educational and cognitive activity is currently one of the important tasks in the learning process, as well as the fact that creative writing, and in general, the written language began to occupy a special place in the teaching foreign languages, we came to the conclusion that the growth of the role of creative writing in the educational process is associated with the increased use of interactive forms of language work, since a creative approach greatly facilitates the processes of memorizing and learning new information. Many teachers note that it is written work, unlike other types of educational activities, that helps students to develop their creative abilities.*

It is very often difficult for students to express their thoughts competently both orally and in writing. In this connection, there is an obstacle to the development of a whole range of professional competencies, and one of the incentives in overcoming fear is creative tasks that increase educational and professional motivation. Practical tasks and exercises in creative writing during learning a foreign language: help to consolidate the material learned; aimed at the development and formation of the qualities of a creative personality, creative thinking, as well as a comfortable stay in a creative environment; make the process of learning a foreign language more interesting and less stressful and take place in a creative and relaxed atmosphere; help to get rid of fears and insecurities; make you want to share your thoughts and emotions in writing and orally. As a result, this causes the need to expand the vocabulary, to get acquainted with new lexical and grammatical structures, and thus there is an active search for different forms and ways of self-expression.

It should also be noted that both written and oral forms of work can be used when teaching written communication due to the close interrelationship of all types of language activity, therefore the presented set of exercises and games can be used in foreign language classes in different versions depending on the type of communication skills, on the development of which the lesson is directed.

Key words: *foreign language; interactive forms of education; foreign language communicative competence; creative thinking; creative writing; language creative exercises; written speech*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОГО ПРОСТОРУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-13-18
UDC 81-22

Vorobiova L.V.,
PhD in Pedagogical sciences,
Senior Lecturer

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016

RECEPTIVE ASSIMILATION OF FRENCH BORROWINGS INTO THE BASIC ENGLISH VOCABULARY

УДК 81-22

Воробйова Л. В.,
кандидат пед. наук,
старший викладач

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016

РЕЦЕПТИВНА АСИМІЛЯЦІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ОСНОВНОМУ СЛОВНИКОВОМУ ФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Objective. *The objective of the article is to analyze the French borrowings come into the English language in the context of the receptive assimilation process; identify the stages of receptive assimilation; analyze the French loan-words during the process of borrowing, appropriate to each stage in order to enable effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies.*

Methods. *The main scientific results are obtained using two groups of methods: theoretical and statistical ones. The theoretical methods include: the method of theoretical generalization, which makes it possible to determine and nature of French borrowings' receptive assimilation; problem-chronological – for considering French borrowings of different periods in dynamics and distinguishing periods; methods of extrapolation – to justify provisions regarding the understanding of the influence of historical experience on the vocabulary of the English language; the problem-genetic method –to justify the provisions regarding the analysis of problems that may hinder effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies. The statistical group includes verification of received information by processing and comparing data published in various scientific sources.*

Results. *The theoretical analysis of the nature of the French borrowings makes it possible to identify the stages of receptive assimilation that enable effective intercultural studies in the fields of linguistics, philology, and terminology. The conceptual and categorical apparatus of the study containing the following terms as: “French borrowings” and “receptive assimilation” is formed. The stages of receptive assimilation of French borrowings into the English language are defined. Interpretation and analysis of the genesis of possible stages of lexical borrowings will lead to successful management of the educational process for philology, lexicology and language history students. The generalized seven typical stages of receptive assimilation are distinguished as follows: borrowing; integration; phonological adaptation; morphological adaptation; semantic shift; naturalization; and complete assimilation.*

Key words: *receptive assimilation, French borrowings, English language*

Introduction

The English language is inextricably linked with the historical heritage of the French language. The English language is dominantly influenced with the French. The process of the French lexical borrowings has enriched the general vocabulary of the English language. Considerable attention is paid to the study and research of the stages of receptive assimilation of linguistic borrowings in lexicology and linguistics. It is common knowledge that different classes of borrowing are distinguished: lexical, morphological, syntactic and phraseological. The issues addressed in this paper take this discussion one step further, looking into the stages of the process of the receptive assimilation of French borrowings.

Fundamental studies in the field of linguistics formed the methodological and theoretical basis of this issue consists of the works of such researchers as B. Hoffer [10], [11] V. Karaban [4], L. Verba [1], and V. Simonok [7].

The problems of lexical borrowing have been an interest to various fields of linguistics and are the subject of attention of researchers such as R. Anttila [8], E. Haugen [9]. B. Hoffer [10], [11], O. Jespersen [12] and V. Vynokurova [6].

The types of assimilation of borrowings in the recipient language on the material of different languages and the methods of its research are presented in the works of such linguists as: K. Komarova [5], V. Simonok [7], I. Vykhovanets [2] and E. Esenova [3].

Scientific and methodical studies by Jespersen O. are devoted to the growth and structure of the English language and the study of the process of the language borrowing.

However, the analysis of the stages of receptive assimilation could hinder effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies and it did not become the subject of researchers' attention.

The **objective** of the research is to analyze the French borrowings come into the English language in the context of the receptive assimilation process. Identify the stages of receptive assimilation, to analyze the French loan-words during the process of borrowing, appropriate to each stage in order to enable effective intercultural research process connected with historical aspect of philological and linguistic studies.

Methods

The main scientific results are obtained by means of theoretical and statistical methods. The theoretical methods include: the method of theoretical generalization, problem-chronological, methods of extrapolation, the problem-genetic method. The statistical group includes verification of received information by processing and comparing data published in various scientific sources.

Results and Discussions

The receptive assimilation of French borrowings in English refers to the process by which English speakers adopt and incorporate words from the French language into English vocabulary. This phenomenon has been ongoing for centuries and can be traced back to the Norman Conquest of England in 1066, when French-speaking Normans had a significant impact on the English language. The invaders were the Normans (French) and they represented a more refined culture. Since 1066 AD for a few centuries, French became the language of government and of the high circles in English society.

The sociolinguistic aspect became the main aspect of the study of French loanwords in the English language. The above-mentioned aspect consists in highlighting the history of entry and subsequent receptive assimilation into the language of certain groups of borrowed vocabulary [2].

The main term of the conceptual and categorical apparatus of the study is "receptive assimilation of borrowings". Here, the term "receptive assimilation of borrowings" is understood as a process by which a language accepts and includes words or expressions from another language into its lexicon. Usually, this process consists of several stages. Although these stages may not be strictly linear, they provide a framework for understanding how borrowed elements become integrated in the recipient language.

As it was mentioned above, such linguists as K. Komarova [5], V. Simonok [7], I. Vyhovanets [2] and E. Eesenova [3] researched the types of assimilation of the loan-words in the recipient language on the material of different languages and the methods of its research are presented in their works.

Let us consider the generalized typical stages of receptive assimilation. The following seven basic stages of receptive assimilation are distinguished:

- borrowing;
- integration;
- phonological adaptation;
- morphological adaptation;
- semantic shift;
- naturalization;
- complete assimilation.

The first stage is borrowing. At this stage, initiation takes place, that is, the process of borrowing is started, during which speakers of the receptor language come into contact with the source language. This contact can occur in a variety of ways, such as trade, cultural exchange, conquest, or migration. Taking into consideration the French loan-word came into English, the starting point of the first stage of the process of borrowings can be traced back to the Norman Conquest of England in 1066. The contact of the English and French languages occurred in the way of conquest. The first official archival records of the French borrowings date back to 1066. In 1066, the Battle of Hastings ended with the defeat of the Anglo-Saxon army. Therefore, English became the language of the common people and servants, and French was the language of the Norman aristocracy, therefore it was considered the language of prestige, government and polite social communication.

The second stage involves integration, that is, the inclusion of borrowed words in the vocabulary. First, borrowings are included in the vocabulary of the host language. This may involve the adoption of a foreign word without modification or adjustment according to the phonological and morphological patterns of the host language.

The third stage is characterized by phonological adaptation. Phonetic changes occur during this stage. The pronunciation of loanwords may undergo changes to conform to the phonetic norms of the host language. This can include changes in sounds, stress and syllable structure. The most important change in the sound structure of these words was the transfer of stress from the end of the word, which is still characteristic of French, to one of the earlier syllables. And this phenomenon has always been characteristic of the English language throughout the entire period of its development. The entrance into general English vocabulary of the new lexical items is characterized by the preservation of the norms of pronunciation and spelling characteristic of the French language which according to various sources may be defined by the following features:

- the accent on the last syllable;
- French rules of pronouncing –ch; –g before e and i; –ou [u:]; –eau [ou];
- silent final consonant.

Next to the original English words some of the French borrowed words underwent certain sound changes in accordance with the phonetic requirements of English. The changes in the pronunciation of the English language connect with "Great Vowel Shift", which is attributed to approximately 1400 and lasted primarily till 1700. The significant event in the history of the modern English language, known as the "Great Vowel Shift" is probably connected with the third stage of receptive assimilation of the French borrowings – “phonological adaptation”.

The fourth stage determines morphological adaptation. Characteristic features of the stage of morphological adaptation are inflection and derivation. Morphological adaptation involved how the structure or form of French words changes to fit English morphology. This might include changes by the addition of English affixes. This refers to certain borrowed French suffixes and prefixes that were attached to English roots. For example, the suffix –ess, which is a sign of feminine nouns, entered the

English language with the following words: princess, baroness. After joining it to the English roots, we got – goddess, murderess. The French suffixes -able, -ible, which form adjectives with the meaning "that which can undergo the action indicated by the verb", entered the English language with the words: admirable, tolerable, flexible. Certain French prefixes have also proved productive in English. For example, the prefixes dis-, dés- with a negative meaning entered the English language with the French words disappoint, disdain, some of which changed spelling over time, and began to be used to indicate new words from English roots: disown, disburden. Loanwords may undergo changes in inflection or derivation to conform to the grammatical structure of the host language. This process helps seamlessly integrate borrowed elements into sentence structures [8].

At the fifth stage, a semantic shift may occur. There may be a modification of the meaning of the word. Over time, the meaning of borrowed words can evolve or change. This may be due to cultural differences, changes in usage, or reinterpretation by speakers of the host language.

Naturalization occurs at the sixth stage of receptive assimilation. The process of naturalization involves the native use of borrowed words, that is, borrowed words become more rooted in the language. They are used in accordance with native words. Native speakers can use these words without consciously recognizing them as foreign elements. The developing trade and economics befriended English traders spread across the globe during the seafaring centuries and as a result thousands of words from world languages were borrowed and became part of the English lexicon.

At the last, seventh stage, there is a complete assimilation of borrowed words, that is, indistinction. At the final stage, borrowed words become indistinguishable from native ones. They are completely assimilated into the linguistic system of the host language, and speakers may not be aware of their foreign origin.

It is important to note that not all loanwords go through each of these stages, and the process can vary depending on factors such as the level of contact between languages, cultural influence, and the nature of the loanwords. Furthermore, languages can exhibit varying degrees of susceptibility to borrowing, with some languages more open to the incorporation of foreign elements than others.

As it was mentioned above, in scientific circles there are different approaches regarding the typology of the periodization of receptive assimilation. The next given example of a typology was developed by V. Simonok.

According to Simonok, three stages of receptive assimilation of borrowings are distinguished.

The first stage is called "using" or "penetration". At this stage, the word appears episodically, retains a foreign language spelling and still belongs to the linguistic picture of the world of the source language. Sometimes some words are rejected by the language system as barbarisms.

At the second stage, the borrowed word is used by many members of the language group. Such a word is included in the lexical-semantic system, is used more and more often, although its foreignness is felt.

At the third stage, the borrowed word is no longer perceived as foreign and fully obeys the laws of the recipient language [7].

Looking at French loanwords in English, compared to other languages, it may be stated that the speakers of the receptor language came into contact with the source language through direct contact during the conquest. Such contact of the English language as a recipient language took place precisely in this way at the beginning of the receptive assimilation of borrowings from Latin, Germanic languages and French, as foreign conquerors constantly replaced each other in the British Isles, and later the language was saturated with borrowings thanks to trade expansion and colonization activity the English themselves.

Conclusions

Overall, the receptive assimilation of French borrowings in English is a dynamic and ongoing process that reflects the historical, cultural, and social interactions between the two languages. It has enriched the English language with a diverse vocabulary and contributed to its linguistic evolution over time.

Due to the fact that a lot of lexical items were borrowed from the French language into English, the influence of French significantly affected the system of English word formation.

In the article there is an overview of seven basic stages of receptive assimilation. The details of the stages of receptive assimilation are given. The stages of receptive assimilation are: borrowing; integration; phonological adaptation; morphological adaptation; semantic shift; naturalization; and complete assimilation. Generalization and systematization of the obtained facts emphasizes that at the initial stages of the process of receptive assimilation of the French borrowings into English vocabulary is closely connected with the context of the historical events, and the situation that developed in such fields as religion, medicine, law, literature and social cultural life, which caused a fruitful enrichment the English vocabulary, making the language sensitive to these events.

Literature:

1. Верба Л. Г. Історія англійської мови. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова Книга, 2006. 296 с.
2. Вихованець І. Р. Типологія семантико синтаксичних відношень. *Українська мова. Теорія і практика*. 1993. № 1. С. 7–10.
3. Есенова Е. Етапи асиміляції запозичених слів у мові-реципієнті: теоретичні аспекти проблеми. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць*. 2019. №17. С. 33-40.
4. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
5. Комарова К. Неасимільована французька лексика в сучасній англійській мові (на матеріалі британського та американського варіантів мови). *Мовознавство*. 1978. № 2. С. 61-66.
6. Лупина А. Ю. Роль і місце запозичень у сучасній англійській науковій мові та їх інтерпретація українською(на матеріалі підмов хімії та медицини): Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра. К. : Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, 2022. 84 с. UTL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/52552/1/Lupyna_magistr.pdf
7. Сімонок В. П. Лексичні запозичення в українській мові: історико-соціолінгвістичний аспект. *Філологічні науки*. 2015. №1. С. 89-94.
8. Anttila R. *Historical and Comparative Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 1989. 370 p.
9. Haugen E. The analysis of linguistic borrowing. *Language*. 1950. no. 26.2. P. 211-231
10. Hoffer B. L. Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*. 2005. no. XIV: 2. P. 53-72
11. Hoffer B. L. Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview. *Intercultural Communication Studies*. 2002. no. XI-2. P. 1-36.
12. Jespersen O. *Growth and Structure of the English Language*. New York: Doubleday & Anchor. Ninth ed. 1946. 376 p.

References:

1. Verba, L. H. (2006). *Istoriia anhliskoi movy* [History of the English language]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 296 p.
2. Vykhoanets, I. R. (1993). *Typolohiia semantyko-syntaktychnykh vidnoshen* [Typology of semantic and syntax relations]. *Ukrainska mova. Teoriia i praktyka* [Ukrainian language. Theory and practice], no. 1, pp. 7-10.
3. Esenova, E. (2019). *Etapy asymilyatsii sliv u movi-retsepianti: teoretychni aspekty problemy* [Stages of assimilation in the recipient language: theoretical aspects of the problem]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoii filolohii: zbirnyk naukovykh prats* [Latest research in foreign philology: Collection of scientific papers], no. 17, pp. 33-40.
4. Karaban, V. I. (2003). *Pereklad z ukrainskoi movy na anhlisku movu* [Translation from

the English language into the Ukrainian language]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 608 p.7.

5. Komarova, K. (1978). *Neasymiliiovana frantsuzka leksyka v suchasni anhliskii movi (na materialy brytanskoho ta amerykanskooho variantiv movy)* [Unassimilated French words in the modern English language (on the material of the British and American English)]. *Movoznavstvo* [Linguistics], no.2, pp.61-66.

6. Lupyna A. Yu. (2022). *Rol i mistse zapozychen u suchasni anhliskii naukovi movi ta yikh interpretatsiia ukrainskoiu (na materialy pidmov khimii ta medytsyny): Mahisterska dysertatsiia na zdobuttia stupenia mahistra* [The role and place of loanwords in the modern English scientific language and their interpretation in Ukrainian (on the material of chemistry and medicine subtitles): Master's thesis]. Kyiv, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute Publ., 84 p. Available at: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/52552/1/Lupyna_magistr.pdf

7. Simonok, V. P. (2015). *Leksychni zapozychennia v ukraiinskii movi: istoryko-sotsiolinhvistychnyi aspekt* [Lexical borrowings in Ukrainian: historical and sociolinguistic aspect]. *Philolohichni nauky* [Philological studies], no.1, pp. 89-94.

8. Anttila, R. (1989). *Historical and Comparative Linguistics*. Amsterdam, John Benjamins Publ., 370 p.

9. Haugen, E. (1950). The analysis of linguistic borrowing. *Language*, no.26.2, pp.211-231

10. Hoffer, B. L. (2005). Language Borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*, no. XIV: 2, pp.53-72

11. Hoffer, B. L. (2002). Language Borrowing and Language Diffusion: an Overview. *Intercultural Communication Studies*, no. XI-2, pp. 1-36.

12. Jespersen, O. (1946). *Growth and Structure of the English Language*. Ninth ed. New York, Doubleday & Anchor Publ., 376 p.

Мета – проаналізувати французькі запозичення, які ввійшли в англійську мову в контексті процесу рецептивної асиміляції; визначити етапи рецептивної асиміляції; проаналізувати французькі запозичення під час процесу запозичення відповідно до кожного етапу, щоб забезпечити ефективний міжкультурний дослідницький процес, пов'язаний з історичним аспектом філологічних та лінгвістичних досліджень.

Методи. Основні наукові результати отримано з використанням двох груп методів: теоретичних і статистичних. До теоретичних методів належать: метод теоретичного узагальнення, який дав змогу визначити та характер рецептивної асиміляції французьких запозичень; проблемно-хронологічний використовувався для розгляду французьких запозичень різних періодів у динаміці та виділення періодів; метод екстраполяції – для обґрунтування положення щодо розуміння впливу історичного досвіду на словниковий склад англійської мови; проблемно-генетичний метод – щоб обґрунтувати положення щодо аналізу проблем, які можуть перешкоджати ефективному міжкультурному дослідницькому процесу, пов'язаному з історичним аспектом філологічних та лінгвістичних досліджень. Статистична група включає перевірку отриманої інформації шляхом обробки та порівняння даних, опублікованих у різних наукових джерелах.

Результати. Теоретичний аналіз природи французьких запозичень дав змогу виділити етапи рецептивної асиміляції, які уможливають ефективні міжкультурні дослідження в галузі лінгвістики, філології, історії англійської мови та термінології. Сформовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, що містить терміни: «французькі запозичення» та «рецептивна асиміляція». Визначено етапи рецептивної асиміляції французьких запозичень англійською мовою. Інтерпретація та аналіз генезису можливих етапів рецептивної асиміляції лексичних запозичень дозволить успішно керувати навчальним процесом студентів-філологів, лексикологів та істориків мови. Розглянуто узагальнені сім типових етапів рецептивної асиміляції: запозичення; інтеграція; фонологічна адаптація; морфологічна адаптація; семантичний зсув; натуралізація; і повна асиміляція.

Ключові слова: рецептивна асиміляція, французькі запозичення, англійська мова

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-19-25

УДК 811.111'42'38

Герасименко О. Ю.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0539-1165

**СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЇ ТЕАТРАЛЬНОСТІ ЯК ПРОВІДНОЇ СТРАТЕГІЇ
МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ДЕБАТІВ
Д. ТРАМПА ТА Г. КЛІНТОН**

UDC 811.111'42'38

Herasymenko O. Yu.,
Assistant Professor

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: gerasimenko_ou@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0539-1165

**SPECIFICITY OF THE THEATRICAL STRATEGY AS A LEADING STRATEGY OF
MANIPULATIVE INFLUENCE IN THE PROCESS OF THE PRE-ELECTION DEBATES
OF D. TRUMP AND H. CLINTON**

***Мета.** Мета статті – проаналізувати матеріали передвиборчих дебатів Г. Клінтон та Д. Трампа задля обґрунтування використання та аналізу стратегії театральності як однієї з найбільш впливовіших у процесі політичних дебатів.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: аналіз відео- та аудіо-матеріалів передвиборчих дебатів, порівняння, синтез, систематизація та узагальнення наукової літератури.*

***Результати.** Вміння використовувати комунікативні стратегії, зокрема, вміння грамотно включати в своє мовлення тактики й стратегії не лише на зниження та підвищення, а й театральності – це дуже важлива якість для політика, особливо для людини, яка претендує на посаду президента держави. Знання великої кількості комунікативних тактик, їх комбінування, доречне використання – це показник компетентності політика, його здібностей до управління опонентом та аудиторією.*

Так, ілюстративним матеріалом дослідження стратегій маніпулятивного впливу обрано тексти передвиборчих промов претендентів на пост президента США – Гілларі Клінтон та Дональда Трампа. У нашому дослідженні ми спираємося на класифікацію стратегій і тактик маніпулятивного впливу, яка була запропонована дослідницею О. Михальовою, оскільки ця класифікація дозволяє всебічно розглянути основні стратегії, які використовуються в політичному дискурсі і, як наслідок, для максимального досягнення своїх цілей. Зокрема, дослідниця виокремлює стратегію на зниження, стратегію на підвищення, стратегію театральності. У нашій статті ми детально розглянули та проаналізували використання американськими політиками саме стратегії театральності, а також було проведено кількісний та порівняльний аналіз вживання досліджених нами раніше стратегій.

Встановлено, що найбільш вживаною у процесі передвиборчих дебатів є стратегія театральності, яка реалізується за допомогою відповідних тактик. Стратегія театральності поєднує в собі тактику спонування, розмежування «свої-чужі» й обіцянки.

Окреслено кількісні показники вживання стратегій на зниження, на підвищення та театральності, які були об'єктом нашого дослідження раніше. Визначено, що саме

стратегія на зниження та стратегія театральності були найбільш активними у процесі їхнього використання політичними діячами під час передвиборчих дебатів.

Ключові слова: стратегія, тактика, маніпулятивний вплив, промова, дебати.

Постановка проблеми. Проблема маніпуляції свідомістю як різновиду соціально-психологічного впливу розглядається в рамках суспільствознавчих дисциплін. Маніпуляція не є власне мовним феноменом [2, с. 96]. Це явище універсальне, а тому має безліч визначень у різних галузях знання. Але беззаперечним є той факт, що маніпулювання базується на лінгвальних структурах і реалізується в мовленнєвій діяльності [1, с. 68].

У мовній комунікації існує величезна кількість мовних стратегій, що використовуються для досягнення певних цілей і виконання різних завдань у різних типах дискурсу. Актуальність дослідження визначається неодноразовим зверненням лінгвістів до проблем мовного маніпулювання у сфері політичної комунікації. Крім того, вивчення мовного впливу дозволяє надалі вже усвідомлювати сам фактор маніпулювання, тому виникає природна потреба у розробці способів, що допомагають захищатись від такого впливу.

Метою статті є обґрунтування використання та аналізу стратегії театральності як однієї з найбільш впливовіших у процесі політичних дебатів на основі матеріалів передвиборчих дебатів Г. Клінтон та Д. Трампа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей стратегій і тактик маніпулятивного впливу у політичному дискурсі присвячено здобутки таких науковців, як А. Белова, О. Дмитрук, М. Дорофєєва, С. Козак, Т. Радзієвська, Т. Різун, О. Селіванова, К. Серажим, І. Шевченко, В. Юшковець тощо, проте сучасні правила та вимоги до здійснення передвиборчих дебатів та виборчих кампаній, різноманіття стратегій та тактик маніпулятивного впливу свідчать про подальші дослідження у цьому аспекті, що дозволяє дійти висновку, що нашу дослідження є актуальним.

Варто зауважити, що у нашому дослідженні ми спиралися на класифікацію стратегій і тактик маніпулятивного впливу, запропоновану дослідницею О. Михальновою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія театральності займає особливе місце у передвиборчих дебатах. Застосування даної стратегії відбувається з розрахунку на видовищність, так як в політичному дискурсі існує адресат-аудиторія. Таким чином, дебати спрямовані не на зміну світогляду ті ідей супротивника, а на прямий вплив на потенційних виборців. У цьому різновиді стратегії вплив на аудиторію протікає при високій емоційності й реалізується за допомогою декількох тактик.

Першою з них є *тактика спонукання*. Ця тактика є прагненням спікера спонукати адресатів зробити ту чи іншу дію, або переконати слухачів у правильності своєї позиції. Тактика спонукання може бути поєднана з іншими тактиками, наприклад з тактикою самопрезентації. Необхідність такого поєднання виникає при необхідності виставити себе у позитивному світлі, а також вселити довіру, тим самим досягти підтримки аудиторії. Для реалізації цієї тактики кандидат повинен мати уявлення про аудиторію, до якої він звертається, і які питання і проблеми могли б викликати зацікавлення у майбутніх виборців, і спонукати їх віддати свої голоси за майбутнього політичного лідера:

(1) DONALD TRUMP: *But we have to stop our jobs from being stolen from us. We have to stop our companies from leaving the United States and, with it, firing all of their people;*

(2) DONALD TRUMP: *We cannot let it happen;*

(3) DONALD TRUMP: *Together, we will put the American people first again. We will make our country strong again;*

(4) HILLARY CLINTON: *We need to write a new chapter in the American dream, and it can't be Chapter 11. So, please, join me in this campaign. I'm offering a very different vision about how we're stronger together when we grow together. We're stronger when our economy works for everyone, not just those at the top. I am convinced that if we work hard, if we go into November with*

the confidence and optimism that should be the American birthright, we will not only win an election, we will chart the course to the future that we want and deserve.

Для цієї тактики є характерним використання інклюзивного займенника *we*. Цей прийом дозволяє кандидату продемонструвати, що він знаходиться на одному рівні з активним суб'єктом виступу – аудиторією. Таким чином, оратор ототожнює себе зі своїм народом і всією країною, демонструючи єдність цілей, установок й мотивів майбутнього президента та всього населення. Представлений нами вище фрагмент є прикладом поєднання цієї тактики з тактикою вказування на перспективу, підкреслюючи важливість вибору нового президента для всієї Америки.

Тактика розмежування «свої – чужі» використовується з метою показати, що кандидат – свій, і не причетний до негативних дій свого опонента, яскраво виражаючи своє негативне ставлення до діяльності опонента. Ця тактика дає можливість здійснювати емоційний вплив на аудиторію, тим самим робить політичну комунікацію більш ефективною:

(5) DONALD TRUMP: *The Obama administration, from the time they've come in, is over 230 years' worth of debt, and he's topped it. He's doubled it in a course of almost eight years, seven-and-a-half years, to be semi- exact.*

Використання опозиції «свій – чужий» дозволяє кандидату протипоставити себе своїм опонентам або попередникам. За рахунок лексичних засобів із негативною конотацією автору вдається дискредитувати супротивника в очах аудиторії.

Найбільш вживаною серед політиків є тактика обіцянки. За допомогою цієї тактики політик зобов'язується зробити що-небудь. Відзначається, що ідеальним способом для реалізації даної тактики є використання форми дієслова у майбутньому часі доконаного виду, яка демонструє відсутність сумнівів в здійсненні обіцяного. Лексичні одиниці, що присутні в промовах політиків, зорієнтовані на досягнення цілей у створенні позитивного іміджу, й визначаються прагматичною спрямованістю по реалізації цілей переконання.

Ця тактика реалізується за допомогою дієслів майбутнього часу умовного способу, а також повтору форми: ***I + will (not) + verb:***

(6) HILLARY CLINTON: *In my first 100 days as president, I will work with both parties to pass a comprehensive plan to create the next generation of good-paying jobs;*

(7) HILLARY CLINTON: *And I will repeat today what I have said throughout this campaign. I will not raise taxes on the middle class. I will give you tax relief to help ease these burdens.*

Натомість Д. Трамп наголошує на тому, що він єдиний, хто здатен привести країну на новий рівень – сильної та великої держави, використовуючи тактику обіцянок, яка є традиційною у політичному дискурсі:

(8) DONALD TRUMP: *Sadly, the American dream is dead. But if I get elected president I will bring it back bigger and better and stronger than ever before, and we will make America great again.*

Г. Клінтон, на відміну від Д. Трампа, використовує тактику обіцянок доповнюючи її повторенням слів, що акцентують увагу на успішності, благополуччі та економічній стабільності:

(9) HILLARY CLINTON: *I'm running to make our economy work for you and for every American.*

Для яскравішого та чіткішого акценту на цій обіцянці кандидатка вдається до анафори – кожне наступне речення розпочинається із прийменника *for* для наголошення майбутніх досягнень:

(10) HILLARY CLINTON: *For the successful and the struggling. For the innovators and inventors. For those breaking barriers in technology and discovering cures for diseases. For the factory workers and food servers who stand on their feet all day. For the nurses who work the night shift. For the truckers who drive for hours and the farmers who feed us. For the veterans who served our country. For the small business owners who took a risk. For everyone who's ever been knocked down, but refused to be knocked out.*

Для досягнення більш тривалого маніпулятивного ефекту Гіллари Клінтон використовує анафору для того, щоб ідеї або поняття краще засвоїлися її аудиторією, наприклад:

(11) HILLARY CLINTON: *FreeEducation. FreeMedicalcare. FreeEmployment. Freefood. Freehouses.*

Таким чином, багаторазовий повтор специфічного слова, фрази або ідеї допомагає слухачеві запам'ятати необхідну інформацію, тобто відбувається прихована маніпуляція.

До групи поширених лексико-стилістичних прийомів належать: епітет, алюзія, паралельні конструкції, градація, повтор, антитеза, емоційне протиставлення, проте стилістичним прийомом, який найчастіше використовується – є метафора.

Метафора, як мовний вплив на адресата з метою формування позитивної або негативної точки зору, грає важливу роль при вирішенні і прийнятті рішень, й допомагає шукати можливі альтернативи.

Мета, що поставлена перед кандидатом, визначає вибір певних метафор для виступів:

(12) DONALD TRUMP: *... in many cases, ISIS-aligned, and we now have them in our country, and wait until you see – this is going to be the great Trojan horse. And wait until you see what happens in the coming years. Lots of luck, Hillary. Thanks a lot for doing a great job;*

(13) HILLARY CLINTON: *That means a nation's own efforts to lift your own people out of poverty....* Ця метафора відбиває намагання Гіллари Клінтон максимально наблизити владу до пересічних громадян і показати, що всі дії політичних діячів спрямовані на добробут громадян.

В наступному прикладі Д. Трамп виказує бажання єднання з аудиторією за допомогою використання метафори:

(14) DONALD TRUMP: *...Now it's time for America to bind the wounds of division; have to get together. To all Republicans and Democrats and independents across this nation, I say it is time for us to come together as one united people...*

Вважаємо, що в такий спосіб Д. Трамп намагається розв'язати такі завдання, як виказати готовність до діалогу з колишніми опонентами, зменшити негативне враження від своїх передвиборчих промов, запевнити своїх прихильників у дотриманні обіцяного курсу. Задля посилення ефекту від промови, Д. Трамп звертається до загально американських цінностей, тобто, згадує родину:

(15) DONALD TRUMP: *First, I want to thank my parents, who I know are looking down on me right now...Great people. I've learned so much from them. They were wonderful in every regard. I had truly great parents...I also want to thank my sisters, Maryanne and Elizabeth, who are here with us tonight. ...They're very shy, actually. And my brother Robert – my great friend. . They're great. And also my late brother, Fred. Great guy. Fantastic guy.*

Непоодинокими є випадки використання Дональдом Трампом прийому жартування:

(16) DONALD TRUMP: *It's time. I pledge to every citizen of our land that I will be president for all Americans, and this is so important to me... For those who have chosen not to support me in the past, of which there were a few people... I'm reaching out to you for your guidance and your help so that we can work together and unify our great country... As I've said from the beginning, ours was not a campaign, but rather an incredible and great movement made up of millions of hard-working men and women who love their country and want a better, brighter future for themselves and for their families...*

В аспекті гендерних маркерів у промовах Клінтон чітко простежуються «жіночі» лексичні маркери: сім'я, свобода жінки, рівноправність:

(17) HILLARY CLINTON: *This isn't a women's issue. It's a family issue. Just like raising the minimum wage is a family issue. Expanding childcare is a family issue.*

Серед лінгвістичних засобів віддається перевага у використанні складніших речень та непрямих слів, використання евфемізмів та метафор:

(18) HILLARY CLINTON: *Our political system is so paralyzed by gridlock and dysfunction that most Americans have lost confidence that anything can actually get done.*

Усі вище зазначені лексико-стилістичні засоби використовуються Клінтон з метою створити контакт з аудиторією, виразити суб'єктивну спрямованість змісту, зробити його більш зрозумілим, зменшити соціальну відстань, приховати свої інтереси, посилити експресивність та уникнути негативної реакції. Таким чином відбувається своєрідна маніпуляція думкою слухачів. На відміну від Клінтон, промови Трампа відрізняються використанням простих речень, особових займенників *I* та *they*, що більше привертають увагу слухачів та роблять його причетним до зазначених подій; повторення негативних слів, крайн-суперників є проявом суто маскулінного гендеру. Маскулінні маркери мовлення проявляються у вживанні чоловіками-політиками багатьох засобів організації комунікації серед яких абстрактні іменники; прецизійна лексика, словосполучення, що вказують на впевненість.

Висновки. За результатами дискурс-аналізу передвиборчих промов американських політиків Гіларі Клінтон та Дональда Трампа, було проведено кількісний аналіз використання політиками вивчаємих нами раніше стратегій і тактик:

На діаграмі зображено відсоткове співвідношення стратегій: на зниження, на підвищення й театральності у їх використанні Дональдом Трампом й Гіларі Клінтон. Треба зауважити, що в майбутнього президента домінує стратегія на зниження – 44,3 %, стратегія театральності займає 39,7 %, а стратегія на підвищення становить 17,1 %. Можна припустити, що для Трампа є характерною агресивна стратегія маніпуляції за допомогою простих речень, повторень, уособлення та нанизування негативних факторів, що створює репутацію людини вольової, з чіткою стратегією, можливо, і не завжди коректною, проте ефективною. Виступи Трампа, таким чином, можна назвати яскравими та епатажними. Його реклама «бренда самого себе» іноді є надмірною, прискіпливою, що може «відлякувати» виборців. Отже, можна зробити висновок, що Дональд Трамп перебуває на межі харизматичного лідера та «політичного клоуна». За допомогою аналізу його промов, можна виділити наступні його особистісні риси: здатність акумулювати інтереси широких мас, підкорити своїй волі оточуючих, популізм, амбіційність, авантюризм, нестриманість, невідповідальне ставлення до власних висловлювань, уміння здобувати вигоду зі змін у політичній ситуації.

На протигагу Трампу, аналізуючи відсоткове співвідношення стратегій його суперниці Гіларі Клінтон, ми можемо зазначити, що показники стратегії на зниження майже в два рази менш, ніж у Трампа, а от показники стратегії театральності та стратегії на підвищення

збігаються. Отже, можемо дістатися висновку, що водночас лінгвістичні засоби Клінтон підкреслюють її ставлення до сім'ї як матері, прав жінок як однієї з них, боротьби за права і свободи людей як представника демократів. На фоні висловлювань Д. Трампа, Клінтон свою політичну позицію представляє більш стабільною, збалансованою, ліберальною, такою, що викликає впевненість у завтрашньому дні. Вона, таким чином, вибудувала свою політичну стратегію, щоб забезпечити підтримку виборців з якомога більшої кількості соціальних страт. Отже, політична стратегія Клінтон є інтегративною, бо об'єднує та узгоджує інтереси різних груп населення на основі базових цінностей та ідеалів, визнаних усім американським суспільством. Недарма Г. Клінтон американці 17 разів визнавали найвпливовішою жінкою у світі. Вона є консервативно-реалістичним лідером, тобто вона не орієнтована на зміну раніше встановлених норм та висуває завдання, ураховуючи прогнози їх наслідків та наявність ресурсів. На основі її промов, можна виокремити такі її особистісні риси як здатність акумулювати та відображати у своїй діяльності інтереси широких мас, упевненість, уміння володіти собою, викликати повагу, працездатність, відповідальність та уміння вибудовувати цілісні програми політичних дій.

Важливо зазначити, що усі комунікативні стратегії в межах політичного дискурсу мають одну мету – боротьба за владу. Під впливом чинника «наявність сторін, що змагаються» мовець змушений максимально зменшувати значущість статусу опонента, розвінчувати позиції свого політичного противника й максимально підвищувати свій статус, не зважаючи на той факт, що у виборців може скластися враження некомпетентності політичного опонента та абсолютної досвідченості адресанта. Саме цим пояснюється домінування стратегії на зниження в обох політичних діячів.

Список літератури:

1. Козак С. В. Комунікативні стратегії як засіб маніпулятивного впливу в англійських прес-релізах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2012. № 23. С. 68–70.
2. Різун В. В., Непійвода Н. Ф., Корнеєв В. М. Лінгвістика впливу: монографія. Київ. 2005. 148 с.
3. Donald Trump Speech. URL: <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>
4. Hillary Clinton Speech. URL: <http://time.com/3920332/transcript-full-text-hillary-clintoncampaign-launch/>
5. Election. Hillary Clinton. URL: <http://lingualeo.com/ru/jungle/president-elect-hillary-clinton-speech-election-night-2016-493288#/page/1/>
6. Speech. Full Transcript. URL: <http://news.sky.com/story/donald-trumps-election-victory-speech-full-transcript-10651128/>
7. Final Trump and Clinton's Debates. URL: <https://hillaryspeeches.com/category/debates/>

References:

1. Kozak, S. V. (2012). *Komunikatyvni stratehii iak zasib manipulyativnoho vplyvu v anhlomovnyh pres-relizah* [Communicative strategies as a means of manipulative influence in English-language press releases]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Serii: Filolohichna [Scientific notes of the National University of "Ostroh Academy". Series: Philological], no. 23, pp. 68-70.
2. Rizun, V. V., Nepiyvoda, N. F. & Korneev, V. M. (2005). *Linhvistyka vplyvu : monohrafiia* [Linguistics of influence : monograph]. Kyiv, 148 p.
3. Donald Trump Speech. Available at: <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>
4. Hillary Clinton Speech. Available at: <http://time.com/3920332/transcript-full-text-hillary-clintoncampaign-launch/>

5. Election. Hillary Clinton. Available at: <http://lingualeo.com/ru/jungle/president-elect-hillary-clinton-speech-election-night-2016-493288#/page/1/>

6. Speech. Full Transcript. Available at: <http://news.sky.com/story/donald-trumps-election-victory-speech-full-transcript-10651128/>

7. Final Trump and Clinton's Debates. Available at: <https://hillaryspeeches.com/category/debates/>

Objective. *The objective of the present article is to analyze the materials of the pre-election debates of H. Clinton and D. Trump in order to justify the use and analysis of the strategy of theatricality as one of the most influential in the process of political debates.*

Methods. *The main scientific results are obtained using a set of general and special research methods, namely: analysis of video and audio materials of election debates, comparison, synthesis, systematization and generalization of scientific literature.*

Results. *The ability to use communicative strategies, in particular, the ability to competently include in one's speech tactics and strategies not only for lowering and raising, but also theatricality, is a very important quality for a politician, especially for a person who is applying for the position of president of the state. Knowledge of a large number of communicative tactics, their combination, appropriate use is an indicator of a politician's competence, his ability to manage the opponent and the audience.*

Thus, the text of pre-election speeches of candidates for the post of president of the USA (Hillary Clinton and Donald Trump) was chosen as an illustrative material for the study of strategies of manipulative influence. In our research, we rely on the classification of strategies and tactics of manipulative influence, which was proposed by the researcher O. Mikhaliyova, because this classification allows for a comprehensive consideration of the main strategies used in political discourse and, as a result, for the maximum achievement of their goals. In particular, the researcher singles out the strategy for lowering, the strategy for raising, the strategy of theatricality. In our research, we examined and analyzed in detail the use of the theatricality strategy by American politicians, and also carried out a quantitative and comparative analysis of the use of the strategies we previously studied.

It was established that the strategy of theatricality, which is implemented with the help of appropriate tactics, is the most used in the process of pre-election debates. The strategy of theatrics combines the tactics of incitement, differentiation of "own-other" and promises.

Quantitative indicators of the use of downward, upward and theatrical strategies, which were the object of our research earlier, are outlined. It was determined that the strategy of decline and the strategy of theatrics were the most active in the process of their use by political figures during pre-election debates.

Key words: *strategy, tactics, manipulative influence, speech, debate.*

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-26-34
UDC 81'373.7

Ostapenko S. A.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate Professor

Nesterenko D. Yu.,
Student

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854
e-mail: nesterenko_d@donnuet.edu.ua
ORCID: 0009-0004-1774-7968

COMPARATIVE ANALYSIS OF BIBLICALISMS IN UKRAINIAN AND ENGLISH

УДК 81'373.7

Остапенко С. А.,
кандидат пед. наук,
доцент

Нестеренко Д. Ю.,
студентка

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: ostapenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-3915-4854
e-mail: nesterenko_d@donnuet.edu.ua
ORCID: 0009-0004-1774-7968

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ БІБЛЕЇЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Objective. *The objective of this article is to conduct a comparative analysis of biblical expressions in Ukrainian and English..*

Methods. *The main scientific results are obtained applying a set of general scientific and special research methods, namely: analysis and generalization of scientific literature on the problems of the functioning and translation of biblicalisms; theoretical generalization, analysis and synthesis; holistic approach to the study of linguistic phenomena; comparative, descriptive and analytical methods; and the method of continuous sampling..*

Results. *The authors analyze the ways in which phraseological units of biblical origin are formed, define groups of biblical units, ways of rendering biblical expressions in the process of translation and conduct a comparative analysis of biblical units in English and Ukrainian (pointing out their common features and semantic, grammatical, and stylistic differences).*

Functioning of biblicalisms in English and Ukrainian shows intriguing similarities and marked differences, reflecting their different cultural, historical and linguistic foundations. The Bible's profound influence on language, literature, and culture has provided a rich reservoir of idiomatic and figurative expressions that resonate with speakers of both languages.

The comparative analysis of biblical phraseology between English and Ukrainian emphasizes the rich cultural and linguistic ties that exist between the two languages. These expressions play a significant role in shaping the literary and cultural heritage of each language and remain relevant in the modern context.

The authors conclude that, while some biblical sayings are translated literally from English to Ukrainian and vice versa, others may undergo adaptation according to the linguistic and cultural nuances of each language and culture. Translators often strive to preserve the original meaning and cultural significance, ensuring that the expressions resonate with the target audience.

Key words: *biblicalism, comparative analysis, lexical equivalents, phraseology*

Introduction

The Bible is the best-selling book of all time. In the Western tradition, many phrases and terms from the Bible are used as allegories, metaphors, idioms, or simply to describe the characteristics of a famous person or event. They have become an integral element of literature and description of life situations. Numerous English translations and editions of the Bible made over the centuries have given us countless proverbs, sayings and expressions, many of which have become commonplace.

Nowadays, many researchers and philologists are interested in the study of the Bible, in particular in the study of biblicalisms, their origins and peculiarities, as the language of the Bible has not yet been fully explored.

The study of biblicalisms is a dynamic and evolving field, and research is still ongoing to shed light on the nuances and complexity of these linguistic treasures found in the sacred texts of various religious traditions.

Scholars from various disciplines, including linguistics, religious studies, translation studies, and literature, are engaged in the study of biblicalisms. Prominent Ukrainian and foreign linguists and researchers who have contributed to the field include: R. Zorivchak, A. Sitko, K. Barantsev, O. Naboka, O. Dzera, R. Vakariuk, James Barr, Eugene Nida, Takamitsu Muraoka, Eberhard Bons, Robert A. Harris and others. These linguists and researchers, among many others, have contributed to the growing body of knowledge about phraseology of biblical origin.

For example, A. Talalai and A. Sitko [11] explain the reasons for the emergence of biblicalisms in countries with Christian faith. O. Naboka [8] and R. Vakariuk [4] devoted their dissertation research to various aspects and dimensions of English and Ukrainian phraseological units. R. Zorivchak [7] and O. Dzera [6] studied biblicalisms in the translation aspect.

The objective of this article is to conduct a comparative analysis of biblical expressions in Ukrainian and English.

Methods

The main scientific results were obtained using a complex of general scientific and special research methods, namely: analysis and synthesis of scientific literature on the problems of formation, functioning and translation of biblicalisms; theoretical generalisation, analysis and synthesis; a holistic approach to the study of linguistic phenomena; comparative, descriptive and analytical methods, and the method of continuous sampling

Results and Discussions

A biblicalism is a phrase, quote, sentence or word of the established biblical origin that is part of the lexical composition of a language and is recorded in the texts of that language [5]. The concept of "biblical phraseologism" or "biblical idiom" is also common, as most biblicalisms are phraseological units [5]. The meaning and structure of biblicalisms are diverse and multifaceted by nature, they function both in written and oral forms [10]. Thus, a biblicalism is a phraseological unit that can be an idiom, a catchphrase, a phraseologism, or even just a single word of biblical origin [2].

The phraseological fund of many languages of the Christian world is enriched by knowledge from the Bible. Many writers, artists, and linguists draw inspiration from the Bible because of its vast lexical, syntactic, and metaphorical resources.

Biblicalisms are an essential aspect of phraseology, which studies stable phrases and expressions in a language.

Onomastic phraseology should be singled out separately. It is distinguished by its variety of expressive, emotional and evaluative nuances and richness of structural types [9].

The translation of biblical expressions is of great importance due to the lack of a detailed linguistic description in English, as well as the translation of phraseological units whose lexical structure includes an onomastic component of biblical origin [9].

Phraseologisms cannot be translated literally, they usually have some metaphorical connotation or a ethnic meaning. Phraseological units are independent units of language and have many different characteristics. They differ from words, phrases and sentences. Because of this, most phraseological units usually do not have exact analogues in the target language [11].

Phraseological units of biblical origin have the following ways of formation [9]:

1) using a combination of words that were taken from Bible quotations:

the apple of his eye – зіниця ока [1, p. 34], *by the sweat of your/one's brow – у плоти (свого) чола* [1, p. 185], *cast the first stone – кинути камінь у когось, обмовляти, обвинувачувати когось* [1, p. 198].

2) biblicalisms that have the same meaning in literary and colloquial language as in the Bible: *a leopard can't change its spots – вовк линяє, а натури не міняє* [1], *eye for an eye, tooth for a tooth – око за око, зуб за зуб* [1, p. 312].

3) phrases formed from biblical quotations as a result of their misinterpretation and through associative connections: *money is the root of all evil – гроші – корінь зла* [1], *God helps those who help themselves – на Бога складайся, розуму ж тримайся; на батька надійся, а сам не поганься* [1, p. 413].

The peculiarities of biblicalisms lie in their versatility. The Bible is important for all Christian nations, but the original version of the Bible is adapted when translated to a culture and nation, their peculiarities of life and living. Therefore, the Bible is unique and dear to each nation in its own way. Biblicalism in the author's interpretation reflects the personal concept of the interpreter and the actual allusions associated with the motif in a particular socio-historical era of a nation's development [2].

The borrowing of biblical phrases in different languages comes from a single source, the Bible. Nevertheless, each language has a certain number of peculiarities, characteristic features that are determined by the history of Bible translations and the culture of the nation. The following characteristic features of biblical expressions can be distinguished: the content structure (moral and didactic, moral and ethical components), as well as linguistic and stylistic features (connotative semantic structure) [5].

The following features are characteristic of the use of biblical expressions in English:

1) Interpretation/commentary by the author. Jesus' commentary on the Greatest Commandments: *«The most important one," answered Jesus, "is this: 'Hear, O Israel: The Lord our God, the Lord is one. Love the Lord your God with all your heart and with all your soul and with all your mind and with all your strength.' The second is this: 'Love your neighbor as yourself.' There is no commandment greater than these»* (Mark 12:29-31) [12].

2) Citation: *«I have a dream that one day every valley shall be exalted, every hill and mountain shall be made low, the rough places will be made plain, and the crooked places will be made straight, and the glory of the Lord shall be revealed, and all flesh shall see it together»* (Martin Luther King Jr.) [12].

Biblicisms perform many different functions:

- spiritual guidance (moral and ethical guidance): *Trust in the LORD with all your heart and lean not on your own understanding; in all your ways submit to him, and he will make your paths straight* (Proverbs 3:5-6) [12];

- inspiration and encouragement: *«but those who hope in the LORD will renew their strength. They will soar on wings like eagles; they will run and not grow weary, they will walk and not be faint»* (Isaiah 40:31) [12];

- lesson and guidance: *«Jesus replied: 'Love the Lord your God with all your heart and with all your soul and with all your mind.' This is the first and greatest commandment. And the second is like it: 'Love your neighbor as yourself'»* (Matthew 22:37-39) [12];

- prayer and worship: *«Come, let us bow down in worship, let us kneel before the LORD our Maker»* (Psalm 95:6) [12];

- historical and cultural significance: *The Ten Commandments, which have had a profound impact on Western legal and ethical traditions* (Exodus 20:1-17) [12];

- a source of proverbs and sayings: *«A gentle answer turns away wrath, but a harsh word stirs up anger»* (Proverbs 15:1) [12];

- contextualisation and interpretation: *«I can do all this through him who gives me strength»* (Philippians 4:13) [12] and others.

Biblicisms can also be found in fiction («*Greater love has no one than this: to lay down one's life for one's friends*» (John 15:13; J.R.R. Tolkien's «*The Lord of the Rings*»)) [12], press and journalism («*David vs. Goliath*», «*Good Samaritan*», «*The Promised Land*») and songs («*Hallelujah*» by Leonard Cohen).

The classification of biblicisms differs from one another depending on the linguist's approach to this issue. According to their origin, biblicisms are classified as [5]:

1) expressions from the Bible that already have a holistic meaning («*A drop in the bucket*» (Isaiah 40:15) [25] – «*як крапля в морі*» [13]).

2) phraseologisms expressions that have received a new phraseological interpretation, but are based on free word combinations from the Bible («*The writing is on the wall*» (Daniel 5:1-31) [12] – «*(зловісне) ознака; письменна на стіні*» [13]).

3) phraseological units not represented by this lexical composition in the Bible, but semantically corresponding to its texts («*Spare the rod, spoil the child*» (Proverbs 13:24) [12] – «*різки пошкодуєш - дитини зіпсуєш*» [13]).

4) phraseology that is found only in the Bible. They can be divided into the following groups:

1. pre-biblical («*The blind leading the blind*» (Matthew 15:14); «*A leopard can't change its spots*» (Jeremiah 13:23) [12]);

2. post-biblical:

- biblicisms which have been modified through the metaphorisation of biblical phrases; internationalisms («*Suffer fools gladly*» (2 Corinthians 11:19) [12]);

- biblicisms that are not found in the Bible («*The salt of the earth*», «*The apple of one's eye*»).

In her work "Biblicisms from the Gospel of Matthew and the Nature of Their Representation in Modern Reference Literature", O. Naboka distinguishes three groups of biblicisms [8; 10]:

1. Biblicisms that acquire a figurative meaning but have a direct meaning in the Bible: «*Let there be light*» (Genesis 1:3) – «*Хай станеться світло!*» (Буття 1:3), «*Turn the other cheek*» (Matthew 5:39) – «*підстав йому й другу (щоку)*» (Від Матвія 5:39).

2. Phraseologisms of biblical origin that has figurative and metaphorical meanings in the Bible: «*Pearls before swine*» (Matthew 7:6) – «*перел своїх перед свиньми*» (Від Матвія 7:6)/*метати бісер перед свинями*, «*A drop in the bucket*» (Isaiah 40:15) – «*крапля з відра*» (Ісаї 40:15) [12; 14].

3. Biblical expressions that allude to a particular biblical parable or episode: «*The Good Samaritan*» (Luke 10:25-37) – *добрий самарянин*, «*Prodigal Son*» (Luke 15:11-32) – *блудний син* [12].

It is also necessary to distinguish the classification of biblicisms according to their meaning:

1. sayings that have to do with God: «*In the beginning, God created the heavens and the earth*» (Genesis 1:1) – «*На початку Бог створив Небо та землю*» (Буття 1:1).

2. phrases containing animal names: «*Lamb of God*» (John 1:29) – «*Агнець Божий*» (Іван 1:29), *as meek as a lamb* – *слухняний, лагідний як ягня*.

3. statements related to religious holidays and weekends: «*Sabbath day*» (Exodus 20:8-11) – «*день суботній*» (Вихід 20:8), «*Passover*» (Exodus 12:1-28) – *пасхальний агнець, пасха єврейська, Easter – Великдень* [12; 14].

4. names of holy texts and commandments: *Genesis* – *Буття*, *Exodus* – *Вихід*, *The Ten Commandments* – *Десять заповідей*.

5. names of places, possessions, land: *Jerusalem* – *Єрусалим*, *Bethlehem* – *Віфлеєм*, *Garden of Eden* – *Едемський сад*.

Thus, the Bible is an inexhaustible source of knowledge: quotations, idioms, catchphrases and phrases, without which it is difficult to imagine the existence of literature, history and culture. Biblicisms play a very important role in both English and Ukrainian and have their own peculiarities, functions and classifications. They refresh the text and make it more interesting.

Both English and Ukrainian cultures share a common biblical heritage through their historical links to Christianity. As a result, many biblical expressions are present in both languages, often with similar or identical meanings.

While some biblical expressions are translated by its equivalent from English into Ukrainian and vice versa, others may be adapted to suit the linguistic and cultural nuances of each language and culture. Translators often strive to preserve the original meaning and cultural significance, ensuring that the expressions resonate with the target audience. Certain phraseologisms of biblical origin in Ukrainian is probably more influenced by the Eastern Orthodox Christian tradition, while English expressions may reflect the influences of different Christian denominations. This can lead to subtle differences in the use and interpretation of biblical expressions.

In both languages some biblical expressions have acquired figurative or idiomatic meanings beyond their literal interpretation. These expressions are often used in a variety of contexts, including literature, politics, and everyday conversation, to convey specific messages or add depth to communication.

Let's do the comparative analysis of biblical expressions in English and Ukrainian and how they are reproduced:

1. It should be noted that the concepts and areas of use of biblicalisms in English and Ukrainian have much in common. When translating these group of biblicalisms Ukrainian equivalents are used, for example:

Good Samaritan – добрий самаритянин; *forbidden fruit* – заборонений плід; *apple of one's eye* – зіниця ока; *flesh and blood* – плоть і кров; *lost sheep* – заблукала вівця [1; 3].

2. Biblicalisms that have acquired phraseological significance only in one language of the two.

There are many phraseologisms of biblical origin that are used and more common only in English. Therefore, this is a problem for the translator. It is necessary to find a lexical equivalent in the target language, i.e. in Ukrainian, to convey the same meaning and content. A linguist can resort to various ways of translating such biblical expressions: descriptive translation, explanation, phraseologism, etc:

cloud no bigger than a man's hand – знак, що попереджає про зміни; *finger on the wall* – провісник прийдешнього нещастя, почуття приреченості; *to make bricks without straw* – працювати без потрібного матеріалу, битися над нездійсненною справою; *to see how the land lies* – зрозуміти стан речей [3].

Similarly, in the Ukrainian language one can find biblical expressions that are used very rarely or not at all in English:

всякій тварині по парі – all sorts of people/animals; *знайшов чим здивувати* – the ark rested on mount Ararat; *не виправдати надії* – find wanting; *після дощукі в четверг/коли рак на горі свисне* – when the Ethiopian changes his skin [3].

3. Biblicalisms that have acquired phraseological meaning in both languages, but some differences can be noticed:

1) Semantic differences.

There is variation in the meaning or interpretation of words, phrases or expressions in different contexts or between different languages. The basic meaning of the biblical phrases is the same, but there are differences in the sphere of use:

God/Lord – the creator and ruler of the universe and the source of all moral authority; the supreme being. This word is a very meaningful and universal term that is used in various contexts and areas of human life. Let's look at a few meanings:

- god, deity:

to worship God – поклонятися богові; *to praise God* – прославляти бога; *our Lord* – Христос; *the Lord's Prayer* – молитва господня, «Отче наш» [1];

- idol:

God (або Heaven) forbid – крий, боже; не доведи, Господи!; *God's people* – духівництво;

- lord, master, overlord, ruler, benefactor:

our sovereign Lord the King – *король, наш верховний повелитель* [1].

Adam – the first person created by God (Book of Genesis):

- caddis: *Adam's apple* – *адамове яблуко*;

- water: *Adam's ale, wine* – *в українській мові немає відповідника*;

- very old: *as old as Adam* – *стара, як світ*;

- faithful servant: *the faithful Adam* – *також немає відповідника* [1].

2) Grammatical differences.

In both languages there are different patterns (morphological, tactical) of using biblical equivalents, for example:

folds one's hands/arms – *сидіти склавши руки*; *to fix a millstone about/around one's neck* – *взяти на себе тяжку відповідальності*; *in Abraham's bosom* – *на лоні Авраама (в стані блаженної насолоди)*; *in all one's glory/majesty* – *у всій славі своїй* [3].

3) Stylistic differences.

Ukrainian and English equivalents may function in different language styles and may also have some additional explanation. For example: the biblical phrase ***a drop in the bucket*** has a Ukrainian equivalent ***крапля в морі***. While both biblicalisms convey the same metaphorical meaning of something small or insignificant in comparison to the larger whole, they differ in terms of style. The English idiom *a drop in the bucket* has deep roots in the Bible, as it comes from the Book of Isaiah in the Old Testament. On the other hand, the Ukrainian equivalent *крапля в морі* has no direct biblical origin and is not tied to a specific religious reference. Both idioms use different stylistic images to convey the same metaphorical idea. The English idiom uses "bucket" to represent a larger whole, while the Ukrainian idiom uses "sea" as a broader context.

4. Biblical expressions that are reproduced in English translation not with the help of a Ukrainian lexical equivalent, but with another biblical expression or phraseologism. For example:

the Act of God – *стихийне лихо*; *all in all* – *предмет любові*; *to come to light* – *з'явитися на світ божий*; *the eleventh hour* – *останній момент*; *by the skin of your teeth* – *ледве-ледве, з гріхом навпіл* [5].

5. Biblicalisms used in the Latin version in English and translated into Ukrainian:

Ecce Homo (*Behold the man*) (John 19:5) – *Оце Чоловік!* (Іван 19:5);

Agnus Dei (*Lamb of God*) (John 1:29) – *«Агнецъ Божий»* (Іван 1:29);

Kyrie eleison (*Lord, have mercy*) – *Господи, помилуй*;

Et verbum caro factum est (*And the Word was made flesh*) (John 1:14) – *І Слово сталося тілом* (Іван 1:14) [12; 14].

Therefore, in order to find the most appropriate and accurate equivalent in the target language, the translator needs to clearly identify the type/species of biblicalisms usage. English has more phraseologisms of biblical origin due to its historical and cultural heritage, and it is more commonly used than Ukrainian, which can cause linguists some difficulties when translating it.

Overall, the comparative analysis of biblical phraseologisms between English and Ukrainian highlights the rich cultural and linguistic links that exist between the two languages. These expressions play a significant role in shaping the literary and cultural heritage of each language and remain relevant in the modern context.

Conclusions

It can be concluded that the functioning of biblicalisms in English and Ukrainian shows intriguing similarities and marked differences, reflecting their different cultural, historical and linguistic backgrounds. The profound influence of the Bible on language, literature and culture has provided a rich reservoir of idiomatic and figurative expressions that resonate with speakers of both languages.

Biblicalisms have a significant cultural resonance in both English and Ukrainian, often serving as cross-cultural references that convey universal concepts and moral teachings. The translation of biblical expressions requires linguistic adaptations to match the idiomatic, syntactic and stylistic features of each language, while preserving the essence and theological depth of the original texts. Many biblical expressions have theological implications, requiring careful consideration of religious connotations and cultural sensitivities in translation and interpretation.

Both languages are rich in idiomatic and figurative phraseologisms of biblical origin, and understanding their figurative meaning is crucial for accurate interpretation and effective communication. Their translation and use have had a significant impact on the development and enrichment of English and Ukrainian vocabulary and literary styles. However, translators face difficulties in translating biblical expressions accurately, which leads to creative strategies for conveying intended messages while respecting cultural and linguistic nuances.

Biblicalisms have become an integral part of literature, media and everyday speech, shaping the literary identity and cultural heritage of both languages. Their study in both languages embraces an interdisciplinary approach that intertwines theology, linguistics, translation studies, and cultural analysis.

Ultimately, the functioning of biblicalisms in English and Ukrainian embodies the timeless power of language to bridge cultures, convey profound truths, and inspire meaningful communication. Exploring these features enhances our appreciation of the Bible's enduring legacy and its transformative impact on language and culture in two distinct linguistic domains.

Literature:

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К. Т. Баранцев. К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. 1056 с.
2. Біблія і культура: Зб. наук. статей. / Ред. кол. М. Жулинський. Вип. 11. Чернівці, Чернівецький національний університет, 2009. 280 с.
3. Бондаренко В. П. Біблійні фразеологізми та їх емотивна семантика в англійській комунікативній культурі та літературі. URL: <https://vseosvita.ua/library/bibliini-frazeolohizmy-ta-ikh-emotyvna-semantyka-v-anhliiskii-komunikatyvni-kulturi-ta-literaturi-579366.html>
4. Вакарюк Р. В. Біблійні фразеологізми в сучасній англійській мові: структурний, семантичний та когнітивний аспекти : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 253 с.
5. Вікіпедія. Біблеїзм. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC#cite_note-2
6. Дзера О. В. Англо-українська біблійна фразеологія: перекладознавчий аспект. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 3, Том 2. 2018. С. 131–138
7. Зорівчак Р. П. Біблеїзми у нашому мовленні. *Кримська Світлиця*. 2006. № 38. URL: <http://svitytsia.crimea.ua/?section=article&artID=4142>
8. Набока О. М. Біблеїзми з Євангелія від Матвія у мові та мовленні (на матеріалі англомовних словників та газетних текстів) : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2006. 195 с.
9. Миськів О. С. Особливості перекладу біблеїзмів. URL: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Philologia/64423.doc.htm
10. Оксьоненко Н. Основні групи біблеїзмів та способи їх перекладу (на матеріалі літератури релігійного спрямування). URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23002/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B8_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D1%97%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.PDF
11. Талалай А. А., Сітко А. В. Біблеїзми як особливий різновид фразеологічних одиниць. 2021. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/17323/15261>
12. Bible Hub. URL: <https://biblehub.com/>
13. Teacheng.info. URL: <https://teacheng.info/reference/idioms/the-writing-on-the-wall/>
14. Ukrainian Bible – Орієнко, 1962. URL: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm>

References:

1. Barantsev, K. T. Ed. (2005). *Anhlo-ukrainskyi frazeolohichnyi slovnyk* [English-Ukrainian phraseological dictionary]. Kyiv, Znannia Publ., 1056 p.
2. Zhulynskiy, M. Ed. (2009). *Bibliia i kultura: Zbirnyk naukovykh statei* [The Bible and Culture: A collection of scientific articles]. Chernyvtsi, Chernivtsi National University Publ., 280 p.
3. Bondarenko, V. P. *Bibliini frazeolohizmy ta yikh emotyvnna semantyka v anhliiskii komunikatyvni kulturi ta literature* [Biblical idioms and their emotional semantics in English communicative culture and literature]. Available at: <https://vseosvita.ua/library/bibliini-frazeolohizmy-ta-ikh-emotyvnna-semantyka-v-anhliiskii-komunikatyvni-kulturi-ta-literaturi-579366.html>
4. Vakariuk, R. V. (2021). *Bibliini frazeolohizmy v suchasni anhliiskii movi: strukturnyi, semantychnyi ta kohnityvnyi aspekty : dys... kand. filol. Nauk* [Biblical idioms in modern English: structural, semantic and cognitive aspects. PhD philol. sci. diss.]. Lviv, Ivan Franko Lviv National University Publ., 253 p.
5. Wikipedia. **Biblizm.** Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC#cite_note-2
6. Dzera, O. V. (2018). *Anhlo-ukrainska bibliina frazeolohiia: perekladoznachnyi aspekt* [Anglo-Ukrainian biblical phraseology: a translational aspect]. *Transcarpathian Philological Studies*, Issue 3, Vol. 2, pp. 131–138
7. Zorivchak, R. P. (2006). *Bibleizmy u nashomu movlenni* [Biblicalisms in our speech]. *Crimean Svitlytsia*, no. 38. Available at: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=4142>
8. Naboka, O. M. (2006). *Bibleizmy z Yevanheliia vid Matviia u movi ta movlenni (na materialii anhlo-movnykh slovnykiv ta hazetnykh tekstiv) : dys... kand. filol. Nauk* [Biblicalisms from the Gospel of Matthew in language and speech (based on the material of English-language dictionaries and newspaper texts). PhD philol. sci. diss.]. Odesa, Odesa I. I. Mechnikov National University Publ., 195 p.
9. Myskiv, O. S. *Osoblyvosti perekladu bibleizmiv* [Peculiarities of translating biblical expressions]. Available at: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Philologia/64423.doc.htm
10. Oksonenko, N. *Osnovni hrupy bibleizmiv ta sposoby yikh perekladu (na materialii literaturny relihiinoho spriamuvannia)* [The main groups of biblicalisms and their translation methods (based on the religious literature)]. Available at: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23002/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B8_%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D1%97%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%B2_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8_%D1%97%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83.PDF
11. Talalai, A. A. & Sitko, A. V. (2021). *Bibleizmy yak osoblyvyi riznovyd frazeolohichnykh odynyts* [Biblicalisms as a special kind of phraseological units]. Available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/17323/15261>
12. Bible Hub. Available at: <https://biblehub.com/>
13. Teacheng.info. Available at: <https://teacheng.info/reference/idioms/the-writing-on-the-wall/>
14. Ukrainian Bible – Ohienko, 1962. Available at: <https://www.wordproject.org/bibles/uk/index.htm>

***Метою** статті є компаративний аналіз біблеїзмів в англійській та українській мовах.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані із застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу та узагальнення наукової літератури з проблем функціонування та перекладу біблеїзмів; теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу; цілісного підходу до вивчення мовних явищ; порівняльного, описового та аналітичного методів, методу суцільної вибірки.*

***Результати.** Автори аналізують способи утворення фразеологізмів біблійного походження, визначають групи біблеїзмів, способи відтворення біблеїзмів в перекладі, проводять компаративний аналіз біблеїзмів англійської та української мов (вказують на їх спільні риси та семантичні, граматичні і стилістичні відмінності).*

Функціонування біблеїзмів в англійській та українській мовах демонструє інтригуючі подібності та помітні відмінності, що відображає їхні різні культурні, історичні та мовні основи. Глибокий вплив Біблії на мову, літературу та культуру подарував багатий резервуар ідіоматичних і образних виразів, які перегукуються з носіями обох мов.

Компаративний аналіз фразеологізмів біблійного походження між англійською та українською підкреслює багаті культурні та мовні зв'язки, які існують між двома мовами. Ці вислови відіграють значну роль у формуванні літературної та культурної спадщини кожної мови та залишаються актуальними в сучасному контексті.

Автори доходять висновку, що, у той час як деякі біблійні вислови перекладаються дослівно з англійської мови на українську та навпаки, інші можуть зазнавати адаптації відповідно до мовних і культурних нюансів кожної мови та культури. Перекладачі часто прагнуть зберегти оригінальний зміст і культурне значення, забезпечуючи резонанс виразів у цільової аудиторії.

***Ключові слова:** біблеїзм, компаративний аналіз, лексичний відповідних, фразеологічний фонд*

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-35-43
УДК 81'25:821.111(045)

Рибалка Н. В.,
Асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, Кривий Ріг, Україна,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua

Петровська А. Г.
студент

ORCID: 0000-0003-3804-6875
petrovskaya@donnuet.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПЕРЕКЛАДІ Оповідання О. ГЕНРІ «ОСТАННІЙ ЛИСТОК»

UDC 81'25:821.111(045)

Rybalka N. V.,
Assistant Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3804-6875

Petrovska A. H.
Student

petrovskaya@donnuet.edu.ua

PECULIARITIES OF LEXICO-SEMANTIC TRANSFORMATIONS APPLICATION IN THE PROCESS OF O. HENRY'S STORY "THE LAST LEAF" TRANSLATION

***Мета** – визначення поняття та специфіки художнього перекладу; розгляд понять адекватності та еквівалентності перекладу, а також перекладацьких трансформацій; виявлення та з'ясування обґрунтованості застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу оповідання О. Генрі «Останній листок» українською мовою у виконанні М. Дмитренка.*

***Методи.** Основні наукові результати отримано з використанням таких загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, як аналіз та узагальнення наукової літератури з проблем художнього перекладу та застосування перекладацьких трансформацій; теоретичне узагальнення, аналіз і синтез; інтегральний підхід до вивчення мовних явищ; порівняльний, описовий та аналітичний методи.*

***Результати.** Аналіз наукової літератури дозволив розкрити зміст художнього перекладу, який являється завжди викликом для перекладача, оскільки вимагає від нього не лише глибокого знання мови оригіналу, словникового запасу мови перекладу й ґрунтовних знань з літературознавства, але й значних навичок техніки перекладу. Через невідповідність окремих елементів у мові оригіналу і мові перекладу, відмінності у граматичних будовах мов, стилістичні особливості конкретного тексту повна відповідність неможлива. Тому для позначення взаємовідношення між вихідним текстом і кінцевим текстом вживаються терміни «адекватність» та «еквівалентність».*

На жаль, досягти повної відповідності, тотожності в процесі перекладу майже неможливо. У випадках, коли відсутні регулярні відповідники в мові перекладу або вони не можуть бути використаними в умовах контексту, перекладач має вдаватися до трансформацій.

Розглянувши різні класифікації перекладацьких трансформацій та проаналізувавши оповідання О. Генрі «Останній листок» на предмет категорії лексико-семантичних перетворень, можна дійти висновку, що найчастіше перекладачем було застосовано контекстуальну заміну, декомпресію та описовий переклад. Це зумовлено, перш за все, широким лексичним потенціалом мови перекладу, необхідністю пристосувати вихідний текст до норм мови перекладу, а також

відтворити безеквівалентну лексику та слова і словосполучення, які не мають регулярних відповідників у цільовій мові.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна зазначити, що проблема художнього перекладу складна і суперечлива, адже це співтворчість перекладача і автора, успішність якої залежить від креативності та умілого використання інструментарію перекладацьких трансформацій останнього.

Ключові слова: художній переклад, адекватність, еквівалентність, перекладацькі трансформації, лексичні трансформації, німецька мова.

Постановка проблеми. Мало, щоб книга була добре написана — вона має бути ще й добре перекладена, адже будь-яка неточність чи помилка можуть не тільки зіпсувати задоволення від читання, а й спотворити сенс окремих епізодів чи всього сюжету цілком.

Художній переклад потребує творчого підходу і являється цілим мистецтвом, оскільки перекладачеві необхідно не лише володіти іноземною мовою на високому рівні, але й мати навички письменника чи, принаймні, відчувати текст, тому що такий вид перекладу не повинен зводитися до механічної передачі змісту вихідного тексту.

Художній переклад можна називати літературним, тому що він включає переклад віршів і всіх інших видів літературних творів. Особливість такого перекладу полягає в тому, що мова в ньому стає інструментом творення. У художньому перекладі мова стає самоціллю і виходить за межі своєї сполучної функції.

Літературна творчість — це не лише написання оригінального твору, а й його переклад. Творчість перекладача відрізняється від творчості письменника тим, що перекладач не є незалежним, адже переклад нерозривно пов'язаний із формою та тоном оригінального твору.

Творчий художній переклад передбачає синтез низки елементів літературного тексту, як-от настрій і ритм. У своїй роботі художній перекладач використовує різноманітні літературні прийоми. У роботі літературного перекладача головне значення має зміст та форма, які мають бути точно відтворені у перекладі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теми художнього перекладу присвятили свої роботи ряд лінгвістів: Л. Бархударов, Т. Кияк, А. Науменко, Л. Науменко, Л. Гордєєва, О. Огуй, З. Кучер та ін. Проте питання застосування перекладацьких трансформацій для досягнення адекватності перекладу все ще залишається актуальним.

Мета статті — визначення поняття та специфіки художнього перекладу; розгляд понять адекватності та еквівалентності перекладу, а також перекладацьких трансформацій; виявлення та з'ясування обґрунтованості застосування лексико-семантичних трансформацій у процесі перекладу оповідання О. Генрі «Останній листок» українською мовою у виконанні М. Дмитренка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художній переклад — це завжди виклик для перекладача, оскільки вимагає від нього не лише глибокого знання мови оригіналу, словникового запасу мови перекладу й ґрунтовних знань з літературознавства, але й значних навичок техніки перекладу. Через невідповідність окремих елементів у мові оригіналу і мові перекладу, відмінності у граматичних будовах мов, стилістичні особливості конкретного тексту повна відповідність неможлива. Тому для позначення взаємовідношення між вихідним текстом і кінцевим текстом вживаються терміни «адекватність» та «еквівалентність».

За визначенням В. Балахтар «під поняттям **еквівалентності** перекладу розуміють передачу в перекладі змісту оригіналу, який розглядається як сукупність інформації, яка міститься в тексті, включаючи емотивні, стилістичні, образні, естетичні функції мовних одиниць» [1].

Адекватний переклад — це «відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Він враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіяких неприпустимих перекозень» [1]. О. Довгань зазначає, що «адекватний переклад за означенням є еквівалентним, хоча ступінь смислової спільності

між оригіналом і перекладом може відрізнятись. Найбільш повна еквівалентність означає максимальну наближеність до змісту різномовних текстів. Еквівалентний текст не завжди вважатиметься адекватним через те, що він буде задовольняти вимогу смислової наближеності до оригіналу» [2 с. 162]

На жаль, досягти повної відповідності, тотожності в процесі перекладу майже неможливо. У випадках, коли відсутні регулярні відповідники в мові перекладу або вони не можуть бути використаними в умовах контексту, перекладач має вдаватися до трансформацій.

Перекладацькі трансформації – це «міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента». [8]

Наразі вчені не можуть дійти згоди щодо єдиної класифікації перекладацьких трансформацій. Дехто виділяє окремими групами морфологічні, синтаксичні, семантичні, [8] стилістичні, граматичні та лексичні трансформації [4], дехто об'єднує лексичні та семантичні трансформації в одну групу: [6] лексико-синтаксичні [4] або лексико-граматичні перекладацькі трансформації [5]. У нашому дослідженні ми будемо спиратися на класифікацію Л. Науменко та Л. Гордєєвої, які поділяють перекладацькі трансформації на **лексико-семантичні**, **граматичні** та **стилістичні**, і розглянемо види саме **лексико-семантичних** перекладацьких трансформацій на прикладі оповідання О. Генрі «Останній листок», порівнявши його з перекладом на українську мову у виконанні М. Дмитренка.

Найпростішими лексико-семантичними трансформаціями є **компресія** та **декомпресія** – вилучення та, відповідно, додавання слів. Це, головним чином, обумовлено розходженням в структурі речення та необхідністю більш розгорнутого, або навпаки, стислого вираження думки у мові перекладу.

Наприклад, у наступних реченнях вилучено декілька слів або замінено на меншу їх кількість, передаючи, тим не менш, сенс вихідного матеріалу.

“*Eines Tages bat der vielbeschäftigte Arzt Sue in die Diele und runzelte seine struppigen, grauen Augenbrauen...*” – «Одного ранку заклопотаний лікар запросив Сью в коридор...»;

“*...sahen sie sich einen Augenblick...*” – «...перезирнулись...».

У наведених нижче прикладах в перекладі додано слова для поширення та підкреслення змісту, вираженого мовою оригіналу:

“*Viele Jahre hindurch hatte er nichts weiter gemalt als ab und zu ein Plakat für Anzeige- oder Reklamezwecke*” – «Уже кілька років, як він не малював нічого, **крім якоїсь мазанини** — вивісок та реклам»;

“*In einer Ecke stand eine leere Leinwand auf einer Staffelei*” – «В кутку стояв мольберт з **підрамником, на якому було натягнуто чисте полотно**»;

“*Er verdiente sich etwas mit Modellstehen für die jungen Künstler in der Kolonie, die ein Berufsmodell nicht bezahlen konnten*” – «**На шматок хліба він заробляв**, позуючи тим молодим художникам з колонії, які не могли платити натурникові-професіоналу»;

“*Sonst war er ein bärbeißiger alter Mann*” – «**Що ж до всього іншого, то це був буркітливий Дідок**»;

“*„Was!“ schrie er*” – «— **Що,— кричав він з жахливим німецьким акцентом**»;

“*der jedes Zartgefühl im Menschen schrecklich verspottete*” – «**нещадно знущався з усякої делікатності, в кому б вона не виявлялась**»;

“*winkte Behrman, ihr in das andere Zimmer zu folgen*” – «**знаком веліла Берманові пройти в другу кімнату**»;

“*setzte sich als einsamer Bergarbeiter auf einen umgestülpten Kessel*” – «**зображаючи відлюдька-золотошукача, всівся на перекинутому догори дном чайнику**»;

“*und umarmte sie mitsamt den Kissen*” – «**і однією рукою — разом з подушками та плетивом — обняла подругу**».

Ще однією трансформацією, що не потребує багато творчих зусиль від перекладача, є морфолого-категорійна **трансформація перестановки**. Зустрічається вона у

словосполученнях, які при перекладі необхідно пристосувати до норм сполучуваності слів мови перекладу, наприклад:

“Washington Square” – «площі Вашингтона»;

“die Bucht von Neapel” – «Неаполітанську затоку»;

“Sues dünne, zitternde Hand” – «худеньку тремтячу руку Сью»;

“Behrmans Meisterwerk” – «шедевр Бермана».

Вчені Кияк Т.Р. та Огуй О.Д. в рамках синтагматичного способу перечленування на лексичному рівні виділяють **запровадження нового** чи **опускання вжитого слова**. Цей прийом застосовується для наближення до норм мови перекладу. «В основі цього явища лежать "фонові" чи типові знання носія мови, які дозволяють йому говорити з певними недомовками, що без зусиль сприймають носії його мовної культури» [4, с.544], наприклад:

Diese stammte aus Maine, die andere aus Kalifornien – «Одна **дівчина** приїхала з **штату Мен**, друга — із **штату** Каліфорнія»;

“Drüben im Osten” – «По Іст-Сайду» (а не просто «на сході»);

“und soviel Übereinstimmung in ihrem Geschmack für Kunst, Chicoree-Salat und Puffärmel gefunden” – «що їхні погляди на мистецтво, салат з **листя** цикорію та широкі рукави цілком збігаються»;

“einen Cowboy aus Idaho” – «ковбоя із **штату** Айдахо».

Як видно з наведених прикладів, це також призводить до компресії або декомпресії тексту.

Дослівний переклад або **калькування** застосовується для передачі денотативного значення слова без збереження звукової або орфографічної форми шляхом перекладу та заміни її складових частин – морфем чи слів їх лексичними відповідниками в цільовій мові, наприклад: “einige Zinnkappen” – «олов'яних кухлів», “Puffärmel” – «широкі рукави», “Backsteinhauses” – «цегляного будинку», “unsichtbarer” – «невидимий», “Papierserviette” – «паперову серветку».

У ряді випадків калькування супроводжується зміною порядку калькованих елементів, наприклад: “Jahrhundert” – «століття», “Lungenentzündung” – «запалення легенів», “eiskalt” – «холодні як лід» [4, с.530-540]

На даному етапі хотілося б звернути увагу на те, що не варто їх плутати з **транскодуванням**. Ця трансформація, навпаки, застосовується для передачі звукової або графічної форми слова мови оригіналу засобами мови перекладу. У досліджуваному оповіданні зустрічаються такі підвиди транскодування:

- **транслітерація**, коли передається графічна форма лексичної одиниці мовою перекладу, як от “Pneumonia” – «пневмонія».

- **транскрипція**, за допомогою якої відтворюється приблизна звукова форма іншомовного слова літерами мови перекладу. Цей підвид характерний для формальних відповідників (еквівалентів), якими виступають саме культурні та етнонаціональні запозичення [4, с.530-540], наприклад: “Suedie” – «Сьюді», “Sue” – «Сью», “Johnsy” – «Джонсі», “Johanna” – «Джоанна», “Maine” – «Мен» “Behrman” – «Берман».

- **адаптивне транскодування** використовується коли при перекладі відбувається адаптація лексичної одиниці до фонетичних чи граматичних норм мови перекладу, наприклад: “einen Cent” – «цента», “Mansardenzimmern” – «мансард», “Kolonie” – «колонію», “Kalifornien” – «Каліфорнія», “Delmonico” – «Дельмоніко», “Thermometer” – «у термометрі», “Illustration” – «ілюстрацію», “Literatur” – «Літературу», “elegante” – «елегантних», “Monokel” – «моноклем», “Statue” – «статуя», “Strich” – «штрихів», “idiotische” – «ідіотських», “Neapel” – «Неаполітанську», , “Prozent” – «процентів», “Farben” – «фарби».

- **мішане транскодування** – поєднання транслітерації та транскрипції, наприклад: “Papier” – «папір», “dem Korridor” – «коридор».

Однією ж з найбільш часто використовуваних трансформацій у перекладі є трансформація **заміни**.

Вибір варіантного відповідника або **синонімічна заміна** застосовується для перекладу полісемічних слів, де необхідно зважати на контекст та підбирати відповідний синонім зі словника, наприклад:

- “Miete” перекладено як «квартирної платні» (словник: «оренда»),
- “Fremder” – «пришелець» (незнайомець),
- “Weinranke” – «плющ» (виноградна лоза),
- “Zweige” – «галузки» (гілки),
- “ritterlichen” – «благородним» (лицарський),
- “Bude” – «комірчини» (будка, хибара, кімната),
- “die Bucht” – «затоку» (бухта),
- “einem Patienten” – «хворого» (пацієнт),
- “nutzlosen” – «непотрібний» (марний) та ін.

Контекстуальна заміна означає відсутність словникового варіанту відповідника у мові перекладу і тому перекладач змушений дивитися ширше і звертатися до контексту конкретного речення. Приклади контекстуальної заміни можна прослідкувати у наступних реченнях з обраного нами оповідання для дослідження:

- “und sie lag fast regungslos auf der **lackierten Bettstelle**” – «лежала на **фарбованому залізному ліжку**» (Прикметник *lackierten* можна перекласти і як «пофарбований», і як «полакований». Щоб обрати відповідник, який краще передаватиме деталі оповідання, перекладач звернувся до екстралінгвістичних знань про об’єкт, а саме, підкреслив, що у час змальованих у даному оповіданні подій найчастіше використовувалися саме залізні ліжка, особливо неможливими особами.);

- “eines **ritterlichen alten Kavaliers**” – «**благородним старим джентльменом**» (Слова *ritterlichen* та *Kavaliers* за своїм першим значенням відносяться до іншої епохи, і перекладач підібрав у перекладі відповідник, який краще пасує до більш сучасного часу оповідання.);

- “auf die **glatte Mauer**” – «на **глуху стіну**» (Прикметник *glatt* – у перекладі має значення «гладенький, прямий», тому, з огляду на іменник, що пов’язаний з цим прикметником, перекладач звернувся до екстралінгвістичних характеристик.).

За тим самим принципом можна спостерігати заміну за контекстом і у наступних випадках:

“Dann **stolzierte** sie mit ihrem Zeichenbrett” – «**незалежно** ввійшла до кімнати»;

“hörte sie ein schwaches **Geräusch**” – «Сью почула тихий **шепіт**»;

“wie ein Blatt, **wegwehen**” – «немов листок, не **відлетіла**» ;

“seiner Herrin” – «своєї Музи» (своєї господині);

“Sue zog den Fensterladen **ganz zu**” – «Сью **опустила** штору аж до **підвіконня**»;

“Aber da!” – «Неймовірна річ!»;

“**ergriff** Sues **dünne, zitternde Hand**” – «**потискуючи худеньку тремтячу руку** Сью»;

“Doch jetzt muß ich noch nach einem Patienten einen Stock tiefer **schauen**” – «А тепер я повинен **навідатися** ще до одного хворого»;

“**setzte sich** Sue an das Bett” – «Сью **підійшла** до ліжка»;

“die **zufrieden** an einem sehr blauen und sehr nutzlosen Schal strickte” – «**умиротворено** плетучи дуже синій і зовсім непотрібний вовняний шарф».

Наступна трансформація, яка зустрічається при перекладі обраного нами оповідання, це **описовий переклад** – трансформація, яка передає значення у формі словосполучення або речення і застосовується у випадках, коли не існує словникового відповідника у мові перекладу або ж для досягнення еквівалентності перекладу. Вона перерозподіляє зміст, а отже відбувається неспівпадіння як лексично, так і граматично, тому деякі вчені відносять її до категорії лексико-граматичних перекладацьких трансформацій [5]. Розглянемо застосування даної трансформації в наступних прикладах:

“**schritten** seine Füße langsam” – «насилу **переставляв** ноги»;

“Die Art, wie die Leute beim Totengräber Schlange stehen, macht die ganze Arzneikunst lächerlich“ – «Та коли люди починають діяти в інтересах гробаря, то вся фармакопея – марнота»;

“daß es nicht besonders mit ihr steht“ – «що ніколи не одужає»;

“Hat sie irgend etwas Besonderes, woran sie denkt?“ – «Які в неї були наміри на майбутнє?»;

„ihre Stimme klang wie der scharfe Ton einer **Maultrommel**“ – «голосом, схожим на звук **натягнутої струни**»;

“Das ist natürlich schlecht“ – «Ну, моді це просто занепад сил»;

“der neuen Wintermode der Mantelärmel“ – «цієї зими новий фасон рукавів у пальтах»;

“nie gelungen“ – «на крок не наблизився»;

“drauf und dran“ – «весь час»;

“ich glaube, irgend so“ – «здається»;

“akut“ – в тяжкій формі;

“um es bequemer zu haben“ – «там йому буде зручніше»;

“die er benützt hatte“ – «перетягнуту в інше місце».

Як видно з наведених прикладів, описовий переклад також може містити і додаткове стилістичне забарвлення для створення більш яскравої образності, особливо що стосується саме художнього перекладу.

Сутність же **антонімічного перекладу** полягає в заміні того чи іншого поняття антонімом ключового слова. Внаслідок цього стверджувальне речення замінюється заперечним, тобто підбирається антонім із запереченням до вихідного поняття, і навпаки [4. с 541]. Цю перекладацьку трансформацію можна розділити на такі підвиди:

- **позитивація** – спостерігається заперечення смислового іменного присудка, яке перекладається стверджувальною формою, наприклад:

“So etwas habe ich doch noch **nicht gehört**“ – «Вперше **чую**»

- **негативація** – стверджувальним формам оригіналу протистоять заперечні форми перекладу, наприклад:

“In einem **kleinen** Stadtteil“ – «В **невеличкому** районі»;

“bevor es dunkel wird“ – «поки не стемніло»;

“Versuch dich nicht zu bewegen, bis **ich wiederkomme**“ – «А ти лежи й не рухайся, поки **я не повернуся**»;

“sprach noch immer“ – «не облишив балачок»;

“wie Johnsy mit trüben, **weitaufgerissenen Augen** auf den zugezogenen grünen Rolladen **starrte**“ – «Джонсі **не зводить сумних, широко розплющених очей** із опущеної зеленої штори»;

“das ist alles“ – «більше нічого не треба»;

“**Sie** konnten sich nicht vorstellen“ – «**Ніхто** не міг збагнути»;

“flatterte oder sich im Wind bewegte“ – «не затремтів і не колихнувся від вітру».

Оскільки трансформація антонімічного перекладу оперує граматичною категорією заперечення, то деякі вчені [5] також відносять її до лексико-граматичних перекладацьких трансформацій.

Генералізація та **конкретизація** належать до категорії гіперо-гіпонімічного перейменування.

Трансформація **генералізації** полягає в тому, що дещо специфічне, конкретне чи видове в перекладі подається узагальнено, тобто за допомогою родового поняття; слово з вузькою семантикою замінюється на слово з ширшою семантикою. Застосовуючи цей прийом, перекладач уникає необхідності робити примітки (особливо при наявності другорядних деталей) [4], наприклад:

“Er trank **unmäßige Mengen Gin**“ – «Він **занадто багато пив**» (без уточнення, що саме);

“einen **Ragtime**“ – «веселий **мотивчик**» (не уточнюється назва мелодії);

“*Reithosen*” – «*штанях*» (а не бриджах для верхової їзди);
 “*Hinterhof*” – «*подвір'я*» (задній двір);
 “*einen Stock tiefer*” – «*тут, унизу*» (замість *поверхом нижче*);
 “*Am Nachmittag*” – «*Удень*» (а не по обіді).

Трансформація **конкретизації** – протилежна за значенням – зводиться до заміни лексичної одиниці (слова чи словосполучення) із ширшим лексичним значенням та семантикою в мові оригіналу на вужче у мові перекладу, наприклад:

“*die warmen kalifornischen Winde*” – «*від каліфорнійських зєфірів*» (застосовано назву західного теплового та вологого вітру);

“*obersten Stockwerk*” – «*горищі*» (при дослівному перекладі – верхній поверх).

Вчені Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. та Кучер З.І., наприклад, виділяють ще трансформацію **логічного розвитку**, коли при перекладі використовується замість одного елемента дійсності інший, який із ним нерозривно пов'язаний (причина – наслідок, процес – результат, частина – ціле тощо), наприклад:

“*ein Kassierer*” – «*збирач боргів*»,

“*Maultrommel*” – «*натягнутої струни*» (єврейської арфи).

Ці ж вчені виокремлюють **лексичне згортання/розгортання** – перекладацька трансформація, наближена до лексико-синтаксичних перетворень.

Лексичне згортання передбачає заміну словосполучення одним словом без істотної зміни значення. **Лексичне розгортання** – протилежна за значенням перекладацька трансформація – слово замінюється словосполученням, яке передає той самий зміст [4, 5], наприклад:

“*eiskalt*” – «*холодні як лід*»,

“*Nordfenstern*” – «*вікон, що виходять на північ*»,

“*der Mantelärmel*” – «*рукавів у пальтах*».

Як було зазначено вище, немає одностайної думки щодо класифікації перекладацьких трансформацій, і це відбувається з певних причин:

1) комплексне застосування трансформацій (одночасно граматичних, лексико-семантичних і стилістичних), наприклад:

“*Bergarbeiter*” – «*золотошукача*» – поєднання контекстуальної заміни і конкретизації, оскільки словниковий відповідник – «шахтар»;

„*Er ist ein alter, schwacher Mann*“ – «*Він старий, німецький*» – поєднання лексико-семантичної трансформації контекстуальної заміни і стилістичної трансформації експресивації;

“*knabenhaften Körper*” – «*тіло карлика*» – контекстуальна заміна та перестановка;

“*So etwas habe ich doch noch nicht gehört*” – «*Вперше чую*» – перекладацька трансформація антонімічної заміни та компресії.

2) деякі трансформації через часте використання у практиці набувають статусу регулярних міжмовних відповідників, тому складніше виокремити саме трансформацію;

3) за перекладачем залишається право обирати з ряду можливостей в рамках комунікативно-еквівалентного перекладу, зважаючи на функціональний стиль тексту.

Висновки. Таким чином, розглянувши різні класифікації перекладацьких трансформацій та проаналізувавши оповідання О. Генрі «Останній листок» на предмет категорії лексико-семантичних перетворень, можна дійти висновку, що найчастіше перекладачем було застосовано контекстуальну заміну, декомпресію та описовий переклад. Це зумовлено, перш за все, широким лексичним потенціалом мови перекладу, необхідністю пристосувати вихідний текст до норм мови перекладу, а також відтворити безеквівалентну лексику та слова і словосполучення, які не мають регулярних відповідників у цільовій мові. Серед інших причин можна зазначити необхідність відтворення у перекладі текстових категорій, притаманних художньому тексту, а саме образності та експресивності через застосування контекстуальних відповідників.

Підсумовуючи проведений аналіз, можна зазначити, що при порівнянні між собою мов, в кожній виявляються такі елементи, які не мають відповідників в іншій. Проблема художнього

перекладу складна і суперечлива через дуальність, що їй притаманна: з одного боку переклад – процес унормований і сталий, з іншого – це співтворчість перекладача і автора, успішність якої залежить від креативності та умілого використання інструментарію перекладацьких трансформацій останнього.

Список літератури:

1. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
2. Довгань О. В. Майстерність перекладу в контексті відповідності тексту-першоджерелу. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. Випуск 3. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2311>
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Навчальне видання, Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2001. 302 с.
4. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу німецької мови. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
5. Кучер З. І. Практика перекладу (німецька мова) : навч. посібник для студ. вищ. навч. заклад. Вінниця : Нова Книга, 2017. 464 с.
6. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: навч. Посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
7. О. Генрі. Останній листок. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=503>
8. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdufm_2014_221_209_20.pdf
9. O. Henry. Das letzte Blatt. URL: <http://maennerseiten.de/letztesblatt.htm>

References:

1. Balakhtar, V. V., Balakhtar, K. S. *Adekvatnist ta ekvivalentnist perekladu* [Adequacy and equivalence of translation]. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
2. Dovhan, O. V. (2009). *Maisternist perekladu v konteksti vidpovidnosti tekstu-pershodzherelu* [Translation skills in the context of matching the original text]. *Scientific journal of the M. P. Drahomanov. Series No. 8. Philological sciences (linguistics and literary studies)*, Issue 3. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/2311>
3. Karaban, V. I. (2001). *Pereklad anhliiskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. Part 2. Lexical, terminological and genre-stylistic difficulties. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 302 p.
4. Kyiak, T. R., Ohui, O. D., Naumenko, A. M. (2006). *Teoriia ta praktyka perekladu nimetskoi movy* [Theory and practice of German translation]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 592 p.
5. Kucher, Z. I. (2017). *Praktyka perekladu (nimetska mova)* [Translation practice (German language)]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 464 p.
6. Naumenko, L. P., Hordieieva, A. Y. (2011). *Praktychnyi kurs perekladu z anhliiskoi movy na ukrainsku* [Practical course of translation from English into Ukrainian]. Vinnytsia, Nova Knyha Publ., 136 p.
7. O. Henri. *Ostannii lystok* [The last leaf]. Available at: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=503>
8. Siniachovska, I. Yu. *Vyznachennia ta klasyfikatsiia perekladatskykh transformatsii u protsesi khudozhnoho perekladu tekstu* [Definition and classification of translation transformations in the process of artistic translation of a text]. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdufm_2014_221_209_20.pdf
9. O. Henry. Das letzte Blatt. Available at: <http://maennerseiten.de/letztesblatt.htm>

Objective. *The objective of the article is the definition of the concept and specifics of artistic translation; consideration of the concepts of translation adequacy and equivalence, as well as translation transformations; identifying and clarifying the validity of the use of lexical-semantic transformations in the process of translating O. Henry's story "The Last Leaf" into Ukrainian performed by M. Dmytrenko.*

Methods. *The main scientific results are obtained using such general scientific and special research methods as the analysis and generalization of scientific literature on the problems of artistic translation and the application of translation transformations; theoretical generalization, analysis and synthesis; an integral approach to the study of linguistic phenomena; comparative, descriptive and analytical methods.*

Results. *The analysis of scientific literature makes it possible to reveal the meaning of artistic translation, which is always a challenge for the translator, as it requires not only a deep knowledge of the original language, the vocabulary of the translated language and thorough knowledge of literary studies, but also significant skills in translation techniques. Due to the inconsistency of individual elements in the original language and the language of translation, differences in the grammatical structures of languages, stylistic features of a specific text, full correspondence is impossible. Therefore, the terms "adequacy" and "equivalence" are used to indicate the relationship between the source text and the final text.*

Unfortunately, it is almost impossible to achieve complete correspondence, identity in the process of translation. In cases where there are no regular equivalents in the target language or they cannot be used in the context, the translator must resort to transformations.

After considering different classifications of translation transformations and analyzing O. Henry's story "The Last Leaf" for the category of lexical-semantic transformations, we can come to the conclusion that contextual substitution, decompression and descriptive translation are most often used by the translator. This is caused, first of all, by the wide lexical potential of the translation language, the need to adapt the source text to the norms of the translation language, as well as reproduce non-equivalent vocabulary and words and phrases that do not have regular counterparts in the target language.

Summing up the analysis, it can be noted that the problem of literary translation is complex and controversial, because it is a co-creation of the translator and the author, the success of which depends on the latter's creativity and skillful use of the tools of translation transformations.

Key words: *artistic translation, adequacy, equivalence, translation transformations, lexical transformations, German language*

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-44-53
UDC 81'25

Udovichenko H. M.,
PhD in Pedagogical sciences
Associate Professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Ukraine, Kryvyi Rih, Ukraine
e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Denysenko M. V.
Student

e-mail: denysenko@donnuet.edu.ua

PECULIARITIES OF THE MILITARY TERMINOLOGY RENDERING INTO UKRAINIAN

УДК 81'25

Удовіченко Г. М.,
к. пед. н., доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: udovichenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3731-0857

Денисенко М. В.,
студент

e-mail: denysenko@donnuet.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

***Objective.** The objective of the article is a study of the peculiarities of reproducing military terminology into Ukrainian.*

***Methods.** Solving the tasks is carried out by means of such methods as: methods of theoretical research – analytical review, generalisation and specification; methods of empirical research – observation, comparison, analogy and comparative analysis; methods of linguistic research – comparative; methods of structural analysis; comparative linguistic method.*

***Results.** One of the defining features of military translation is its requirement for accuracy and precision. In military affairs, even the slightest misinterpretation or mistranslation can have dire consequences. Whether it is a tactical order on the battlefield, a diplomatic agreement, or intelligence reports, the integrity of the translated content is paramount. A translation error in a military context can jeopardize personnel safety, mission success, or even national security. Special terminology is another feature of military translation.*

Features of the reproduction of military terminology cover a wide range of tasks, each of which determines the uniqueness of this field. The first and main challenge lies in the diversity and complexity of the terminology itself. Military language is full of technical terms, abbreviations, slang, and jargon that can be confusing to those unfamiliar with these intricacies. In this regard, one of the key features of the reproduction of military terminology is the need for a deep understanding of the subject by linguists and specialists. Their language skills must be complemented by a deep understanding of military tactics, equipment, procedures and culture.

Cultural sensitivity is another challenge that distinguishes military terminology from other fields of linguistics. The same military term can have radically different connotations in different cultures and languages. Understanding these subtleties is essential to preventing diplomatic blunders and ensuring respectful and effective communication in a multinational context. This is an extraordinary challenge that goes beyond simple linguistic expertise, requiring deep knowledge of global cultures and their complex intersection with military operations.

The translational aspect of military terminology adds another layer of complexity to its reproduction, because it is not fully researched. That is why, when applying the universal model to specific military texts, translators should focus on maintaining the appropriate style and adequately conveying the vocabulary of the analysed terminology.

Key words: *military translation, sensitive translation, specific context*

Introduction

The development of the military sphere, characterized by the development of tactics, technologies and international cooperation, has a profound impact on the relevance and importance of philological research in the context of military translation. As warfare has transformed over the centuries, so has the language of the military, making the study of military translation terminology a critically important area of research.

Military translation is a specialized and important field that plays a key role in the armed forces and defense sectors of countries around the world. It involves accurate and culturally sensitive translation of documents, communications and terminology related to military operations, intelligence, strategy and international cooperation. Military translation is characterized by unique challenges and a significant impact on the efficiency, security and effectiveness of military operations.

Many linguists have contributed to the study and understanding of military terminology, including V. Shevchuk, V. Balabin, M. Harbovskiy, S. Yanchuk, B. Dzis, V. Lisovskiy, D. Vasylenko, O. Kovtun, T. Kyiak, Yu. Lukiiianchuk and others. These linguists and researchers have played an important role in promoting the study and standardisation of military terminology.

The objective of this article is a study of the peculiarities of reproducing military terminology into Ukrainian.

Methods

Solving the tasks is carried out by means of such methods as: methods of theoretical research – analytical review, generalisation and specification; methods of empirical research – observation, comparison, analogy and comparative analysis; methods of linguistic research – comparative; methods of structural analysis; comparative linguistic method.

Results and Discussions

One of the defining features of military translation is its requirement for accuracy and precision. In military affairs, even the slightest misinterpretation or mistranslation can have dire consequences. Whether it is a tactical order on the battlefield, a diplomatic agreement, or intelligence reports, the integrity of the translated content is paramount. A translation error in a military context can jeopardize personnel safety, mission success, or even national security. Special terminology is another feature of military translation. Military documents are full of technical jargon, acronyms, and abbreviations related to weapons, equipment, tactics, logistics, and other aspects of military operations. Translators must have a deep understanding of this terminology in both source and target languages. Failure to understand the intricacies of military terminology can lead to confusion and misunderstanding.

Military translation is characterized by the basic principles, techniques and methods of translation. The reproduction of military terminology has its own properties, which are related to the peculiarities of the style, vocabulary and grammar of the military sphere [7]. V. Balabin in his article "Definition of the concept of "military translation"" notes that "a significant shortcoming of special terminological articles on military translation is the lack of terminological terms (definitions) for registry terms/concepts" [3]. Therefore, he offers his detailed definition of this concept: "military translation is a special type of intercultural two-way and bilingual communication, which has as its object texts on military topics and is carried out in normal and extreme conditions of military service in military-political, military-technical and military- in special areas of activity of the armed forces through the language mediation of a military interpreter" [7; 3].

Military translation, like other types of specialized translation, has its own genre and stylistic features that distinguish it from general translation, and is characterized by special content, terminology and unique needs of the armed forces. Let's consider several features:

1. Technical and special terminology. Military translation often involves highly technical and specialized terminology related to weapons, equipment, tactics, logistics, intelligence, and strategy. Consequently, translators must be well-versed in military jargon, acronyms, and special vocabulary and be able to accurately convey complex concepts in both the source language and the target language. For example: *close-range unmanned aerial vehicle* – *безпілотний літальний апарат безпосередньої підтримки*; *night-vision flip-up goggles* – *нашоломні окуляри нічного бачення, що відкидаються вгору*; *NV kit, NVG kit / Night Vision, Night Vision Goggles* – *пристрій / комплект пристроїв нічного бачення* [1] and others.

2. Classification and security. Many military documents are secret or confidential. These documents may be marked with special security clearances: *top secret* – *цілком таємно (гриф таємності)*; *особливої важливості*; *security clearance* – *допуск (до секретної інформації); дозвіл на опублікування (передачу) документа / донесення*; *classified facility* – *секретний об'єкт*; *approach clearance* – *дозвіл для заходження на посадку*; *Air Force communications security* – *(ав.) скритність / секретність / безпека зв'язку ВПС*; *permit* – *перепустка; дозвіл; давати дозвіл; надавати можливість; допускати* [1].

3. Accuracy is the main stylistic feature of military translation. The language used should be clear and unambiguous, leaving no room for misinterpretation: *target acquisition* – *виявлення (і засічка) / захоплення цілі (ідентифікація та визначення розташування цілі з точністю, достатньою для ефективного вогню)*; *захоплення цілі на супроводження (РЛС управління вогнем)*; *розвідка цілей*; *target hit probability* – *ймовірність ураження цілі* [1].

4. Formality. Military translation usually follows an official style. Structured and organized language is used, reflecting the hierarchical and disciplined nature of military organizations. Clarity and brevity are important when communicating orders and instructions: *military protocol* – *військовий протокол*; *chain of command* – *порядок підпорядкування*; *code of conduct* – *правила / кодекс поведінки, етичний кодекс* [1].

5. Euphemisms and acronyms. Military communications often use euphemisms and acronyms to convey confidential or secret information, etc. For example: *killed in action (KIA)* – *вбитий(ий) у бою (ВуБ)*; *missing in action (MIA)* – *зниклі безвісти*; *absent without leave / absence without official leave (AWOL)* – *самовільно відсутній (розм. «самоход»)* [1].

V. Konovalova notes that "in military translation, much attention is paid to the accuracy of the translation, therefore the adequacy of the translation of military materials involves not only accurate transmission of the content of the material, but also a more thorough transmission of its structural form, a certain order of location of the material, sequence of presentation and a number of other factors, which may seem unnecessary, formal, but are of great importance for a military specialist" [3; 7].

Translators can make mistakes when reproducing military terminology, looking for a literal equivalent in the translation language. This method of reproduction is not entirely appropriate, due to the specifics of the realities of a foreign army. Let's consider several examples: *GI (Government Issue)* – originally used to refer to government-issue equipment (*GI* – *казенне майно* [1]), provided to soldiers, but now «*GI*» means «*солдат США*»; *commissary* – *військовий магазин* [1]; *POG (Person Other than Grunt)* – is a somewhat derogatory slang term used to describe non-infantry personnel in the army; *Ranger* – a soldier belonging to a specialised unit (e.g. US Army Rangers); *Scramble* can mean the order "Launch the aircraft quickly in response to a threat", and it is also a method of mixing, encrypting or disrupting radio or radar signals.

When translating literally, you may encounter a problem where the English term or its components are similar to the Ukrainian term, but have a different meaning [7]: *chief of detail* – *командир взводу (секції) управління батареї*; *commandeer* – *набирати (примусово) до армії; реквізувати; привласнювати*; *military district* – *військовий округ*; *military risk* – *воєнна*

небезпека (потенційна можливість збройного конфлікту); *review* – стройовий огляд; *rocket (rkt)* – некерована ракета (НКР); *round* – патрон; постріл; набій; *feature* – місцевий предмет [1; 5].

It should be noted that when reproducing military terminology, it is worth paying attention to the real meaning of the term in a specific context [7], for example: term «**unit**» has many meanings, such as: *підрозділ; частина; відділ; секція; елемент; прилад; пристрій; вузол; агрегат; комплекс блок; установка (система озброєння тощо); апарат; комплект (обладнання тощо); компонент; ланка; модуль; одиниця (фізичної величини); одиниця виміру / вимірювання; command* – командування; команда (наказ); управління; група військ; перевага; командувати; управляти; мати у розпорядженні; *retreat* має значення «урочисте шиккування для спуску прапора», а також «відступ; відхід»; *flashlight* – сигнальний вогонь; ліхтарик; *garrison environment* – розташування частини; умови навколишнього середовища поблизу місця постійної дислокації (частин, з'єднань); *installation* – об'єкт; споруда; монтаж; складання [1; 5].

Military terminology is divided into the following groups from the point of view of difficulty of understanding and translation [2, p. 79]:

1. The terms that denote the foreign realities are identical to the Ukrainian realities: *aiming eye* - прицільне око (стрільця); *military defenses* - військові укріплення, оборонні споруди; *short reaction time* – малий час реагування / готовності (про ЗРК тощо) [1]. The following variations of the translation are distinguished:

a) International terms: *radio signal* – радіосигнал, *machine* – машина, *base* – база, *coalition* – коаліція, *trauma* – травма; *army* – армія; *administration* – адміністрація; *mission* – місія; *interval* – інтервал; *planning* – планування; *acts* – акти; *line* – лінія; *mandate* – мандат; *brigade* – бригада; *command* – команда; *officer* – офіцер; *meridian* – меридіан; *morale* – мораль; *chaos* - хаос [1; 5];

b) the form of the Ukrainian term is not related to the form of the English term: *block* - клин (затвору), *military department* - військове відомство, *materiel* - (бойова) техніка; *Mach number* – число *M*; *material error* – канцелярська помилка; *mess uniform* – вихідна форма одягу; *mid-grade officers* – старші офіцери; *chart* - карта [1; 5];

c) a multi-component English term is translated by a Ukrainian term, the components of which coincide in form and meaning with the corresponding components of the English term: *radar horizon* – радіолокаційний горизонт, *rocket battery* – ракетна батарея; ракетний пусковий контейнер / касета; *tank transporter* – танковий транспортер, *generator filter* – фільтр генератора; *chemical support* – хімічне забезпечення; *civil defense* – цивільна оборона; *collective security* – колективна безпека; *combined command* - комбінована команда [1; 5];

d) the general meaning of a multi-component English term completely coincides with the meaning of a similar Ukrainian term, but its individual components differ from the components of the Ukrainian equivalent: *group formation* – стрій групи літаків, *induction sensor* – датчик індукційний, *technical mentor* – технічний наставник, *command pilot* - льотчик вищого класу; командир (екіпажу); *command of execution* – виконавча команда; *command post* – командний пункт; *deterrent strategy* – стратегія стримування; *diesel engine* – дизельний двигун; *diplomatic settlement* – дипломатичне врегулювання; *distributed maneuver* – розосереджений маневр; *economic well-being* – економічний добробут [1; 5].

2. The terms denoting the realities of foreign reality are absent in Ukrainian reality, but have generally accepted Ukrainian terminological equivalents. For example: *Army Doctrine Publication (ADP)* – доктринальна публікація СВ США (top-level official documents that contain established fundamental principles for the use of US military force); *Air Defense Anti Tank System (ADATS)* – зенітна і протитанкова система ('Ейдатс', self-propelled air defence system for detecting and destroying high-speed tactical aircraft, low-speed aircraft, helicopters, army UAVs, as well as ground armoured targets – USA, Switzerland, 1981); *HQ Support Services Directorate (NATO)* – Директорат служб забезпечення штаб-квартири НАТО [1].

3. The terms denoting the realities of foreign reality are absent in Ukrainian reality and do not have generally accepted Ukrainian terminological equivalents: *blowback* – *віддача затвора* (free slide – a longitudinally sliding slide that is not engaged with a fixed barrel during a shot); recoil simulator; *bug alert* – *сигналізатор виявлення прихованих радіоелектронних засобів підслуховування* [1] and others. These terms are translated using:

a) description of meaning of the English term: *lay eggs* - (розм.) 'нести яйця' (ставити міни; скидати бомби); *marking fire* – *вогонь для цілевказання (ведеться у напрямку цілі для її ідентифікації)*; *rack frame* – 'рама' рюкзака; пристосування для перенесення вантажу на спині (у вигляді рами); *radar-directed* - *керований за допомогою радіолокатора* [1];

b) literal translation: *fire detector* – *датчик пожежі*; *сигналізатор пожежі*; *flight plan* (FP) – *план польоту*; *killing circle* – *забійне коло*; *grain shape* - *форма (порохового) зерна* [1];

c) partial or full transliteration: *artefact* – *артефакт*; *poncho* – *пончо*; *port* – *порт*; *reactor* – *реактор*; *limit* - *ліміт* [1];

d) transliteration and literal translation: *master gunnery sergeant* – *майстер-гарматний сержант*; *radio call* - *радіовиклик* [1];

e) transcription: *lieutenant* – *лейтенант*; *captain* (Capt, CPT) – *капітан*; *army* – *армія*; *position* – *позиція*; *profile* – *профіль*; *logistics* (log) – *логістика (лог)* [1];

f) transcription and translation [2, p. 79]: *Vietnam War* – *В'єтнамська війна*; *zone of fire* – *зона вогню* [1].

Therefore, military translation requires not only linguistic knowledge, but also a deep understanding of military concepts, culture, history and technology. The accuracy of translation is of the utmost importance in the reproduction of military terminology, as it directly affects the safety, efficiency and success of military operations and communications.

Translating military terminology is a complex task that requires careful consideration of various factors to ensure accuracy and clarity. Interpreters must have a thorough understanding of military concepts, equipment, tactics, and procedures. They must be familiar with specific military terminology, be culturally sensitive, and know how certain military terms or expressions may be perceived in the target language culture. The context in which military terminology is used is crucial. That is, one must understand the mission, goals, and situational factors that influence the meaning of military terms.

When translating military terminology from English to Ukrainian, one should take into account the difficulties caused by differences in the grammatical aspect of languages, the ambiguity of the term, the system of abbreviations and shortening of terms [4, p. 191].

There are the following common ways of translating military terminology: transliteration and transcription, tracing, descriptive translation (explication), direct inclusion, approximate translation, translation using an analogue (selection of the necessary counterpart in the language of translation from one of several possible synonyms) [4, p. 191].

So, let's take a closer look at these methods of translation. **Transliteration** is a transformation by means of which the word of the original language is transmitted letter by letter in the translation language. When we talk about the sound form of a word in the original language, which is transmitted in the translated language by the corresponding letters, we are talking about **transcription** [18, 13]. Let's consider several examples of application of these transformations: *cordite* – *кордит*; *corps artillery* - *корпусна артилерія*; *commander* – *командир*; *camera* – *камера*; *class* - *клас*; *unit*; *категорія*; *класифікувати*; *drone* – *дрон*; *element* – *елемент*; *occupation* – *окупація*; *gas element* – *елемент газу*; *machine* – *машина*; *artillery* – *артилерія*; *tank* – *танк*; *mine* – *міни*; *propaganda* – *пропаганда*; *fake* – *фейк*; *cyber attacks* – *кібератаки*; *hyperbolization* – *гіперболізація*; *battalion* – *батальйон*; *administration* – *адміністрація*; *system* – *система*; *element* – *елемент*; *ensign* – *енсин*; *position* – *позиція*; *sapper* – *сапер*; *polygon* – *полігон*; *terrorism* – *тероризм* [1; 17] and many others.

Using the technique of direct inclusion, military terms related to armaments are reproduced in the Ukrainian language: *AHS Krab* – *САУ Краб*; *B-2 Spirit* – *В-2 'Сніпим'*; *C-17 Globemaster* – *С –*

17 'Глоубмастер'; Able – Ейбл; GA (General Assembly) – ГА (ООН); Iskander-M / S – 300 – Іскандер-М"/С-300; Tochka-U – Точка-У; BM-21 Grad – БМ-21 Град; H-47 Kinzhal – Х-47 Кинжал; Shahed – Шахед [1; 7].

As already noted earlier, **abbreviations** and **contractions** are no less important in military terminology. Most often, they are reproduced by deciphering the abbreviation and providing the Ukrainian equivalent or descriptive translation, for example: *ADMINO* (administrative order) – наказ по тилу; *ADM* (Admiral) – адмірал; *Air Defense Artillery (ADA)* – зенітна артилерія (як рід військ); *CV* (aircraft carrier) – авіаносець; *A-bomb* (atomic bomb) – атомна бомба; *bat* (battleship) – лінійний корабель (лінкор); *bulletin* (bul) – бюлетень (документ з відомостями постійного характеру); зведення; *caliber* (cal) – калібр; *EU members* - члени Європейського Союзу; *research and development (R&D)* – науково-дослідні та конструкторські роботи (НДДКР); *rkt* (rocket) – НКР; *rkt eng* (rocket engine) – РД; *rounds per minute* (r.p.m.) – пострілів за хвилину; *RS* (radar set) – РЛС; *SECDEF* (Secretary of Defense) – МО США; *SEP* – system enhancement; *SF* – Special Forces; *SLBM* (submarine-launched ballistic missile) – БРПБ; *special electronic installation aircraft (E)* – літак із спеціальною апаратурою для проведення РЕБ; *SSU* (Security Service of Ukraine) – СБУ; *staff* (stf) – штаб (особовий склад, персонал штабу); укомплектовувати особовим складом [5].

Calque, or verbatim/literal translation, is a method of transferring the denotative value of a lexical unit of the original language without preserving the sound or orthographic form, but with the reproduction of its structural model [18, 9]. Example: *after-action review / after action review* (AAR) – огляд після дії; *back-wall* – задня стінка; *ballistic table* - балістична таблиця (таблиця стрільби); *military base* – військова база; *military bloc* – військовий блок; *cardio-respiratory (CR) endurance* – кардіо-респіраторна витривалість; *cartography* – картографія; *critical mass* – критична маса; *economic sanctions* - економічні санкції; *Rocket Forces* – ракетні війська; *Allied Strategic Command (ASC)* – Стратегічне командування НАТО; *geostrategic region* – геостратегічний регіон; *Joint Strategic Plans Group* – об'єднана група стратегічного планування; *strategic nuclear triad* - стратегічна ядерна триада; *tactical ballistic missile* – (ТБМ) тактична балістична ракета [1; 5].

Descriptive translation (explication) is used when reproducing military terminology, if there is no lexical equivalent in the translation language. For example: *aft* – кормова частина судна; корма (судна); у кормовій частині; *after body* – кормова частина корпусу; *allotment* - введення до складу; надання; тимчасовий перерозподіл тактичних повітряних сил між підлеглими командуваннями; *Alpha-Alpha* – (розм.) засідка (коли існує підвищена загальна загроза терористичної діяльності, характер і ступінь якої непередбачувані); *ABC warfare* – ведення війни із застосуванням ХБР-зброї; *back site* – розташування за гребенем; *ballistic rocket* – балістичний реактивний снаряд; *body bag* - мішок для зберігання і транспортування тіла загиблого; *bug* – закладний пристрій (термін спецслужб); *Chicago piano* – (розм.) багатоствольна автоматична малокаліберна автоматична зенітна установка; *CA* – сльозогінний газ Сі-Ей (менш ефективний порівняно з Сі-Ен та Сі-Ес); *circle* – рухатися в обхід; *M777 howitzer* – 'Три Сокири' – причинна гаубиця М777 (кал. 155 мм, ствол завдовжки 39 кал. – на озброєнні ЗСУ з 2022 р.); *tole* - крім' – (завербований) агент іноземної розвідки; *exploiting force* – війська, що призначені для розвитку успіху; *facility* – спеціально обладнане приміщення, будівля; матеріально-технічний засіб; *theater-based aircraft* – літак, що базується на ТВД (театр воєнних дій) [1; 5].

Military terms that have semantic differences in the Ukrainian and English languages are reproduced thanks to an **approximate translation**. There is a change in the lexical form, but the meaning remains the same, for example: *A-bag* – речовий мішок (входить до бойового спорядження); *armored school* – бронетанкове училище; *back part* – задній хід; *bomb doors* – бомболюк; *drill sergeant hat* – панамка інструктора-сержанта; *dry cell battery* – галетна суха батарея; *external ordnance* – озброєння на зовнішній підвісі; *field hat* – кашкет для польової форми одягу; *flag officers* – адмірالی; *garrison cap* – пілотка [1; 5].

Depending on the context or situation of using military terminology, **translation using an analogue** would be appropriate. Let's consider several examples: *allow* – брати поправку; *alteration* – зміна, змінювання; *перебудовування*; *aid* – допоміжний засіб; *посібник*; *back-up pilot* – запасний льотчик, льотчик-дублер; *blanket* – поверхневий шар, покрив; *вкривати, заглушувати (радіопередачу, шум), задимлювати*; *box* – квадрат (*in the context of mine clearance, a square-shaped area defined for the purpose of being surveyed by MRS mine detection dogs, usually 10 x 10 metres*); *коробка (приводів тощо)*; *редуктор*; *бокс*; *ящик*; *букса*; *вкладка / вкладень*; *кожух, корпус*; *відсік, камера*; *cabbage* – (розм.) `бомба`; *cap* – капсуль, пістон, капсуль-детонатор; *шапка*; *кепка*; *ковпачок*; *запобіжна окантовка*; *кришка*; *exploitation* – розвиток успіху; *аналіз і розшифрування* [1; 5].

O. Kovtun highlights the following features of various ways of reproducing military terminology [2, p. 81]:

1. Ways to reproduce abbreviations:

- graphic abbreviations: *gnr*; *G* – *gunner*; *h.p.* – *horsepower*; *DN* – *Department of the Navy*; *E* – *special electronic installation aircraft*; *ECM* – *electronic countermeasures*; *F* – *fighter*; *FA* – *Field Artillery*; *fr* – *fighter*; *HEAT* – *high explosive antitank*; *tj* – *trajectory*; *UBL* – *unit basic load*; *UHF* – *ultra high frequency*; *USD* – *Under Secretary of Defense*; *VC* – *Veterinary Corps*; *WMD* – *weapons of mass destruction* [5];

- lexical abbreviations: *gnd recon* – *ground reconnaissance*; *log* – *logistics*; *mbl def* – *mobile defense*; *mil acft* – *military aircraft*; *mil serv* – *military service*; *ves* – *vessel*; *ammo* – *ammunition*; *armt* – *armament*; *armd veh* – *armored vehicle*; *arty* – *artillery* [5];

- full borrowing of the English abbreviation in Latin letters: *DFAS* (*Defense Finance and Accounting Service*); *CmlC* (*Chemical Corps*); *C-in-C*; *CINC* (*Commander-in-Chief*); *DSS* (*Defense Security Service*); *FC* (*Finance Corps*) [5];

- transliteration or transcription: *NATO* – *НАТО*; *General Assembly (GA)* – *Генеральна Асамблея (ГА)*;

- translation of the full form: *HIMAD* – *ППО в діапазоні великих та середніх висот*; *FRAGO* – *частковий бойовий наказ; бойове розпорядження*; *ECCM* – *контрзаходи проти радіоелектронного придушення; заходи захисту від засобів радіоелектронного придушення*; *ASD* (*Assistant Secretary of Defense*) – *помічник міністра оборони (ПМО) (США)*; *BM* – *балістична ракета (БР)*; *БМТ* (*Basic Military Training*) – *первинна військова підготовка*; *CPT* – *капітан* [5].

2. Ways of translating multi-component terms:

- with the help of a similar prepositive attributive group: *international alliance* – *міжнародний союз/альянс*; *international war* – *міжнародна війна*; *high-altitude nuclear burst* – *висотний ядерний вибух*; *free-fall bomb* – *звичайна авіаційна бомба*; *dual-role aircraft* – *літак подвійного призначення* [5];

- rearrangement of components: *elevation guide* – *шкала висот*; *field commander* – *командир бойового угруповання*; *grid line* – *лінія координатної сітки*; *intervening forces* – *сили перехідного режиму*; *kill probability* – *імовірність ураження* [5];

- descriptive translation: *indirect fire* – *вогонь із закритих вогневих позицій*; *стрільба непрямым наведенням/націлюванням*; *incoming missile* – *КР, що входить у зону ППО*; *КР, що наближається*; *hasty defense* – *оборона на швидко обладнаних позиціях*; *дії в умовах швидкого переходу до оборони*; *land navigation* – *орієнтування на місцевості*; *map substitute* – *документ, який замінює карту* [5];

- calque: *security deficit* – *дефіцит безпеки*; *mass command* – *колективна команда*; *Master Sergeant (MSGT)* – *мастер-сержант*; *material incentive* – *матеріальний стимул*; *maximum speed* – *максимальна швидкість*; *national interests* – *національні інтереси*; *open conflict* – *відкритий конфлікт* [5];

- functional replacement: *global partners* – країни світу; *oath of enlistment* – присяга; *operational Army* – оперативно-тактична складова СВ; *pay grade* – штатно-посадова категорія [5].

3. Peculiarities of translation of terminological stable combinations:

- variable-stable combinations: *take a powder* – (розм.) дезертувати; *втїкати*; *take in tow* – брати на буксир; *take aim* – прицілюватися; *make the main effort* – завдавати головного удару; *make a push* – наносити удар; *наступати*; *докладати (особливих) зусиль*; *give a full picture* – давати повну інформаційну картину (про розвідку / термін спецслужб); *give covering fire* – надавати вогневу підтримку [1];

- military aphorisms, proverbs and sayings: *adapt, improvise, and overcome* – адаптуйся, імпровізуй і долай; «*The more you sweat in peace, the less you bleed in war*» – «Легке вправляння – тяжке змагання»; «*Never leave a fallen comrade behind*» – «Ніколи не залишай загиблого товариша»; «*Si vis pacem, para bellum*» – хочеш миру – готуйся до війни;

- coded stable combinations: *Broken Arrow incident* – 'Зламана стріла' (амер. розм. інцидент з ядерною зброєю, що не спричиняє ризику ядерної війни); *readiness condition (REDCON)* – ступінь / стан бойової готовності (всього 5 ступенів); *mayday call* ('*Mayday, Mayday, Mayday*') – сигнал лиха (міжнародний сигнал лиха у голосовому зв'язку); *кодовий сигнал 'азнаю біди'* (повідомлення про аварійний стан у польоті); *Blue on Blue* – дружній вогонь [1];

- orders: *Adjust, SLINGS!* – Зброю – Припасувати!; *AS YOU WERE!* – ВІДСТАВИТИ!; *AT EASE* – ВІЛЬНО; *AT MY COMMAND!* – СЛУХАЙ МОЮ КОМАНДУ!; *By twos, Number!* – На перший-другий, РАХУЙСЬ!; *Count, OFF!* – За порядком номерів, РАХУЙСЬ!; *DISMISSED!* – РОЗІЙДИСЬ!; *Double time, MARCH!* – Бігом – РУШ!; *Eyes, FRONT!* – Рівняння – ДО СЕРЕДИНИ!; *Eyes, LEFT!* – Рівняння – ЛІВОРУЧ!; *Eyes, RIGHT!* – Рівняння – ПРАВОРУЧ! [5].

4. Translation of neologisms. The vast majority of terms are reproduced by applying tracing, descriptive translation, transcoding, transliteration and other transformations. For example: *dronejacking* – перехоплення безпілотних літальних апаратів (БПЛА); *cyberwarfare* – кібервійна; *unconventional warfare (UW)* – спеціальні / нетрадиційні методи ведення війни / бойових дій; *бойові дії із застосуванням спеціальних методів, видів зброї і тактики*; *Nano-UAV* – нано-БПЛА; *drive-by shooting* – стрільба з автомобіля, що рухається [1].

In summary, the reproduction of military terminology is a highly specialized task that requires a deep understanding of both military concepts and the intricacies of the source and target languages. For a more successful reproduction of terms in the military sphere, various methods of translation are used. The most used methods are transliteration/transcription, tracing and descriptive translation. From this, we can conclude that the Ukrainian translation of English military vocabulary is aimed at a more literal transmission, in order to achieve the main goal - accuracy and meaningfulness, which is very important in the military sphere.

Conclusions

Features of the reproduction of military terminology cover a wide range of tasks, each of which determines the uniqueness of this field. The first and main challenge lies in the diversity and complexity of the terminology itself. Military language is full of technical terms, abbreviations, slang, and jargon that can be confusing to those unfamiliar with these intricacies. In this regard, one of the key features of the reproduction of military terminology is the need for a deep understanding of the subject by linguists and specialists. Their language skills must be complemented by a deep understanding of military tactics, equipment, procedures and culture.

Cultural sensitivity is another challenge that distinguishes military terminology from other fields of linguistics. The same military term can have radically different connotations in different cultures and languages. Understanding these subtleties is essential to preventing diplomatic blunders and ensuring respectful and effective communication in a multinational context. This is an

extraordinary challenge that goes beyond simple linguistic expertise, requiring deep knowledge of global cultures and their complex intersection with military operations.

The translational aspect of military terminology adds another layer of complexity to its reproduction, due to the fact that it is not fully researched. That is why, when applying the universal model to specific military texts, translators should focus on maintaining the appropriate style and adequately conveying the vocabulary of the analysed terminology.

Список літератури:

1. Балюта Е. Г. Неологізми англійської мови сфери екології (теоретичні засади). 2006. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2233/1/06begmse.pdf>
2. Погоріла А. І., Тимчук О. Т. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Молодий вчений*. № 3.1 (55.1). 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3.1/35.pdf>
3. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=46609864-6427&action=showSIS&h=f>
4. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press & Assessment 2023. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2005. 103 p.
6. Neologisms – a Dictionary of Findable Words and Phrases. URL: <https://web.archive.org/web/20090501042146/http://pages.zoom.co.uk/leveridge/dictionary.html>
7. Slang Dictionary. Text Slang, Internet Slang, & Abbreviations. URL: <http://www.noslang.com/dictionary/>

Referenses:

1. Baliuta, E. H. (2006). *Neolohizmy anhliiskoi movy sfery ekolohii (teoretychni zasady)* [Neologisms of the English language in the sphere of ecology (theoretical foundations)]. Available at: <http://eprints.zu.edu.ua/2233/1/06begmse.pdf>
2. Pohorila, A. I. & Tymchuk, O. T. (2018). *Osoblyvosti perekladu neolohizmiv anhliiskoi movy* [Peculiarities of translating neologisms into English]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], no. 3.1 (55.1). Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3.1/35.pdf>
3. *Slovnnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Available at: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=46609864-6427&action=showSIS&h=f>
4. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press & Assessment Publ., 2023. Available at: <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Catford, J. C. (2005). A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. Oxford, Oxford University Press Publ., 103 p.
6. Neologisms – a Dictionary of Findable Words and Phrases. Available at: <https://web.archive.org/web/20090501042146/http://pages.zoom.co.uk/leveridge/dictionary.html>
7. Slang Dictionary. Text Slang, Internet Slang, & Abbreviations. Available at: <http://www.noslang.com/dictionary/>

Мета. Метою статті є дослідження особливостей відтворення військової термінології українською мовою.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснюється за допомогою таких методів: методи теоретичного дослідження - аналітичний огляд, узагальнення та конкретизація; методи емпіричного дослідження – спостереження, порівняння, аналогія та порівняльний аналіз; методи лінгвістичного дослідження – зіставний; методи структурного аналізу; порівняльно-історичний метод.

Результати. Однією з визначальних особливостей військового перекладу є його вимога до точності та акуратності. У військовій справі навіть найменше невірне тлумачення або

некоректний переклад можуть мати жахливі наслідки. Будь то тактичний наказ на полі бою, дипломатична угода або зведення розвідки, цілісність перекладеного змісту має першорядне значення. Помилка перекладу у військовому контексті може поставити під загрозу безпеку особового складу, успіх місії або навіть національну безпеку. Спеціальна термінологія – це одна особливість військового перекладу

Особливості відтворення військової термінології охоплюють широке коло завдань, кожне з яких визначає унікальність цієї сфери. Перша і головна проблема полягає у різноманітності та складності самої термінології. Військова мова насичена технічними термінами, абривіатурами, сленгом та жаргонізмами, які можуть збити з пантелику тих, хто не знайомий з цими тонкощами. У зв'язку з цим однією з ключових особливостей відтворення військової термінології є необхідність глибокого розуміння предмета лінгвістами та фахівцями. Їхні мовні навички повинні доповнюватися глибоким розумінням військової тактики, техніки, процедур і культури.

Культурна чутливість – це один виклик, який відрізняє військову термінологію від інших галузей лінгвістики. Один і той самий військовий термін може мати кардинально різні конотації в різних культурах і мовах. Розуміння цих тонкощів має важливе значення для запобігання дипломатичним помилкам і забезпечення шанобливого та ефективного спілкування в багатонаціональному контексті. Це надзвичайний виклик, який виходить за межі простої лінгвістичної експертизи і вимагає глибокого знання глобальних культур та їхнього складного перетину з військовими операціями.

Перекладацький аспект військової термінології додає ще один рівень складності до її відтворення, оскільки він не є до кінця дослідженим. Саме тому, застосовуючи універсальну модель до специфічних військових текстів, перекладачі повинні зосередитися на дотриманні відповідного стилю та адекватній передачі лексики аналізованої термінології.

Ключові слова: військовий переклад, чутливий переклад, специфічний контекст

СУСПІЛЬСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. ОСОБИСТІТЬ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-54-60
UDC 347.78(045)

Zinchenko V. M.,
PhD in Pedagogical sciences,
Associate Professor

Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih,
Ukraine, e-mail: vicik-210898@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3080-4272

Vorobiova L.V.,
PhD in Pedagogical sciences,
Senior Lecturer

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016

SUBSTANTIVE COMPONENTS OF COPYRIGHT: ESSENCE, FEATURES, SPECIFICITY

УДК 347.78(045)

Зінченко В. М.,
кандидат пед. наук,
доцент

Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: vicik-210898@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3080-4272

Воробйова Л. В.,
кандидат пед. наук,
старший викладач

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: vorobiova_lv@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-1001-1016

ЗМІСТОВНІ СКЛАДОВІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ, СПЕЦИФІКА

Objective. *The objective of this scholarly article is to find out the essence of copyright, namely its key concepts and basic principles, to identify the mechanisms and tools for its protection in Ukraine.*

Methods. *Theoretical methods include analysis and synthesis of literature on the problem under study; practical methods are the selection of factual material on the basis of which conclusions about the essence of copyright. Key concepts and basic provisions, mechanisms and instruments of copyright protection in Ukraine will be formulated.*

Results. *The 21st century is considered the beginning of a new era, which is characterized by global technologies, high informatization, mechanization, and dynamic economic growth. In this century, the main attention of society is paid to the intellectual product, which forms the basis of the concept of "intellectual property" (IP) in the economic and legal context.*

The collected factual material allows us to conclude that the modern development of any field of human activity (culture, industry, agro-industrial complex, health care, etc.) is impossible without proper technical and scientific support and spiritual achievements of society. These aspects are closely related and interdependent. Thus, the problem of proper use of the intellectual potential of society and the nation as a whole requires constant attention and support from the state.

The existence of a modern system of legal protection of IP in Ukraine contributes to the preservation and enrichment of the technical and scientific potential of the state, the development of the national economy and international trade, as well as the attraction of foreign investments, in particular in the form of advanced technologies, which allows Ukraine to enter the world market of intellectual property as an equal in rights partner.

The norms of copyright, together with provisions on related rights, form a single institution of IP law - the institution of copyright and related rights.

Objectively, copyright is considered as a complex of civil law norms that regulate relations that arise during the creation and use of works of art, science and literature.

Subjectively, copyright represents personal and property rights that arise in connection with the creation of works of science, literature and art by the individuals who created them, and which are subject to protection according to the law.

It is important to note that copyright arises immediately from the moment of creation of the work, and this moment is recognized by the manifestation of the work on a tangible medium in such a way that it can be understood by others.

Key words: *copyright, intellectual property, objects of copyright, subjects of copyright, principles of copyright, provisions of copyright, specifics of copyright.*

Introduction

Nowadays, scientific and technical, literary and artistic activities are the main directions of the spiritual creativity of the people and are not directly regulated by civil law because the process of artistic and scientific and technical creativity remains outside the scope of its legal norms and does not function properly.

The relevance of this scientific article is due to the fact that copyright is a part of civil law and is aimed specifically at the protection of IP of any creative activity of people, it is also one of the essential factors in the perception of each state as a highly civilized society, not only on paper, but also in real life. Today, copyright is considered one of the rights that is quite important for every developed country, and particularly for Ukraine. Copyright appears in certain results of creative activity and arose precisely because of the need to be protected and to protect the rights of authors of scientific, literary and artistic works.

Creative activity, or simply creativity, is an activity resulting in something qualitatively new, distinguished by uniqueness, originality and socio-historical uniqueness [3, p. 20].

Intellectual activity and creative activity are mental activities. In this aspect, these two activities coincide. But not all mental activity is intellectual or creative. A person can work mentally, but cannot achieve a creative result. It should be mentioned that many people are engaged in mental activity, and with the development of society, there are more and more of them. These are scientists, engineers, teachers, doctors, etc. Creativity, as a result of which something new appears, is characteristic of not everyone. Therefore, intellectual activity differs from creative activity in that its results necessarily become objects of legal protection. Far from all, the results of creative activity become the objects of intellectual property, and therefore, objects of legal protection [3, p. 21].

The highly developed countries successfully cooperate with each other in the economic, political and cultural spheres of public life, in turn, thanks to the proper provision of relevant legal norms in accordance with modern living conditions, as well as the protection of copyright.

The sources of copyright include the following regulation documents: the Civil Code of Ukraine, Laws of Ukraine "On Copyright and Related Rights" dated 07.11.2001, "On Distribution of Audiovisual Works, Phonograms, Videograms, Computer Programs, Databases" dated 03.23. 2000, "On the peculiarities of state regulation of business entities related to the production, export, import of discs for laser reading systems" dated 17.01.2002, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of minimum remuneration (royalty) rates" for the use of objects of copyright and related rights" dated 18.01.2003 No. 72 and "On approval of the Procedure for state registration of copyright and contracts relating to the author's right to a work" dated 27.12.2001 No. 1756, etc. [2, p. 31].

Some aspects of this scientific research were considered in different periods by well-known foreign and domestic scientists. They are O. Orliuk, O. Denysiuk, O. Oliinyk, H. Androshchuk, O. Butnik-Siverska, S. Volkov, T. Rudnyk, O. Shtefan, V. Fuchejji, I. Blyznets, V. Kaliatin, N. Makohonova, L. Bentley, B. Sherman and others.

The objective of this study is to clarify the essence of copyright, namely its key concepts and basic provisions, mechanisms and tools of its protection in Ukraine. Objectives of the study are:

- 1) to find out the state of development of the researched problem in the scientific literature;
- 2) to define the objects and subjects, the main task, the basic provisions, and the basic principles of copyright;
- 3) to select actual material for research on this topic, organize it, and depict it;
- 4) the peculiarities of copyright protection in Ukraine should be considered;
- 5) to draw conclusions regarding the selected material.

Methods

Theoretical methods include analysis and synthesis of literature on the problem under study; practical methods are the selection of factual material on the basis of which conclusions about the essence of copyright. Key concepts and basic provisions, mechanisms and instruments of copyright protection in Ukraine will be formulated.

Results and Discussions

Copyright is a legal concept that gives authors and performers control over certain types of use of their works during a certain period of time, limiting the circle of people who can copy, modify, perform their works, or use them as part of other works [1, p. 17].

The task of copyright is to create the most favorable legal conditions for creative activity, to ensure the availability of the results of this activity for the entire society. Its main principle is the combination of the interests of the author and the interests of the whole society. Thus, the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" allows the free use of published works without the permission of the author, but within the limits of the Law (Articles 15-19). Copyright proclaims and provides broad protection of the personal non-property and property rights of authors [2, p. 31].

The economic purpose of copyright and related rights is to ensure:

- the rewards to authors and performing artists;
- satisfactory income from their capital investments, i.e., payback to producers of cultural products.

The Directive of the European Parliament (May, 2001) "On harmonization of some aspects of copyright and related rights in the information society" states that the protection of copyright and related rights is of great importance from the point of view of culture. In order for authors and performers to be able to carry out creative activities, they must receive remuneration for the use of their works, and producers will be able to finance further production from the income. Income corresponding to capital investment can be ensured only with an adequate level of protection of copyright and related rights [4, p. 50].

According to Article 8 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights":

1. Objects of copyright are works in the fields of science, literature and art, namely:
  - 1) literary works of a fictional, journalistic, scientific, technical or other nature (books, brochures, articles, etc.);
  - 2) performances, lectures, speeches, sermons and other oral works;
  - 3) computer programs;
  - 4) databases;
  - 5) musical pieces with and without text;
  - 6) dramatic, musical-dramatic pieces, pantomimes, choreographic and other works created for stage performance and their productions;
  - 7) audiovisual works;
  - 8) works of fine art;
  - 9) works of architecture, urban planning and garden and park art;
  - 10) photographic works, including works made by methods similar to photography;
  - 11) works of applied art, including works of decorative weaving, ceramics, carving, foundry, art glass, jewelry, etc.;

12) illustrations, maps, plans, drawings, sketches, and plastic works related to geography, geology, topography, technology, architecture and other fields of activity;

13) stage processing of the works specified in clause 1 of this part and processing of folklore suitable for stage performance;

14) derivative works;

15) collections of works, collections of works of folklore, encyclopedias and anthologies, collections of ordinary data, and other composite works, provided that they are the result of creative work in the selection, coordination or arrangement of the content without violating the copyright of the works included in them as constituent parts ;

16) translated texts for dubbing, dubbing, and subtitling in Ukrainian and other languages of foreign audiovisual works;

17) other works [5].

The part of the work that can be used independently is also protected, in particular, the original title.

Example; In 1999, the heirs of O. Tolstoy threatened the Moscow confectionery factory "Krasnyi Oktyabr" (Rus.«Красный октябрь») with a lawsuit for illegal use of the name of the writer's most famous fairy tale, "The Golden Key or The Adventures of Pinocchio"(Rus.«Золотой ключик или Приключения Буратино») as the name of the "Golden Key" toffee. It did not go to trial: an agreement on the author's remuneration was signed.

Criteria for the protection of works (for the protection of rights in court):

1) novelty (sometimes originality, which is not synonymous with novelty, can provide protection for similar works), that is, it means that the work is not plagiarized. Novelty can refer to both content and form.

Example; Stendhal used Italian medieval chronicles for his novels; Shakespeare used stories of ancient authors; painters used biblical subjects, often one and the same, but the form of these works was different;

2) expression in material form. Treated according to national legislation.

Examples.

USA: Any material form, now existing or hereafter invented, in which works can be perceived, reproduced, communicated, directly or by machine or device. This form should be stable for a considerable period.

Result: oral, dramatic, choreographic works, not captured on film, are not protected. Works on the Internet are not protected if they are not simultaneously recorded in real time.

Continental Europe: the form is not necessarily "material", but "objective", i.e. the form that allows the perception of the work by the senses, i.e. the works placed on the Internet are protected, regardless of the recording on the information medium [4, p. 52].

Certain categories of works are not recognized as objects of copyright, namely:

1) official documents of a political, legislative, or administrative nature (laws, court decisions, state standards, etc.) and their official translations issued by state authorities within their powers. However, it should be borne in mind that the authors of the drafts of the specified official documents have the right of authorship;

2) official symbols and signs (flags, coats of arms, orders, money signs, etc.),

3) announcements about the news of the day or announcements about current events that have the character of a regular press conference;

4) works of folk creativity;

5) results obtained with the help of technical means intended for the production of a certain kind – without the implementation of creative activity directly aimed at the creation of an individual work.

Legal protection extends only to the form of expression of the work and does not extend to ideas, theories, methods, procedures, processes, systems, methods, concepts, principles, discoveries or simply facts, even if they are expressed, described, explained, or illustrated in the work [2, p. 35].

Subjects of copyright are natural and juridical persons who are the bearers of subjective property and non-property rights and obligations [3, p. 151].

Subjects of copyright are:

- 1) authors of works of science, literature and art;
- 2) heirs of the authors;
- 3) persons to whom authors or their heirs have transferred their copyright property rights (successors).

Taking into account Article 435 of the Civil Code, the primary subject of copyright is the author of the work; the creator is only a natural person, regardless of age and citizenship. In the absence of evidence to the contrary, the author of the work is considered to be the natural person indicated in the usual way as the author on the original or copy of the work (presumption of authorship). The right to a work belongs to its real creator, the real author - the one who wrote a book, a painting, created music or a sculpture [2, p. 35].

The original copyright is called the author's copyright; the derivative one is the copyright of the successors.

According to Article 13 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", co-authors are persons whose joint creative work created a work.

The copyright for a work created in co-authorship belongs to all co-authors, regardless of whether such a work forms one inseparable whole or consists of parts, each of which has an independent meaning [6].

In accordance with Article 14 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", the author has the following personal non-property rights:

- 1) to demand recognition of one's authorship by properly indicating the author's name on the work and its copies and for any public use of the work, if this is practically possible;
- 2) to prohibit the mention of his name during the public use of the work if he, as the author of the work, wishes to remain anonymous;
- 3) to choose a pseudonym, indicate and demand the indication of a pseudonym instead of the real name of the author on the work and its copies and during any public use of it;
- 4) to demand preservation of the integrity of the work and oppose any twisting, distortion or other change of the work or any other encroachment on the work that may harm the honor and reputation of the author [5].

According to Article 15 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights", the property rights of the author (or other person who owns the copyright) include:

- a) exclusive right to use the work;
- b) the exclusive right to permit or prohibit the use of the work by other persons.

The property rights of the author (or other person who has copyright) may be transferred (alienated) to another person in accordance with the provisions of Article 31 of this Law, after which this person becomes the subject of copyright.

The author's exclusive right to use the work by the author (or another person who holds the copyright) allows him to use the work in any form and in any way.

The exclusive right of the author (or other person who owns the copyright) to permit or prohibit the use of the work by other persons gives him the right to permit or prohibit:

- 1) reproduction of works;
- 2) public performance and public notification of works;
- 3) public demonstration and public display;
- 4) any repeated publication of works if it is carried out by an organization other than the one that carried out the first publication;
- 5) translations of works;
- 6) revisions, adaptations, arrangements and other similar changes to works;
- 7) inclusion of works as constituent parts of collections, anthologies, encyclopedias, etc.;

8) distribution of works by means of the first sale, alienation in another way, leasing or rental and by other means of transfer before the first sale of copies of the work;

9) presenting one's works to the public in such a way that its representatives can access the works from any place and at any time of their own choice;

10) leasing and (or) commercial rental after the first sale; alienation by other means of original or copies of audiovisual works, computer programs, databases, musical works in sheet music, as well as works recorded in phonograms or videograms or in computer-readable form;

11) Importation of copies of works.

This list is not exhaustive [7].

Conclusions

Therefore, copyright protects not the ideas themselves, but the form of their expression. Legal protection comes into force only when these ideas are realized on a physical medium. From an objective point of view, copyright is a set of civil-law norms that regulate relations that arise during the creation and use of works of art, science, and literature, and from a subjective point of view, it is personal non-property and property rights that arise in connection with the creation of works of science, literature and art by the persons to whom they belong and are protected by law.

Acquiring certain knowledge in the field of copyright will make it possible to learn how to find IP objects in one's works, developments and products that are created at the same time, to obtain the right to protect IP both in our country and abroad, and also give the opportunity to turn it into an absolutely competitive product on the market, which with rational and correct use can become profitable, highly profitable and important.

With the help of intellectual and creative activity, it is possible to achieve a high socio-economic level of welfare in society.

Ukraine is not far behind the world leaders and has a rather powerful intellectual potential and numerous world-class achievements, but for the most part, they were not properly directed to the benefit of our people.

Literature:

1. Авторське право для бібліотекарів. К.: ТОВ «ІММ «ФРАКСІМ», 2015. 196 с.
2. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
3. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
4. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник. К.: НТУУ «КПІ», 2013. 140 с.
5. Закон України «Про авторське право та суміжні права». Відомості Верховної Ради України. 1994, № 13, ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
6. Закон України «Про авторське право та суміжні права». Відомості Верховної Ради України. 2011, № 32, ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
7. Закон України «Про авторське право та суміжні права». Відомості Верховної Ради України. 2003, № 35, ст. 271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

References:

1. Avtorske pravo dlia bibliotekariv: Pidruchnyk [Copyright for Librarians: A Textbook]. Kyiv, TOV «ІММ «FRAKSIM» Publ., 2015, 196 p.
2. Aksyutina, A. V., Nestertsova-Sobakar, O. V. & Tropin, V. V. (2017). *Intelektualna vlasnist: navch. posibnyk* [Intellectual property: teach. manual]. Dnipro, DSUIA Publ., 140 p.
3. Orliuk, O. P., Androshchuk, H. O. & Butnik-Siverskyi, O. B. (2007). *Pravo intelektualnoi vlasnosti: Akad. kurs: Pidruch. dlia stud. vyshchychkh navch. zakladiv* [Intellectual property law:

Academic Course: Textbook for students of higher education institutions]. Kyiv, Vydavnychi Dim «In Yure» Publ., 696 p.

4. Verba, I. I. (2013). *Osnovy intelektualnoi vlasnosti: navchalnyi posibnyk*. [Fundamentals of Intellectual Property: A Tutorial]. Kyiv, NTUU «KPI» Publ., 140 p.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994) The Law of Ukraine ‘On Copyright and Related Rights’. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 13, article 64. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011) The Law of Ukraine ‘On Copyright and Related Rights’. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 32, article 314. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003) The Law of Ukraine ‘On Copyright and Related Right’. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 35, article 271. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

Мета даної наукової статті полягає у тому, щоб з'ясувати суть авторського права, а саме його ключові поняття та основні положення, визначити механізми та інструменти його охорони в Україні.

Методи. Теоретичні – аналіз та синтез літератури з досліджуваної проблеми; практичні – відбір фактичного матеріалу, на основі якого будуть сформульовані висновки про суть авторського права, його ключові поняття та основні положення, механізми та інструменти його охорони в Україні.

Результати. XXI століття вважається початком нової ери, яка характеризується глобальними технологіями, високою інформатизацією та механізацією, динамічним ростом економіки. У цьому столітті основна увага суспільства приділяється інтелектуальному продукту, який утворює основу поняття "інтелектуальна власність" (ІВ) в економіко-правовому контексті.

Зібраний фактичний матеріал дозволяє зробити висновок, що сучасний розвиток будь-якої галузі людської діяльності (культура, промисловість, агропромисловий комплекс, охорона здоров'я тощо) неможливий без належного технічно-наукового забезпечення та духовних досягнень суспільства. Ці аспекти тісно пов'язані та взаємозалежні. Таким чином, проблема належного використання інтелектуального потенціалу суспільства і нації в цілому вимагає постійної уваги та підтримки з боку держави.

Існування сучасної системи правового захисту ІВ в Україні сприяє збереженню та збагаченню технічно-наукового потенціалу держави, розвитку національної економіки та міжнародної торгівлі, а також залученню іноземних інвестицій, зокрема у вигляді передових технологій, що дозволяє Україні вступати на світовий ринок інтелектуальної власності як рівноправного партнера.

Норми авторського права, разом з положеннями про суміжні права, утворюють єдиний інститут права ІВ – інститут авторського права та суміжних прав.

Об'єктивно авторське право розглядається як комплекс цивільно-правових норм, що регулюють відносини, що виникають при створенні та використанні творів мистецтва, науки та літератури.

Суб'єктивно авторське право представляє собою особисті та майнові права, які виникають у зв'язку із створенням творів науки, літератури та мистецтва особами, що їх створили, та які підлягають захисту згідно з законом.

Важливо відзначити, що авторське право виникає негайно з моменту створення твору, і цей момент визнається проявом твору на матеріальному носії таким чином, щоб його можна було розуміти іншим особам.

Ключові слова: авторське право, інтелектуальна власність, об'єкти авторського права, суб'єкти авторського права, принципи авторського права, положення авторського права, специфіка авторського права

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-61-69

УДК 349.22 – 055.2

Шульженко І. В.,
канд. юрид. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0414-6686

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

UDC 349.22 – 055.2

Shulzhenko I. V.,
PhD in Juridical sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0414-6686

SOCIAL ASSISTANCE FOR INTERNALLY DISPLACED PERSONS: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION AND EFFICIENCY

***Мета.** Дослідження проблеми реалізації та ефективності соціальної допомоги, що надається внутрішньо переміщеним особам в Україні.*

***Методи.** Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової, науково-популярної літератури та нормативно-правових актів які надають певні матеріальні пільги внутрішньо переміщеним особам в Україні.*

***Результати.** Автор обґрунтовує та аналізує ефективність соціальної допомоги, яка надається внутрішньо переміщеним особам, та пропонує застосувати певні зміни та доповнення в чинне законодавство, яке регулює процедуру нарахування, визначення і виплати соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні, а саме скасувати певні норми, які позбавляють права внутрішньо переміщених осіб на отримання соціальної допомоги.*

По-перше, скасувати частину 3 пункту 7 Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 20 березня 2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», яка передбачає підставою для відмови у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеній особі наявність на депозитному банківському рахунку (рахунках) у такої особи коштів у загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень.

По-друге, скасувати частину 4 пункту 7 «Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 20 березня 2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», яка передбачає підставою для відмови у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеній особі здійснення такою особою операції з купівлі безготівкової та/або готівкової іноземної валюти (крім валюти, отриманої від благодійних організацій або придбаної для оплати медичних (у тому числі реабілітаційних, протезування) соціальних та/або освітніх послуг), а також банківських металів на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень.

По-третє, скасувати частину 2 пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб» № 709 від 11 липня 2023 р., яка

передбачає підставою для відмови у наданні соціальної допомоги внутрішньо переміщеній особі виїзд такої особи за кордон.

На думку автора такі норми по-перше приносять негативний економічний ефект, а по-друге позбавляють внутрішньо переміщених осіб матеріальної підтримки у дуже скрутний для них час.

Ключові слова: соціальна допомога, пільги, переваги, соціальні та правові гарантії, внутрішньо переміщені особи

Постановка проблеми. Після окупації Росією Автономної Республіки Крим та деяких регіонів Донецької і Луганської областей у 2014 році багато громадян України були вимушені покинути свої домівки і переміститися в інші регіони України. Такі громадяни отримали статус внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО).

24 лютого 2023 року після повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну почався другий етап російсько-української війни, в результаті якого утворилася ще більша кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні. Варто зазначити, що внутрішньо переміщені особи на новому місці проживання зазнали певних матеріальних і моральних труднощів і тому потребують певної підтримки від держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню правового регулювання надання додаткових юридичних гарантій внутрішньо переміщеним особам, які отримали статус ВПО до повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну були присвячені праці таких науковців як Є. Микитентко [1, с. 173–176], І. Козинець, Л. Шестак [2, с. 258–261], але проблемі ефективності соціальної допомоги, що надається внутрішньо переміщеним особам, які отримали такий статус після 24 лютого 2023 року не було надано достатньої уваги.

Невирішені раніше проблеми. Хоча в науковій літературі і містяться публікації, щодо правового і соціального захисту внутрішньо-переміщених осіб, на даний час існує досить невелика кількість наукових досліджень, які б комплексно охоплювали проблему ефективності соціальної допомоги, що надається внутрішньо переміщеним особам в Україні після 24 лютого 2023 року.

Метою статті є обґрунтування і аналіз соціальної допомоги, що надається внутрішньо переміщеним особам в Україні після 24 лютого 2023 року, а також внесення пропозицій щодо удосконалення соціального і правового захисту внутрішньо переміщених осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Міністерства соціальної політики України після 24 лютого 2022 року кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягла 4,9 млн осіб [3].

Законодавство України, що надає певні соціальні і правові гарантії та пільги внутрішньо переміщеним особам складається з:

- 1) Конституції України;
- 2) законів України таких як:
  - Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII;
  - Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» від 16.09.14р. № 1680-VII;
  - Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» від 02.09.14р. N 1669-VII;
  - Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 24.12.15р. № 921-VIII;
  - Закон України «Про житловий фонд соціального призначення» від 12.01.2006 р. № 3334-IV;
- 3) постанов Кабінету Міністрів України таких як:
  - Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам № 332 від 20 березня 2022 р. № 332;

- Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб № 709 від 11 липня 2023 р.
- Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання окремих питань стосовно внутрішньо переміщених осіб № 1226 від 21 листопада 2023 р.

Вищепераховані нормативно-правові акти покликані забезпечувати додатковий правовий і соціальний захист та додаткові правові і соціальні гарантії для внутрішньо переміщених осіб.

З метою фінансової підтримки та соціального захисту внутрішньо переміщених осіб 1 жовтня 2014 р. Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова № 505 Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

Відповідно до цієї постанови було встановлено щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. А також затверджений Порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг.

«Грошова допомога надавалася внутрішньо переміщеним особам, які перемістилися з тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктів, розташованих на лінії зіткнення, а також внутрішньо переміщеним особам, житло яких зруйновано або стало непридатним для проживання внаслідок проведення антитерористичної операції або заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, їх дітям, які народилися після дати початку проведення антитерористичної операції, тимчасової окупації або заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та взяті на облік у структурних підрозділах з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органах з питань соціального захисту населення міських, районних у містах (у разі утворення) рад (далі - уповноважені органи), з дня звернення за її призначенням по місяць зняття з такого обліку включно, але не більше ніж на шість місяців» [4].

Відповідно до п. 3 постанови Кабінету міністрів України № 505 Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг «Грошова допомога внутрішньо переміщеним особам призначалася на сім'ю та виплачувалася одному з її членів за умови надання письмової згоди у довільній формі про виплату йому грошової допомоги від інших членів сім'ї (далі - уповноважений представник сім'ї) у таких розмірах:

для осіб, які отримують пенсію, та інших осіб, які досягли пенсійного віку (крім осіб з інвалідністю), дітей, осіб, які досягли 18-річного віку та продовжують навчання за денною формою в закладах освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) або вищої освіти, до закінчення таких закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, - 1000 гривень на одну особу (члена сім'ї);

для осіб з інвалідністю I групи та дітей з інвалідністю – 130 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

для осіб з інвалідністю II групи – 115 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

для осіб з інвалідністю III групи – прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність;

для працездатних осіб – 442 гривні на одну особу (члена сім'ї).

Загальний розмір допомоги на сім'ю розраховувався як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не міг перевищувати 3000 гривень, для сім'ї, до складу якої входить

одна особа з інвалідністю або дитина з інвалідністю, – 3400 гривень, для багатодітної сім'ї – 5000 гривень. Загальний розмір допомоги на сім'ю, до складу яких входять двоє і більше осіб з інвалідністю (дітей з інвалідністю), максимальним розміром не обмежувався» [4].

Але повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2023 року і як наслідок бойові дії з використанням важкої артилерії та авіації спричинило дуже великі руйнування житлового фонду в Україні. Багато громадян України залишилися без житла, особистого майна, заощаджень і вимушені були переїжджати в іншу місцевість та шукати тимчасове орендоване житло за яке потрібно платити певні кошти.

І тому для більш ефективного соціального та правового захисту внутрішньо переміщених осіб Кабінетом Міністрів України 20 березня 2022 р. була прийнята постанова № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», якою затверджено «Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам». Відповідно до вищевказаного порядку були змінені умови і розміри грошової допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам.

Так згідно з п. 2. Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 20 березня 2022 р. № 332 Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам:

«З 1 серпня 2023 р. допомога призначається на шість місяців внутрішньо переміщеній особі, яка вперше звернулася за призначенням допомоги, та виплачується щомісяця внутрішньо переміщеній особі або уповноваженій особі на внутрішньо переміщену особу у випадку недієздатності отримувача або дитину (далі - уповноважена особа) у такому розмірі:

для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень;

для інших осіб – 2000 гривень.

Допомога призначається на кожну внутрішньо переміщену особу (далі - отримувач), відомості про якого включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Допомога призначається за повний місяць, у якому уповноважена особа звернулася за її наданням, незалежно від дати такого звернення.

З 1 листопада 2023 р. допомога призначається на шість місяців на сім'ю, яка вперше звернулася за призначенням допомоги, та виплачується щомісяця одному з членів сім'ї (далі – уповноважена особа) у такому розмірі:

для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень;

для інших осіб – 2000 гривень.

Допомога призначається на кожного члена сім'ї (далі – отримувач), відомості про якого включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Допомога призначається за повний місяць, у якому уповноважена особа звернулася за її наданням, незалежно від дати такого звернення» [5].

Тобто розмірі фінансової допомоги було збільшено, але Кабінет Міністрів України застосував і певні умови при яких допомога не призначається або взагалі не виплачується внутрішньо переміщеній особі.

Так згідно з п. 7. Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 20 березня 2022 р. № 332 Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам:

«Допомога не призначається/не виплачується внутрішньо переміщеній особі, яка вперше звертається за її призначенням, починаючи з 1 серпня 2023 р., якщо протягом трьох місяців перед зверненням або під час її отримання:

1) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, придбано транспортний засіб (механізм), що підлягає реєстрації в установленому законодавством порядку, з року випуску якого минуло менш як п'ять років (крім мопеда або причепа).

При цьому не враховуються мотоцикли, вартість яких на дату набуття права власності не перевищує тринадцяти розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, на 1 січня року, з якого призначається допомога; самостійно зібрані транспортні засоби; транспортні засоби, придбані особою з інвалідністю I та II групи; одержані безоплатно чи придбані на пільгових умовах через органи соціального захисту населення/одержані через благодійні організації, у тому числі за рахунок грошової допомоги на придбання автомобіля; транспортні засоби, які перебувають у розшуку у зв'язку з незаконним заволодінням або фізично знищені, що підтверджується відповідними документами, а також транспортні засоби, придбані батьками-вихователями дитячих будинків сімейного типу, багатодітними сім'ями та сім'ями з дітьми з інвалідністю, сім'ями з особами з інвалідністю I та II групи, які досягли 80-річного віку;

2) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, здійснено на суму, що перевищує 100 тис. гривень, купівлю земельної ділянки, квартири (будинку) (крім житла, розташованого на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, зазначених у переліку територій, щодо яких не визначено дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації, якщо купівля була здійснена до дати включення до переліку територій активних бойових дій, можливих бойових дій або тимчасової окупації, або житла, яке зруйновано), іншого нерухомого майна, цінних паперів та інших фінансових інструментів, віртуальних активів (у значенні, наведеному в Законі України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"), оплачено (одноразово) інші товари довгострокового вжитку (крім автомобілів, будівельних матеріалів, якщо в особи пошкоджено/знищено житло) або оплачено (одноразово) будь-які роботи або послуги (крім будівельних, якщо в особи пошкоджено/знищено житло, медичних, освітніх та житлово-комунальних послуг згідно із соціальною нормою житла);

3) внутрішньо переміщена особа, яка звертається за допомогою на проживання, або є отримувачем допомоги, на 1 число місяця, з якого призначається допомога, або на 1 число кожного місяця, в якому отримується допомога, має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти в загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень, або облігації внутрішньої державної позики, строк погашення яких настав або визначений моментом пред'явлення вимоги, на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень;

4) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, здійснила операції з купівлі безготівкової та/або готівкової іноземної валюти (крім валюти, отриманої від благодійних організацій або придбаної для оплати медичних (у тому числі реабілітаційних, протезування) соціальних та/або освітніх послуг), а також банківських металів на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень;

5) внутрішньо переміщена особа, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, на 1 число місяця, з якого призначається допомога, або на 1 число кожного місяця, в якому отримується допомога, має у власності житлове приміщення/частину житлового приміщення, що розташоване на територіях, не включених до переліку територій, або територіях, включених до переліку територій, щодо яких визначено дату завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації (крім житлових приміщень, які непридатні для проживання, що документально підтверджується органом місцевого самоврядування, або інформації (за технічної можливості), внесеної до Реєстру пошкодженого та знищеного майна, або житлового приміщення (частини житлового приміщення площею менш як 13,65 кв. метра на одного члена сім'ї), або житлового приміщення (частини житлового приміщення, придбаного за кошти, отриманого на підставі договору кредиту, якщо перший внесок, сплачений уповноваженою особою або отримувачем, становив менш як 100 тис. гривень);

б) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, здійснила купівлю квартири (будинку) за рахунок коштів, виділених з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 719 “Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей” (Офіційний вісник України, 2016 р., № 83, ст. 2742; 2017 р., № 22, ст. 605), від 28 березня 2018 р. № 214 “Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей” (Офіційний вісник України, 2018 р., № 29, ст. 1029), від 18 квітня 2018 р. № 280 “Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України” (Офіційний вісник України, 2018 р., № 35, ст. 1231) і від 20 лютого 2019 р. № 206 “Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь в Революції Гідності, а також членів їх сімей” (Офіційний вісник України, 2019 р., № 24, ст. 845) (крім осіб, у яких квартира/будинки розташовані на територіях, включених до переліку територій, крім територій, для яких визначено дати завершення бойових дій).

7) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, перебувала та після переміщення перебуває на повному державному утриманні в будинку дитини, дитячому будинку, дитячому будинку-інтернаті, психоневрологічному інтернаті, будинку-інтернаті для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю, спеціальному будинку-інтернаті системи соціального захисту населення;

8) внутрішньо переміщеною особою, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, перебувала та після переміщення перебуває на повному державному утриманні в школі-інтернаті, закладі спеціалізованої освіти військового (військово-спортивного) спрямування;

9) внутрішньо переміщена особа, яка звертається за допомогою на проживання або є отримувачем допомоги, відбуває покарання в місцях позбавлення волі» [5].

Крім того відповідно до постанови Кабінету Міністрів України Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб № 709 від 11 липня 2023 р. з 1 серпня 2023 р. виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам (далі – допомога), які перемістилися з територій, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією та яким допомогу було призначено відповідно до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» (Офіційний вісник України, 2022 р., № 26, ст. 1418), продовжується автоматично на один шестимісячний період. Виплата допомоги не продовжується особам, які:

«- перебувають за кордоном більш як 30 календарних днів підряд (до 30-денного періоду перебування за кордоном не включаються дні службового відрядження, оздоровлення дітей, стажування, лікування, реабілітації, що підтверджується відповідними документами, зокрема за запрошенням приймаючої сторони, а також дні перебування за кордоном з таких причин, як смерть членів сім'ї особи та її родичів, догляд за хворою дитиною віком до 18 років, перебування у закладах охорони здоров'я, судових та правоохоронних органах, у зв'язку з якими особа не за власним бажанням не могла повернутися з-за кордону та може підтвердити такі обставини документально);

- відбувають покарання в місцях позбавлення волі;

- були засуджені за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтями 109, 110, 111 або частинами третьою - восьмою статті 111-1 Кримінального кодексу України, або оголошені в розшук у разі отримання такої інформації про осіб структурним підрозділом з питань соціального захисту населення районної, районної у м. Києві державної адміністрації,

виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення) ради (далі – орган соціального захисту населення) від правоохоронних органів;

- повернулися до покинутого місця проживання на територіях, включених до переліку територій, щодо яких не визначено дати завершення бойових дій (припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації» [6].

Також постанова Кабінету Міністрів України Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб № 709 від 11 липня 2023 р. передбачає що з 1 вересня 2023 р. виплата допомоги припиняється внутрішньо переміщеним особам, зазначеним у пункті 1 цієї постанови, якщо за результатами верифікації встановлено, що після набрання чинності цієї постанови:

«1) внутрішньо переміщена особа придбала транспортний засіб (механізм), що підлягає реєстрації в установленому законодавством порядку, з року випуску якого минуло менш як п'ять років (крім мопеда або причепа).

2) внутрішньо переміщена особа здійснила на суму, що перевищує 100 тис. гривень, купівлю земельної ділянки, квартири (будинку) (крім житла, отриманого або придбаного за рахунок державного чи місцевого бюджету), іншого нерухомого майна, цінних паперів та інших фінансових інструментів, віртуальних активів (у значенні, наведеному в Законі України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”), інших товарів довгострокового вжитку (крім будівельних матеріалів, якщо в особи пошкоджено/знищено житло, та автомобілів) або оплатила (одноразово) будь-які роботи чи послуги (крім будівельних, якщо в особи пошкоджено/знищено житло, медичних, освітніх та житлово-комунальних послуг згідно із соціальною нормою житла);

3) внутрішньо переміщена особа має на депозитному банківському рахунку (рахунках) кошти у загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень, або облігації внутрішньої державної позики, строк погашення яких настав або визначений моментом пред'явлення вимоги, на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень;

4) внутрішньо переміщена особа здійснила операції з купівлі безготівкової та/або готівкової іноземної валюти (крім валюти, отриманої від благодійних організацій або придбаної для оплати медичних (у тому числі реабілітаційних, протезування) соціальних та/або освітніх послуг), а також банківських металів на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень;

5) внутрішньо переміщена особа має у власності житлове приміщення/частину житлового приміщення, що розташовані на територіях, не включених до переліку територій, або на територіях, включених до переліку територій, щодо яких визначено дату завершення бойових дій (дату припинення можливості бойових дій) або тимчасової окупації (крім житлових приміщень, які непридатні для проживання, що документально підтверджено органами місцевого самоврядування або за технічної можливості інформацією щодо житлових приміщень, внесених до Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації проти України, або житлового приміщення (частини житлового приміщення площею менш як 13,65 кв. метра на одного члена сім'ї)» [6].

На нашу думку певні норми вищевказаних нормативно-правових актів, які позбавляють внутрішньо переміщених осіб права на отримання соціальної допомоги є недоречними та антигуманними.

По-перше, позбавлення соціальної допомоги у разі наявності на депозитному банківському рахунку (рахунках) коштів у загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень, або облігації внутрішньої державної позики, строк погашення яких настав або визначений моментом пред'явлення вимоги, на загальну суму, що перевищує 100 тис. гривень призводить до того, що кошти, які залишилися у внутрішньо переміщених осіб не будуть вкладені в

банківську систему України, яка є «кровоносними судинами» і без того вже зруйнованої війною економіки України.

По-друге, позбавлення соціальної допомоги внутрішньо переміщених осіб у разі виїзду за кордон також не є доречним. Переважна більшість громадян України, що виїхали за кордон це жінки та діти, які рятувалися від війни. Економія на такій категорії громадян державних коштів є по меншій мірі антигуманною.

По-третє, позбавлення соціальної допомоги ВПО, які купили іноземну валюту (наприклад з метою виїзду за кордон) також, на нашу думку не є доречним і позбавляє грошової допомоги вразливі категорії громадян України.

Висновки. Отже, законодавець з одного боку декларує матеріальну підтримку внутрішньо переміщених осіб шляхом надання їм соціальної допомоги, а з іншого застосовує певні обмеження і умови щодо отримання такої допомоги. Ми вважаємо, що було б доречно скасувати норми, які позбавляють права внутрішньо переміщених осіб на отримання соціальної допомоги у разі:

наявності на депозитному банківському рахунку (рахунках) коштів у загальній сумі, що перевищує 100 тис. гривень;

виїзду за кордон;

купівлі іноземної валюти на суму, що перевищує 100 тис. гривень.

На наш погляд такі норми по-перше приносять негативний економічний ефект для держави в цілому, а по-друге позбавляють внутрішньо переміщених осіб матеріальної підтримки у дуже скрутний для них час.

Список літератури:

1. Микитентко Є. В. Загальні проблеми реалізації правового статусу внутрішньо переміщених осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 4. 315 с.
2. Козинець І. Г., Шестак Л. В. Міжнародні стандарти захисту та допомоги внутрішньо переміщеним особам. *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15) частина 1. 328 с.
3. Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. URL : <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html/>
4. Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України і районів проведення антитерористичної операції: Постанова КМУ № 505 від 01.10.2014 р. Офіційний вісник України, 80 Ст. 2271.
5. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова КМУ № 332 від 20.03.2022 р. Офіційний вісник України, 26 Ст. 1418.
6. Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених: Постанова КМУ № 709 від 11.07.2023 р. Офіційний вісник України, 69 Ст. 3990.

References:

1. Mykytenko, Ye. V. (2015). *Zagalni problemy realizatsii pravovoho statusu vnutrishnio peremishchenykh osib* [General problems of implementing the legal status of internally displaced persons]. *Yurydychnyi naukovyj elektronnyi zhurnal* [Juridical scientific electronic journal], no. 4, 315 p.
2. Kozynets, I. H. & Shestak, L.V. (2014). *Mizhnarodni standarty zakhystu ta dopomohy vnutrishnio peremishchenym osobam* [International standards for protection and assistance for internally displaced persons]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], no. 12 (15), part 1, 328 p.
3. Ministry of Social Policy of Ukraine. Official web-portal. Available at : <https://www.msp.gov.ua/news/14748.html/>
4. The Cabinet of Ministry of Ukraine (2014) Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine ‘On the provision of monthly targeted assistance to persons displaced from the temporarily occupied territory of Ukraine and the areas of the anti-terrorist operation’ no. 505 from 01.10.2014. *Official Gazette of Ukraine*, 80 Art. 2271.

5. The Cabinet of Ministry of Ukraine (2022) Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'Some issues of payment of accommodation allowance to internally displaced persons' no. 332 from 20.03.2022. *Official Gazette of Ukraine*, 26 Art. 1418.

6. The Cabinet of Ministry of Ukraine (2023) Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine 'Some issues of support for internally displaced persons' no. 709 from 11.07.2023. *Official Gazette of Ukraine*, 69 Art. 3990.

Objective. *The objective of the article is the study of the problem of implementation and effectiveness of social assistance provided to internally displaced persons in Ukraine.*

Methods. *Solving the set tasks is carried out using such methods as the analysis and generalization of scientific, popular scientific literature and legal acts that provide certain material benefits to internally displaced persons in Ukraine.*

Results. *The author substantiates and analyzes the effectiveness of social assistance provided to internally displaced persons and proposes to apply certain changes and additions to the current legislation, which regulates the procedure for calculating, determining and paying social assistance to internally displaced persons in Ukraine, namely to cancel certain norms that deprive internally displaced persons of their right to receive social assistance.*

First, to cancel Part 3 of Clause 7 of the Procedure for Providing Accommodation Assistance to Internally Displaced Persons, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2022 No. 332 "Some Issues of Payment of Accommodation Assistance to Internally Displaced Persons", which provides grounds for refusing to provide social assistance to an internally displaced person if such person has funds in the deposit bank account(s) in the total amount exceeding UAH 100,000.

Secondly, to cancel Part 4 of Clause 7 of the "Procedure for providing accommodation assistance to internally displaced persons", approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2022 No. 332 "Some issues of payment of accommodation assistance to internally displaced persons", which provides grounds for refusing provision of social assistance to an internally displaced person, execution by such person of a transaction for the purchase of non-cash and/or cash foreign currency (except currency received from charitable organizations or purchased for payment of medical (including rehabilitation, prosthetics) social and/or educational services), as well as bank metals for a total amount exceeding UAH 100,000.

Thirdly, to cancel part 2 of paragraph 1 of the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of support for internally displaced persons" No. 709 of July 11, 2023, which provides that the reason for refusing to provide social assistance to an internally displaced person is the departure of such a person abroad.

In author's opinion, such regulations firstly bring a negative economic effect, and secondly, they deprive internally displaced persons of material support in a very difficult time for them.

Key words: *social assistance, benefits, benefits, social and legal guarantees, internally displaced persons*

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-70-75
УДК 81'255.2

Покулевська А. І.,
канд. філ. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг,
Україна, e-mail: pokulevska@donnuet.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2531-0430>

КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

UDC 81'255.2

Pokulevska A. I.,
PhD in Philological sciences,
Associate Professor

Mykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of
Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: pokulevska@donnuet.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2531-0430>

CULTURAL-SPECIFIC PROBLEMS OF LEGAL TEXTS TRANSLATION

***Мета.** Дослідити культурно-специфічні проблеми перекладу юридичних текстів з німецької мови українською та навпаки.*

***Методи.** Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової літератури з проблем перекладознавства; системний аналіз та для збору мовних фактів була використана методика суцільної вибірки.*

***Результати.** Проблема перекладу термінології є однією з основних проблем перекладу юридичних текстів. Головна складність полягає в багатозначності німецьких юридичних термінів. Інша трудність пов'язана з тим, що різні країни мають нерівні характеристики в одних і тих же сферах життя, і, відповідно, неминуче відрізняються і в сфері права. Це стосується, в першу чергу, розбіжностей правових систем України та Німеччини. Тому під час перекладу слід звертати увагу на те, що певні факти не завжди знаходять еквівалент в іншій мові, тому що вони не існують у такому вигляді. Так само однакові терміни в двох мовах не завжди мають однаковий зміст або обсяг. Також тому, що в так званих спеціалізованих текстах, через їхню тематику та часту мовну та формальну стандартизацію, вплив культурних особливостей є меншим, ніж у літературних чи рекламних текстах. Отже, щоб здійснити коректний переклад юридичного тексту з німецької мови українською, необхідно враховувати культурно-специфічні особливості обох країн, мати знання з лінгвокраїнознавства, історії, а також володіти фаховими та галузевими знаннями. Тому що недостатнє знання історії народу, його культури, звичаїв, суспільного ладу, особливостей політичного життя може призвести до неадекватного перекладу. З іншого боку, переклад спеціалізованих юридичних текстів не повинен зосереджуватися виключно на лінгвістичних аспектах, інакше «функціонально адекватний» переклад не буде досягнутий.*

***Ключові слова:** перекладознавство, німецька мова, термін, юридична лексика*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день міжнародна співпраця між Україною та Німеччиною посилюється і через це виникає постійна потреба в якісних перекладах юридичних текстів з німецької мови українською та навпаки. Проте, як і будь-який напрямок

перекладознавства, юридичний переклад є вузькоспеціалізованим та має свої певні особливості та труднощі. Вони пов'язані, в першу чергу, з полісемією та синонімічністю юридичної термінології, коли терміни нагадують загальновідомі поняття, проте в певному контексті вони отримують зовсім інше значення. Іншою причиною виникнення труднощів при роботі над перекладом юридичного тексту є недостатня обізнаність перекладача з історії та лінгвокраїнознавства Німеччини та України. Ці та інші особливості та труднощі юридичного перекладу й досі недостатньо висвітлені в сучасному українському перекладознавстві.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженню термінів, їхніх видів та класифікацій присвятили свої роботи Н. Білозерська, Д. Лотте, М. Вакуленко, І. Квитко, М. Глушко тощо. Проблеми перекладу юридичних текстів досліджували С. Власенко, М. Газматов, В. Карабан, Т. Супрун, Л. Черноватий, В. Шабуніна. Теоретичну базу даного дослідження склали наукові праці таких вчених та науковців, як І. Сойко, А. Гриненко, Д. Гавура, О. Шаблій, Т. Кияк, А. Науменко тощо.

Мета статті – дослідити культурно-специфічні проблеми перекладу юридичних текстів з німецької мови українською та навпаки.

Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких **методів**, як аналіз та узагальнення наукової літератури з проблем перекладознавства; системний аналіз та для збору мовних фактів була використана методика суцільної вибірки.

Виклад основного матеріалу. Наскільки важливими для перекладача є культурні знання, проявляється у вимозі, щоб цільовий текст звучав якомога ближче до оригінального, наче його написав носій мови. Знання краєзнавства високо цінуються у цьому аспекті, вважається, що мовні навички перекладача є наслідком цих культурних знань і про нього можна говорити як про «культурного посередника». «Переклад – це відповідь на текст вихідною мовою. Це може бути успішним лише тоді, коли перекладач достатньо знайомий із позамовними зв'язками тексту» [5, с. 276], – наголошує Ф. Пепке. Однак такі зв'язки, які лежать поза текстом, але пов'язані з його змістом, мають соціокультурний характер. З цього випливає, що переклад кожного юридичного тексту несе з собою культурно-специфічні проблеми. У цій розвідці наведено приклади проблем перекладу, пов'язаних із культурними елементами.

Діапазон юридичних текстів варіюється від статей у пресі з юридичною інформацією до договорів приватного права. Спочатку розглянемо ряд загальних проблем, як пов'язані з перекладом юридичної термінології [2, с. 474–475]:

- 1) Труднощі, пов'язані із специфічними характеристиками юридичного терміну, наприклад, кліше, скорочення, аббревіатури та «фальшиві друзі перекладача»;
- 2) Труднощі, які виникають через неспівпадіння юридичних систем держав, відповідно, через розбіжності понять, які передаються термінами-аналогами, існування специфічних для однієї терміносистеми одиниць і відсутність перекладацьких еквівалентів в іншій (*der Bundesanwalt* – федеральний прокурор (ця реалія відсутня в українській правовій системі, натомість є Генеральний прокурор, прокурор місцевої прокуратури, в тому числі військової прокуратури); *die Autobahnbenutzungsgebühr* – мито за проїзд по автостраді (це поняття теж відсутнє в українських реаліях));
- 3) Труднощі суб'єктивного характеру, пов'язані з недостатньою підготовкою осіб, які займаються перекладацькою діяльністю.

Також можна назвати ще такі особливості німецьких юридичних термінів, як їхня полісемія, коли один термін в німецькій мові може мати декілька значень. Наприклад, слово *Schuld* має в німецькій мові декілька значень: 1) вина; 2) грошовий борг; зобов'язання та 3) шкода, збиток. Тому при перекладі цього терміну слід враховувати ці значення та контекст. Іншою особливістю німецької термінології є їхня синонімічність, що може викликати великі труднощі при перекладі. Так, в німецькій мові існує кілька синонімів з термінологічним значенням «злочин»: *Verbrechen*, *Straftat* (кримінальне каране діяння), *Tat* (дія; діяння; злочин), *Vergehen* (проступок, малозначний злочин), *Delikt* (делікт, правопорушення,

проступок; злочин) [3, с. 117]. Або інший приклад – для обвинуваченої сторони в німецькій юриспруденції існує цілий ряд варіантів: *der Verkläger*; *der Verbrecher*; *der Angeschuldigte*; *der Verhaftete*; *der Gefangene*; *der Mörder*; *der Stehler*. Перекладачеві необхідно добре знати та відчувати різницю між цими термінами, в деяких випадках синонімами, щоб не припуститися грубою помилки.

Тепер розгляньмо докладніше вибірку проблем перекладу, пов'язаних із культурою.

а) Реалії (об'єкт, ситуація, дія, установа, офіс, процедура, подія, традиція, тип тексту тощо) не мають еквівалента в іншій культурі. Наприклад такі терміни як *Reichsgesetz*, *Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes*, *der Volkswagen*, „*Hitlerjugend*“ не мають еквівалентів в українській мові.

Через те, що Україна унітарна демократична парламентсько-президентська республіка, а Німеччина федеративна республіка, вони мають відмінності в державному устрої та в державних органах: *der Bundestag*, *die Bundesregierung*, *der Bürgermeister*, *Верховна Рада* тощо. Або інший приклад – *das Reinheitsgebot* – німецький закон про чистоту, який визначає, з яких тільки інгредієнтів можна варити пиво, є унікальним у своєму роді.

б) Реалія існує, але з формальним розходженням між вихідною та цільовою культурами. Наприклад: Нотаріальні договори купівлі-продажу існують як у Німеччині, так і в Україні, оскільки цей вираз формування правових відносин існує в обох країнах. Однак німці дотримуються іншої форми, ніж українці, тому при перекладі не слід ігнорувати ці перекладацькі розбіжності на семантичному рівні.

Іншим прикладом є те, що у Федеративній Республіці Німеччини представники закону віддають перевагу національним варіантам термінів. Тоді як в Українській юриспруденції найчастіше вживаються латинізми: «*акт*» (лат. *actus* – дія) в німецькій юридичній терміносистемі буде мати такі національні відповідники, як: *Akte*, *Handlung*, *Niederschrift*, *Rechtshandlung*, *Schriftsatz* та *Tatbestandsaufnahme*, чи «*експертиза*» (лат. *expertus* – досвідчений) – *Begutachtung durch Sachverständige*, *Gutachterwesen*, *Prüfungsstelle*, *Prüfungsverfahren* [1, с. 183].

в) Певні терміни можна використовувати лише для однієї культурної області. Назва елементів, які мають сильний культурний зв'язок, зазвичай викликає особливі труднощі. Культурний зв'язок понять бере свій початок у реаліях, які лише утворюють частину світу досвіду в цій культурі. Це обмеження часто створює семантичні прогалини в концептуальній структурі вихідної або цільової мови. Наприклад: інформація про час і число включена в тексти з юридичним змістом (наприклад, у комерційні контракти). Однак вони не завжди співпадають в різних країнах: у німецькій мові, як і в українській, ми говоримо про квартал, коли маємо на увазі чверть року – *das Viertel*. Проте в німецькій мові використовується слово *der Trimester* для позначення періоду в чотири місяці, що є не характерним для української мови.

г) Необхідність шукати відповідність назв установ, аббревіатур. У текстах корпоративного та комерційного права назви компаній та їх аббревіатури можуть стати пасткою для перекладача. Багато подібних термінів в українській та німецькій мовах може призвести до того, що подібний термін у цільовій мові є правильним еквівалентом або навіть використовувати термін, винайдений із дослівного перекладу. Таким чином можуть виникати неправильні переклади – кальки: *відкрите торгове підприємство* для *Offene Handelsgesellschaft*, якого в Україні не існує і відповідно не існує терміну, тому перекладач вдається до дослівного перекладу. Або: *фізична особа* в українській мові та дослівно *natürliche Person* в німецькій замість *rechtliche Person*.

Також різні скорочення викликають завжди труднощі в процесі перекладу юридичної літератури. Звичайно, такі відомі скорочення як *BRD*, *DDR* тощо відомі всім, хто трохи цікавиться німецькою мовою та країною. Проте, щоб коректно і правильно зрозуміти та перекласти скорочення типу *RG* (*Reichsgesetz*), *VVN* (*Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes*), *DPD* (*Deutscher Paketdienst*), *DRK* (*Deutsches Rotes Kreuz*), *geb.* (*geboren*), *gest.*

(gestorben), GEZ (*Gebühreneinzugszentrale der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten*) тощо, необхідно глибоко вивчати не тільки мову, а й культурно-специфічні особливості Німеччини, її історію.

Через різний історичний розвиток країн адміністрація та державний поділ влади були структуровані по-різному. Це необхідно враховувати при перекладі, наприклад, судових чи офіційних назв та адміністративних органів. Такий термін у цільовому тексті не можна просто замінити на такий, який повністю або частково охоплює функції особи, про яку йдеться в цільовій країні. В такому випадку необхідно перекласти дослівно, якщо це не порушує звичну мову або не передає хибного уявлення про зміст. Наприклад, *die Deutsche Demokratische Republik* – Німецька Демократична Республіка, *die Bundesrepublik Deutschland* – Федеративна Республіка Німеччина, *der Bundestag* – Бундестаг, *der Bundesrat* – Федеральна рада, *die Bundesregierung* – Федеральний уряд, *der Bürgermeister* – міський голова, *das Bundesverfassungsgericht* – Федеральний Конституційний Суд тощо. При необхідності в дужках можна додати назву мовою оригіналу.

д) Необхідно використовувати різні реєстри. Правовий дискурс характеризується в німецькій мові особливою повагою до влади, тому часто вживаються титули, офіційні титули та привітання. Вони переважно використовуються для опису або звернення до посадовців і чиновників. Але тут також є культурні відмінності. Так, титул *Exzellenz* – це почесне звання, яке використовується для звертання до людей, які займають видатні офіційні посади в Німеччині. Цей титул носили німецькі імператори до 14 століття. Наприкінці 18 століття німці почали присвоювати своїм вищим цивільним чи військовим посадовим особам титул *Excellence*, а пізніше навіть академічні викладачі та професори (*Schulexzellenz*) претендували на це звання. У Німеччині *Exzellenz* став офіційним та службовим титулом. У Німецькій імперії звання *Excellence* надавалося лише міністрам, послам, таємним радникам, першим придворним і військовим сановникам (від генерал-лейтенанта до віце-адмірала) і послам. У Пруссії архієпископи також мали титул *Exzellenz*. На сьогоднішній день, відповідно до німецької конвенції та протоколу, *Seine Exzellenz* можна звертатися до глав іноземних держав (якщо вони не є монархами), до членів іноземних урядів у ранзі міністра, до іноземних послів в ранзі міністра в країні-реципієнті, до католицьких єпископів, архієпископів тощо [6].

Іншим прикладом є звання в Бундесвері, які служать для класифікації солдатів в ієрархії збройних сил Німеччини. Для Бундесверу визначено 26 «рівнів звань» і 83 найменування звань. Отже, щоб коректно здійснити переклад з українською мови німецькою, необхідно враховувати подібні особливості німецької культури, права та знати історію країни.

Щоб подолати проблеми перекладу, пов'язані з іноземними культурними елементами, перекладач повинен перш за все не забувати про радіо та телебачення. Необхідно слідкувати за актуальністю преси та відповідної літератури, оскільки знання джерел інформації та документації займає значну частину підготовчої роботи для розв'язання культурно-специфічних проблем перекладу юридичної літератури. Терміни, на які сильно вплинула (культурна) історія в мові оригіналу, зазвичай не мають відповідності; замість цього термін з'являється як запозичене слово або як запозичений переклад у цільовій мові. Запозичення є спробою усунути концептуальну, а отже, й лексичну прогалину шляхом прийняття терміну вихідної мови. Відсутність відповідності між реаліями в іншій культурі також відображається в двомовному словнику, де вихідна мова не містить термінів цільової мови, а має спеціальні пояснення або парафрази.

Отже, працюючи над перекладом німецької юридичної літератури необхідно враховувати наступні моменти:

1) Переклад юридичної літератури включає в себе також роботу з міждержавними та внутрішньодержавними положеннями, тому перекладач повинен володіти знаннями про обидві правові системи: *der Bundesamt*, *der Reichskanzler* тощо – це терміни, які відсутні в українській термінології;

2) Скорочення та аббревіатури: *EG – Europäische Gemeinschaft; a. D. – außer Dienst; a. L. – auf Lebenszeit; A. A. – das Auswärtige Amt;*

3) Наявність запозичень з латинської та французької (*vital – за життя; cessio legis – законна по-ступка вимоги; Juris Doctor – Доктор права; ad interim – тимчасово*) [4, с. 267].

Висновки. Оскільки різні країни мають нерівні характеристики в одних і тих же сферах життя, вони неминуче відрізняються і в сфері права. Тому під час перекладу слід враховувати те, що певні факти не завжди знаходять еквівалент в іншій мові, тому що вони не існують у такому вигляді. Так само однакові терміни в двох мовах не завжди мають однаковий зміст або обсяг. Також тому, що в так званих спеціалізованих текстах, через їхню тематику та часту мовну та формальну стандартизацію, вплив культурних особливостей є меншим, ніж у літературних чи рекламних текстах.

Текст в мові оригіналу необхідно спочатку проаналізувати, щоб відфільтрувати всі характеристики. Таким чином можна вирішити, який тип перекладу слід виконати, який тип тексту слід створити цільовою мовою та які елементи слід зберегти, щоб переклад досяг своєї мети. Однією з цілей є негайна зрозумілість, тобто «простий» текст, по можливості без багатьох приміток, виносок і додаткових пояснень. Тому, щоб здійснити коректний переклад юридичного тексту з німецькою мови українською, необхідно враховувати культурно-специфічні особливості обох країн, тобто мати знання з лінгвокраїнознавства. З іншого боку, переклад спеціалізованих юридичних текстів не повинен зосереджуватися виключно на лінгвістичних аспектах, інакше «функціонально адекватний» переклад не буде досягнутий. Тому що з кожною думкою мова також передає культурно-специфічний зміст. Таким чином можна висновувати, що перекладацька компетентність включає в себе культурну компетентність.

Список літератури:

1. Бойко Ю. В. Характерні особливості перекладу юридичних текстів та термінології на матеріалі німецької мови. *Маріупольській молодіжний форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і дітератури. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених.* Частина I. 28 квітня 2015 року. С. 182–184.

2. Моїсєєва Н. О., Савостіна Д. Д. Лексичні труднощі перекладу юридичної термінології. *Young Scientist.* Випуск 10 (86). Жовтень, 2020. С. 473–477.

3. Сорокіна Г. М., Краснова Н. В. Особливості перекладу німецької юридичної термінології. *Актуальні наукові дослідження у сучасному світі.* Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 5(37), ч. 5. С. 115–119.

4. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів. *Філологічний дискурс.* 2016. № 4. С. 266–272.

5. Pöpcke, Fritz. *Im Übersetzen leben. Übersetzen und Textvergleich.* Tübingen, 1986. 276 S.

6. Wikipedia.de. URL: [https://de.wikipedia.org/wiki/Exzellenz_\(Titel\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Exzellenz_(Titel))

References:

1. Boiko, Yu. V. (2015). *Kharakterni osoblyvosti perekladu yurydychnykh tekstiv ta terminolohii na materialy nimetskoi movy* [Characteristic features of the translation of legal texts and terminology based on the German language material]. *Mariupolskii molodizhnyi forum: tradytsiini y novitni aspekty doslidzhennia i vykladannia inozemnykh mov i diteratury. Materialy I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internetkonferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh uchenykh* [Mariupol Youth Forum: traditional and new aspects of research and teaching of foreign languages and literature. Materials of the 1st All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference of Students, Graduate Students and Young Scientists], part 1, pp. 182–184.

2. Moisieieva, N. O. & Savostina, D. D. (2020). *Leksychni trudnoshchi perekladu yurydychnoi terminolohii*. [Lexical difficulties of translating legal terminology]. *Young Scientist*, no. 10 (86), pp. 473–477.

3. Sorokina, H. M. & Krasnova, N. V. (2018). *Osoblyvosti perekladu nimetskoi yurydychnoi terminolohii* [Features of the translation of German legal terminology]. *Aktualni naukovi doslidzhennia u suchasnomu sviti* [Current scientific research in the modern world]. Pereiaslav-Khmelnyskyi, no. 5(37), part 5, pp. 115–119.

4. Shumylo, I. (2016). *Osoblyvosti perekladu iurydychnykh tekstiv* [Features of translation of legal texts]. *Filolohichnyj dyskurs* [Philological discourse], no. 4, pp. 266–272.

5. Pöpcke, Fritz (1986). *Im Übersetzen leben. Übersetzen und Textvergleich*. Tübingen, 276 S.

6. Wikipedia.de. Available at: [https://de.wikipedia.org/wiki/Exzellenz_\(Titel\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Exzellenz_(Titel))

Objective. *The objective of the article is to investigate culturally specific problems of legal texts translating from German into Ukrainian and vice versa.*

Methods. *Solving the set tasks is carried out using such methods as analysis and generalization of scientific literature on the problems of translation studies; system analysis, and the continuous sampling technique was used to collect language facts.*

Results. *The problem of translating terminology is one of the main problems of legal texts translating. The main difficulty lies in the ambiguity of German legal terms. Another difficulty is related to the fact that different countries have unequal characteristics in the same spheres of life, and, accordingly, inevitably differ in the sphere of law. This concerns, first of all, the differences between the legal systems of Ukraine and Germany. Therefore, during translation, attention should be paid to the fact that certain facts do not always find an equivalent in another language, because they do not exist in this form. Similarly, the same terms in two languages do not always have the same meaning or scope. Also because in so-called specialized texts, due to their subject matter and frequent linguistic and formal standardization, the influence of cultural features is less than in literary or advertising texts. Therefore, in order to carry out a correct translation of a legal text from German into Ukrainian, it is necessary to take into account the cultural and specific features of both countries, to have knowledge of linguistic and regional studies, history, as well as to possess professional and branch knowledge. Because insufficient knowledge of the history of the people, its culture, customs, social order, features of political life can lead to an inadequate translation. On the other hand, the translation of specialized legal texts should not focus exclusively on linguistic aspects, otherwise a "functionally adequate" translation will not be achieved.*

Key words: *translation studies, German language, term, legal vocabulary*

DOI : 10.33274/2079-4835-2023-27-2-76-81

УДК 821.112.2-32Ленц.

Ревуцька С. К.,
кандидат філологічних наукДонецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295**Стаднійчук С. В.,**
студентe-mail: stadniichuk_1@donnuet.edu.ua**ПСИХОЛОГІЗМ У ТВОРАХ З. ЛЕНЦА («НАЙСТАРІША ЖІНКА»)**

UDC 821.112.2-32Lenz.

Revutska S. K.,
PhD in Philological sciencesMykhailo Tuhun-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: revutska@donnuet.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8969-1295**Stadniichuk S. V.,**
Studente-mail: stadniichuk_1@donnuet.edu.ua**PSYCHOLOGISM IN THE WORKS OF S. LENZ ("THE OLDEST WOMAN")**

Мета. виявити й охарактеризувати особливості форм і видів психологізму перекладених українською мовою творів З. Ленца (на матеріалі «Найстаріша жінка» у перекладі Володимира Василюка)

Методи. Основні наукові результати було отримано шляхом компонентного аналізу виявів психіки персонажів новели «Найстаріша жінка». Основна увага приділялася психоаналітичній інтерпретації емоцій, станів, почуттів головного персонажа, засобам вираження психологізму твору.

Результати. У вітчизняному літературознавстві творчість німецького письменника ХХ ст. З. Ленца не часто ставала об'єктом уваги, хоча тематика й проблематика творів цього письменника є досить актуальною. Проблема психологізму малої прози З. Ленца, його майстерності зображення психіки й психології персонажів твору у наукових працях підіймалася дотично.

У творі «Найстаріша жителька» важливу роль у досягненні психологізму відіграє організація тексту. Психологічна напруга утримується за рахунок незрозумілої кардинальною зміни в стані і настроях головного персонажа. Для персонажа новели «Найстаріша жінка» вирішальним почуттям є страх. Такий контраст тону оповіді також створює неабияку психологічну напругу і в самому тексті і для читача. Через страх втрати фінансування – пенсії, жінка цілком і повністю свідомо змінює спосіб свого життя.

При цьому на перший погляд, завдяки захопленому опису на початку твору, читачеві й в голову не приходить, що така як Бірта може чогось боятись. Автор до кінця твору не викриває причини квоності Бірти. Окрім цього, опис станів, настроїв і почуттів головного персонажа постійно супроводжується яскравою художньою деталлю, в якій інколи криється суть переживання. Оповідач у творі допомагає читачеві створити психологічний портрет персонажів, розкриваючи їхні особливості, помисли та прагнення. Особливо цінними є констатації й коментарі щодо характеристики Бірти. Сприйняття і розуміння читачем характеру і основних переживань персонажа відбувається через бачення її оповідачем: він ділиться своїм захопленням фізичною силою 92-річної Бірти і створює образ сильної і непохитної, фізично витривалої жінки, який і підтримує упродовж всього тексту коментарями, спонуканнями читачеві подумати, уявити тощо.

Ключові слова: психологізм, переживання персонажа, почуття персонажа, оповідач, художня деталь

Постановка проблеми. Творчість німецького митця слова З. Ленца, який відомий європейському читачеві як письменник високих моральних принципів є малознайомою вітчизняному читачеві, адже не так багато творів цього автора перекладено українською мовою.

Життя і творчість З. Ленца були тісно пов'язані із двома країнами, Польщею і Німеччиною. Він народився у 1926 році і вже у 13 років був членом нацистської молодіжної організації «Гітлерюгенд». В 17 років молодий письменник мав вступити на службу у військово-морський флот, однак дезиртирував з армії і певний час перебував у полоні. Літературною діяльністю почав займатися вже в середині 50-х років. У своїх творах письменник підіймає цілу низку проблем післявоєнної Німеччини, і, в першу, чергу морально-етичних. Переживання персонажів, їх світогляд, спосіб мислення неабияк можуть зацікавити українського сучасника, який почасти переживає подібні почуття й емоції.

Незважаючи на те, що тематика й проблематика творів цього письменника є досить актуальною, у вітчизняному науковому колі вона не часто ставала об'єктом вивчення. Так, різні аспекти досліджували: В. Волошук, О. Кучма, Т. Бухінська, А. Шаронова, Т. Басняк та інші. У цих та інших наукових працях дотично підіймалася і проблема психологізму малої прози З. Ленца, його майстерності зображення психіки й психології персонажів твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість відомого німецького письменника З. Ленца у вітчизняному перекладознавстві представлена невеликою кількістю наукових праць і перекладів. Зокрема, в українському перекладі твори З. Ленца з'явилися порівняно недавно: маємо низку творів-перекладів А. Роліка, П. Марусина, В. Василюка, В. Коломійця та О. Логвиненка. Звісно, що це лише незначна частина творчого доробку письменника, однак це вже чудовий україномовний матеріал для досліджень і вивчення німецької повоєнної літератури.

Так, В. Волошук досліджує індивідуальний стиль письменника, використовуючи термін «ідіолект», де помічає стилістичний прийом повтору при описі станів персонажів («steckte mir an, ging zurück, schloß, legte, beobachtete» – «запалив цигарку, повернувся, закрив, склав, спостерігав – вказує на збуджений стан оповідача, який машинально виконує всі дії, поки його думки зайняті іншим» [1; 240].

А. Шаронова вказує на особливу функцію деталі у творах автора: за її допомогою письменник розкриває психологічні особливості персонажів, їхніх взаємовідносин. У зарубіжних джерелах також досить часто звертається увага дослідників, критиків на те, що З. Ленцу вдається реалістично зображувати переживання персонажів, їх моральні принципи, світогляд. Системного дослідження психологізму, прийомів психоаналітичної інтерпретації всієї творчості чи окремих творів автора не було здійснено.

Мета дослідження: виявити й охарактеризувати особливості форм і видів психологізму перекладених українською мовою творів З. Ленца (на матеріалі «Найстаріша жінка» у перекладі Володимира Василюка)

Виклад основного матеріалу. У назву «Найстаріша жінка» автор уже закладає інтригу щодо головного персонажа. Оповідач у першому абзаці твору неабияк захоплюється фізичними можливостями 92-річної жінки («важко повірити, що живе на світі жінка, яка в свої дев'яносто два сад перекопує, верші ставить, кролів ріже, дрова рубас, і, якщо треба, дах може полатати» [2, с. 189]), яка має високу фізичну активність при досить крихкій статури: «самі кістки та шкіра» [2, с. 189]. Оповідач називає жінку дивом і взірцем непохитності, що цілком відповідає авторському захопленому, інтригуючому тону розповіді.

Домінантні риси характеру Бірти Феддерсен розкриваються читачеві у наступному абзаці. На початку твору письменник досить детально описав ті, побутові справи, які здатна робити ця тендітна жінка самостійно, не сподіваючись на чиюсь допомогу, тому не дивно, що

із родичем, який «все господарство вів» вона, «ясна річ, давним-давно, раз і назавжди посварилася» [2, с. 189]. Бірта цінувала свою свободу, мала власну думку і не дозволяла комусь втручатися: «Отак вона йшла своєю дорогою, вперто, настирливо», «привселюдно йшла проти усталених правил»; була неговіркою: «розмовляла частіше сама з собою» [2, с. 189]. Така характеристика наводить читача на думку, що стара була владною жінкою, не просила порад і не приймала допомоги. Автор не подає причин чи умов, які сформували такий її характер, проте очевидним є схильність жінки до проявів умовно чоловічих рис характеру, що помітним є навіть у виборі її одягу: «чоботиська, схожі на солдатські» [2, с. 189] і «аксесуарів»: «завжди ходила з різним інструментом» [2, с. 189].

Домінанти характеру, одяг і звичка ходити із різним начинням лише увиразнюють створений автором образ особи, яка постійно готова до самозахисту і перебуває у всеозброєнні і напрузі. Не дивно, що така неординарна жінка викликала шалений інтерес суспільства.

Зміни у поведінці жінки почалися із приїздом репортерів. Захопливий тон оповіді змінюється жартівливим, і, навіть, стає схожим на усмішку: таке собі полювання репортерів за грошовитим матеріалом.

Так, в описі репортера ключову роль відіграють довгі повіки, які засліплюють очі чоловіка, тим самим автор ніби підкреслює його поверхневність, сліпоту у баченні сутності людини. Відповідно він «з'явився», замість нейтрального «прибув чи приїхав». Стосовно дивакуватої Бірти репортера уже наявне упереджене ставлення, зверхнє і недовірливе: «Крім свої пихи, він привіз фотографа, очевидно, щоб зафіксувати диво природи не лише на папері, але й на плівці» [2, с. 190]. Глузує автор і з речей, які репортерська команда вважає за найнеобхідніші у роботі: «мило й мочалки» [2, с. 190], адже читач це може інтерпретувати і як окреслення непрофесійності газетярів, і як натяк зверхнього ставлення до мешканців. Чоловіки почали збір матеріалу про диво-жінку із опитування господаря готелю і цікавили їх звичайні речі: родина, спосіб життя, харчування, тобто те, що могло б якось пояснити її фізичну дужість. Однак розповідь власника, а вірніше його відповіді про харчування і розклад Бірти, аж ніяк не могли передати суті її унікальності, а тому й не справили враження на газетярів («зовсім не здивувався» [2, с. 190]). Більше того, автор припускає, що репортер «розмови про Бірту Феддерсен сприйняв за боллерупські плітки» [2, с. 190].

Саму зустріч автор також подає в жартівливому тоні, де один персонаж виглядає одуреним іншим. Так, із дивовижного газетярі почули лише шум за дверима і побачили, що хтось швидко вишмигнув з будинку, проте навіть не припустили думки про те, що це саме бабця могла бути причиною цього грюкоту, шарудіння тощо. Замість фізично дужої бабці, репортери почули «кволий голосок», який запросив їх у «низьку вітальню» [2, с. 190]. Після такої пафосного знайомства із унікальною жінкою, читач розгублений і здивований, адже не бачить жодних причин зміни поведінки і стану Бірти. При цьому автор зовсім не поспішає прояснити ситуацію а навпаки загострює її ще більше протилежним описом відомої бабці.

Удаючись до повтору дієслова «лежала» письменник спочатку підкреслює фізичну неспроможність жінки. Далі через опис зовнішності («Погляд згасаючий, обличчя покрите плямами, руки кістляві, синюваті вуста напіврозтулені» [2, с. 190]) створює протилежний образ головного персонажа. При цьому в описі присутні ще кілька деталей, які не те, щоб не відповідають створеному на початку характеру сильної і незалежної жінки, для якої вік в 92 роки не перешкода активному життю, а прямо суперечать її домінантним рисам: «ледь-ледь дихала», – безпорадність; руки «складені на грудях» [2, с. 190] як жест покори, прийняття неминучого. Зрештою, автор називає її «тремтячою, вкрай немічною жінкою» що підкреслює її цілковиту залежність від інших.

Однак навіть у такому нібито кволому стані, Бірта не дозволила гостям піти одразу: «наполігши випити разом чаю» [2, с. 191], що свідчить про її вміння маніпулювати людьми. До того ж воно чудово підкріплюється її гіперболізацією фізичної немічності: «навіть череп'яного кухлика не могла втримати» [2, с. 191].

Чоловіки дуже швидко потрапили під вплив жінки, вражені її немічністю, вони відчувають збентеження і сум'яття, «кружляють» біля неї, допомагають і «гірко думають, що даремно повірили пліткам» [2, с. 190]. Запал, з яким почали працювати газетярі швидко згасає, розмова з бабцею не складається, адже боллерупське диво виявилось звичайною старенькою, але письменник не стверджує цього, а пропонує читачеві судити – чи можна це назвати невимушеною розмовою. Розчарування газетярів передається й читачеві, адже і досі тримається інтрига щодо головного персонажа і її надздібностей.

Особливим акцентом у впливі на репортерів З. Ленц обирає погляд, голосі жести Бірти: «поглянула на них згасаюче-страждальним поглядом», поєднуючи їх із натяками, прямими вказівками кінця життя «наближення смерті старої» [2, с. 190] «витає десь на порозі потойбічного світу» [2, с. 191]

Обман жінки викрився випадково, коли фотограф зазирнув у вікно: «стара спритно відкинула перину, нагнулася й дістала з-під крісла пляшку рому, наповнила кухлик і одним духом випила все до краплі з задоволенням і водночас з полегкістю» [2, с. 191]. І тут привертає увагу навіть не раптове поновлення сил старенької, а швидше те, що вона відчула – звільнення від якоїсь напруги. Чи гнітила жінку зустріч із репортерами, чи сама гра немічної викликала у неї таке хвилювання – письменник жодним чином не прояснює.

Усе це не лише створює психологічну напругу, а й змушує газетярів «аналізувати свій візит до Бірти, згадувати все до найменших подробиць» [2, с. 191] і таки засумніватися у тому, що розповіді про її дужий фізичний стан, плітки. Вони вирішують залишитися і будь-що дізнатися секрет довголіття Бірти: «потайки, непомітно і якщо треба – дуже терпляче» [2, с. 191]. Проте й старенька виявилася упертою, що цілком відповідає початковому опису оповідача. Бірта продовжувала удавати кволу і немічну («Спираючись на сучкуватий ціпок, човгаючи підощвами» [2, с. 191]) з порушеннями не лише фізичного, а й психічного стану: «Часом ніби впізнавала їх, а часом дивилася повз них невидючим поглядом, снуючи якусь глибоку думу» [2, с. 192].

Особливу роль у перекладі відіграють фразеологізми і порівняння, що максимально увиразнюють фізичну немічність: «не бралася на за холодну воду, вся аж світилася, мов жовтий листок, зірваний вітерцем» [2, с. 191–192] і посилюють психологізм тексту. Використання зменшено-пестливої форми «вітерець» ще більше підкреслює слабкість жінки.

Не знаючи причин і мотивів гри старої, читач, опиняється ніби втягнутий у своєрідну гру: хто кого переграє. Однак, знайомий вже з упертістю Бірти, готовий до поразки репортерів, тому рішення репортерів повертатися ні з чим виглядає логічним. Сумнів викликає лише те, що своє рішення вони оприлюднили. Очевидний мотив газетярів, заробити гроші за цікавий матеріал, змушує їх удаватися до нового рівня хитрощів – одурити все містечко і лише зробити вигляд, що вони поїхали ні з чим, окрім свого «інструменту» – мила й мочалок, адже ніхто з мешканців не бачив, що вони сіли в автобус і поїхали.

Репортери зачалися в околицях, щоб поспостерігати за жінкою. Оповідь знову переходить у жартівливий тон з описами «полювання» на фоні мальовничої природи. «Полювання» на цей раз удалося – вони врешті-решт побачили силу Бірти.

Перед читачем знову постає упевнена, сильна жінка, яку звикли бачити містяни: «повагом вийшла на причал»; «допливла до вершів», «швидко розв'язала», «спритно зав'язала» [2, с. 193]. Тут психологічний портрет опирається на дієслівний і прислівниковий ряд, які передають фізичну дужість Бірти, швидкість її реакції – вона більше не старенька, яку треба відпоювати чаєм, а не по роках сильна жінка, яка з легкістю здатна виконувати важку фізичну роботу.

Важливу роль у творі відіграють коментарі оповідача. Інколи він сам констатує («Наскільки я знаю Бірту Феддерсен, будьте певні» [2, с. 193]), спираючись на власний досвід спостерігача, про якусь особливість характеру чи психіки старої, або часто звертається до читача, залучаючи його до роздумів над тим чи іншим вчинком чи реакцією Бірти: «Зараз природно буде запитати, як повелася б інша жінка в такому віці» [2, с. 193]. «Інша» у цьому

контексті сприймається у значенні звичайної жінки цього віку, але аж ніяк не головний персонаж, чим зайвий раз підкреслюється неординарний характер дивакуватої мешканки Боллерупа. Однак, спантеличена старенька навпаки поводить як звичайна старенька, яку «знанацька застукали» [2, с. 193] – перелякалася і розгубилася, хоча й пробує спочатку удавати кволу.

Читач і досі не розуміє чому Бірта удає немічну, приховуючи свої можливості, адже увесь спектр емоційно-вольових виявів свідчить про інше – її не хвилює чужа думка, вона має пишатися своїми надможливостями. Причиною всієї цієї комедії був страх втратити пенсію: «запитала злякано» [2, с. 193].

Дізнавшись, що чоловіків-репортерів цікавить лише секрет її довголіття і фізичної вправності у 92 роки, а не її статки, настрої жінки змінюється: «Бірта почала посміхатися», а «невдовзі зовсім оговталася від переляку» [2, с. 194]. Увесь процес зміни (або й відчуття катарсису) настрою автор описує в геометричній прогресії: спочатку заспокоюється і посміхається, потім «раптом до неї повернувся такий чудовий настрій», «дедалі лагідніла, веселішала, дедалі розпалювалася» [2, с. 194]. Звільнення від емоційної напруги, в якій перебувала жінка з моменту приїзду репортерів, надважливе для неї. Усю сутність, важливість пережитого почуття радості підкреслюють коментарі оповідача: «якби у неї був грамофон, певен, Бірта Феддерсен поставила платівку»; «кажуть, мало не затанцювала» [2, с. 194]. Оповідач уже не сумнівається, не запитує у читача, не висуває припущень щодо переживань жінки, він упевнений в тому, що вона відчуває в цей момент. Усі хвилювання жінки свідчать про те, що для неї матеріальні статки були на першому місці. Не дивно, що й секрет її фізичної сили – результат жадібності: щоб не викидати залишки ліків від щеплень для худоби, вона їх колола собі. Жінка дійсно була переконана в тому, що причина її довголіття лише у залишках сиворотки для щеплень худоби, адже навіть шкодує, що ані чоловік, ані ветеринар не зробили собі подібний «елексир молодості», тому й померли.

Новела завершується на гумористичному діалозі репортера і Бірти. Цей діалог з одного боку, підкреслює повне відновлення психічного стану жінки, а з іншого – створює певне психологічне обрамлення головного персонажа з чудовим почуттям гумору і фізичною силою. Пропозиція зустрітися ще раз на 100-річчя старенькою не сприймається як привід замислитися над своїм станом, натомість вона «поблажливо подивилася» на репортера і промовила: «А чому б і ні? Вигляд у вас цілком здоровий» [2, с. 195]. І якби так сказала «інша» жінка 92 років, то, вочевидь, би читач посміхнувся, а у випадку з Біртою – замислився, адже сила її у мисленні – навіть думки не припускає, що вона не доживе до ста років.

Висновки. У творі «Найстаріша жителька» важливу роль у досягненні психологізму відіграє організація тексту. Психологічна напруга утримується за рахунок незрозумілої кардинальною зміни в стані і настроях головного персонажа. Для персонажа новели «Найстаріша жінка» вирішальним почуттям є страх. Такий контраст тону оповіді також створює неабияку психологічну напругу і в самому тексті і для читача. Через страх втрати фінансування – пенсії, жінка цілком і повністю свідомо змінює спосіб свого життя.

При цьому на перший погляд, завдяки захопленому опису на початку твору, читачеві й в голову не приходить, що така як Бірта може чогось боятись. Автор до кінця твору не викриває причини кволості Бірти. Окрім цього, опис станів, настроїв і почуттів головного персонажа постійно супроводжується яскравою художньою деталлю, в якій інколи криється суть переживання. Оповідач у творі допомагає читачеві створити психологічний портрет персонажів, розкриваючи їхні особливості, помисли та прагнення. Особливо цінними є констатації й коментарі щодо характеристики Бірти. Сприйняття і розуміння читачем характеру і основних переживань персонажа відбувається через бачення її оповідачем: він ділиться своїм захопленням фізичною силою 92-річної Бірти і створює образ сильної і непохитної, фізично витривалої жінки, який і підтримує упродовж всього тексту коментарями, спонукуваннями читачеві подумати, уявити тощо.

Список літератури:

1. Волошук В. І. Сильові функції синтаксису в оповіданнях З. Ленца. *Новітня філологія*. Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, 2006. С. 236–242.
2. Маски: Оповідання письменників ФРН / пер. з нім. К.: Дніпро, 1979. 340 с.
3. Шаронова А. В. Художні образи роману Зінфреда Ленца «Урок німецької». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. Літературознавство*. 2011. Вип. 2(3). С. 129–134.

References:

1. Voloshuk, V. I. (2006). *Stylovi funktsii syntaksysu v opovidanniakh Z. Lentsa* [Stylistic functions of syntax in the stories of Z. Lenz]. *Novitnia filolohiia* [Modern philology]. Mykolaiv, Petro Mohyla MSHU Publ., pp. 236–242.
2. *Masky: Opovidannia pismennykiv FRN* [Masks: Stories by writers of Germany] / tr. from German. Kyiv, Dnipro Publ., 1979, 340 p.
3. Sharonova, A. V. (2011). *Khudozhni obrazy romanu Zinfreda Lentsa «Urok nimetskoï»* [Artistic images of Sinfried Lenz's novel "German Lesson"]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho naionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody. Ser. Literaturyoznavstvo* [Scientific Notes of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Ser. Literary Studies.], issue 2(3), pp. 129–134.

Objective. *The objective of the article is to identify and characterise the peculiarities of the forms and types of psychologism in the works of S. Lenz translated into Ukrainian (on the basis of "The Oldest Woman" translated by Volodymyr Vasyliuk).*

Methods. *The main scientific results are obtained through a component analysis of the manifestations of the psyche of the characters in the story "The Oldest Woman". The main attention is paid to the psychoanalytic interpretation of emotions, states, feelings of the main character, and the means of expressing the psychological character of the work.*

Results. *In national literary studies, the works of the twentieth-century German writer S. Lenz have not often been the object of attention, although the themes and issues of this writer's works are quite relevant. The problem of the psychologism of S. Lenz's short fiction, his mastery of depicting the psyche and psychology of the characters in his works has been touched upon tangentially in academic works.*

In "The Oldest Woman", the organisation of the text plays an important role in achieving psychologicalism. The psychological tension is maintained by an inexplicable dramatic change in the main character's state and moods. For the character of the short story "The Oldest Woman", the decisive feeling is fear. Such a contrast in the tone of the narrative also creates a considerable psychological tension both in the text itself and for the reader. Because of the fear of losing her pension, the woman completely and consciously changes her lifestyle.

At first, due to the enthusiastic description at the beginning of the novel, it does not occur to the reader that someone like Birta could be afraid of anything. The author does not reveal the reasons for Birta's frailty until the end of the novel. In addition, the description of the protagonist's states, moods, and feelings is constantly accompanied by a vivid artistic detail, which sometimes reveals the essence of the experience. The narrator in the work helps the reader create a psychological portrait of the characters, revealing their characteristics, thoughts, and aspirations. Particularly valuable are the statements and comments on the characterisation of Birt. The reader's perception and understanding of the character's character and main experiences is based on the narrator's vision of her: he shares his admiration for the physical strength of 92-year-old Birta and creates an image of a strong and unwavering, physically enduring woman, which he supports throughout the text with comments, encouragements to the reader to think, imagine, etc.

Key words: *psychologism, character's experience, character's feelings, narrator, artistic detail*

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ

Рибалка Н. В.

КРЕАТИВНЕ ПИСЬМО ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	5
---	---

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВНОГО ПРОСТОРУ

Воробйова Л. В.

РЕЦЕПТИВНА АСИМІЛЯЦІЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ОСНОВНОМУ СЛОВНИКОВОМУ ФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	13
---	----

Герасименко О. Ю.

СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЇ ТЕАТРАЛЬНОСТІ ЯК ПРОВІДНОЇ СТРАТЕГІЇ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ДЕБАТІВ Д. ТРАМПА ТА Г. КЛІНТОН	19
---	----

Остапенко С. А., Нестеренко Д. Ю.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ БІБЛЕЇЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	26
---	----

Рибалка Н. В., Петровська А. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПЕРЕКЛАДІ Оповідання О. ГЕНРІ «ОСТАННІЙ ЛИСТОК»	35
--	----

Удовіченко Г. М., Денисенко М. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	44
--	----

СУСПІЛЬСТВО: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. ОСОБИСТІТЬ

Зінченко В. М., Воробйова Л. В.

ЗМІСТОВНІ СКЛАДОВІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ, СПЕЦИФІКА	54
---	----

Шульженко І. В.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ДЛЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ	61
--	----

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Покулевська А. І.

КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ	70
--	----

Ревуцька С. К., Стаднійчук С. В.

ПСИХОЛОГІЗМ У ТВОРАХ З. ЛЕНЦА («НАЙСТАРІША ЖІНКА»)	76
--	----

CONTENTS

PHILOSOPHICAL CONCEPT OF EDUCATIONAL PROBLEMS

Rybalka N. V.

<i>CREATIVE WRITING AS AN INTERACTIVE FORM OF THE GERMAN LANGUAGE TEACHING .....</i>	<i>5</i>
--	----------

SOCIO-PHILOSOPHICAL ISSUES OF LINGUISTIC SPACE DEVELOPMENT

Vorobiova L.V.

<i>RECEPTIVE ASSIMILATION OF FRENCH BORROWINGS INTO THE BASIC ENGLISH VOCABULARY .....</i>	<i>13</i>
--	-----------

Herasymenko O. Yu.

<i>SPECIFICITY OF THE THEATRICAL STRATEGY AS A LEADING STRATEGY OF MANIPULATIVE INFLUENCE IN THE PROCESS OF THE PRE-ELECTION DEBATES OF D. TRUMP AND H. CLINTON.....</i>	<i>19</i>
--	-----------

Ostapenko S. A., Nesterenko D. Yu.

<i>COMPARATIVE ANALYSIS OF BIBLICALISMS IN UKRAINIAN AND .....</i>	<i>26</i>
--	-----------

Rybalka N. V., Petrovska A. H.

<i>PECULIARITIES OF LEXICO-SEMANTIC TRANSFORMATIONS APPLICATION IN THE PROCESS OF O. HENRY'S STORY "THE LAST LEAF" TRANSLATION .....</i>	<i>35</i>
--	-----------

Udovichenko H. M., Denysenko M. V.

<i>PECULIARITIES OF THE MILITARY TERMINOLOGY RENDERING INTO UKRAINIAN.....</i>	<i>44</i>
--	-----------

SOCIETY: STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS. PERSONALITY

Zinchenko V. M., Vorobiova L.V.

<i>SUBSTANTIVE COMPONENTS OF COPYRIGHT: ESSENCE, FEATURES, SPECIFICITY .....</i>	<i>54</i>
--	-----------

Shulzhenko I. V.

<i>SOCIAL ASSISTANCE FOR INTERNALLY DISPLACED PERSONS: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION AND EFFICIENCY.....</i>	<i>61</i>
---	-----------

CULTURE AND CIVILIZATION: PERFORMANCE AND DEVELOPMENT ISSUES

Pokulevska A. I.

<i>CULTURAL-SPECIFIC PROBLEMS OF LEGAL TEXTS TRANSLATION .....</i>	<i>70</i>
--	-----------

Revutska S. K., Stadniichuk S. V.

<i>PSYCHOLOGISM IN THE WORKS OF S. LENZ ("THE OLDEST WOMAN") .....</i>	<i>76</i>
--	-----------

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

Наукове видання

ІНТЕЛЕКТ ОСОБИСТІСТЬ ЦИВІЛІЗАЦІЯ

*Тематичний збірник наукових праць
із соціально-філософських проблем*

№ 2 (27) 2023

Українською та англійською мовами

Підписано до друку -25.12.2023 р. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк — лазерний.
Ум. друк. арк. 3,2. Обл.-вид. арк. 3,36.
Наклад 50 прим.

Видавець Чернявський Д.О.
пр. 200-річчя Кривого Рогу, 17, (зуп. «Спаська»),
тел.: (067) 46-46-102
Свідоцтво ДК 3449 від 02.04.2009 р.

 [oktanua](#) [oktanua](#) oktanprint@ukr.net

 +38 (067) 46-46-102

 oktanprint.com.ua; oktanshop.com; oktanprint.cz

ДРУКАРНЯ ОКТАН-ПРИНТ